CARMINVM PROVERBIALIUM, TOTIUS HUMANÆ vitæ ſtatum breviter delineantium, nec non utilem de moribus doctrinam jucunde proponentium,

LOCI COMMUNES IN Gratiam juventutis ſelecti.

Si Chriſtum diſcis, ſatis eſt, ſi cætera neſcis;
Si Chriſtum neſcis, nihil eſt, ſi cætera diſcis.

LONDINI,
In officina IOAN. HAVILAND,
impenſis F. CONSTABLE.

Proſtant apud N. BVTTER.
1637.

S. A. I. AD EMPTOREM.

NOn dubito multos lectores hic fore ſtultos,
Qui ſint dicturi, liber hic quod debeat uri,
Quando in eo verſus non ullus ſit bene terſus,
Ac opus inceptum totum ſit prorſus ineptum.
Sunt tamen ipſi illi, qui amant dicteria Grylli,
Et qui Smoſmannum cupiunt audire per annum.
Turpia dicentem, vel Suarmum ſpurca loquentem:
Quique legunt Praſſi Calebergi facta, vel affi.
His placet inſanus Neidhart, Lærin quoque nanus,
Corneus Seutridus bonus eſt nonas per & idus,
Marcolf laudatur, Eulenſpiegelus amatur:
Et quis non legit, quæ frater Rauſchius egit?
Tale quid inſulſum, fatuo de pectore mulſum,
Semper ſic laudant, ut ad omnia peſſima plaudant.
Cum tamen authores ſoleant corrumpere mores
Tales, ac dignè poſſint comburier igne,
Ob res obſcœnas, ut dent propter mala pœnas.
Hic liber haud vanas doctrinas, ſed bene ſanas
Proponit: luſtra, non perdes tempora fruſtra.
Quamvis ad mores meliori carmine flores
Paſſim venduntur, multumque & vbique leguntur;
Eſt tamen his chartis jucundæ nonnihil artis,
Quæ poterit verè ridendo multa docere.
Proque venenatis ſalibus damnoque paratis
Ridiculis horis tradit præcepta decoris.
Nec facilè hæc cedent animo ſi qui modo credent.
Eſt brevitas verbis, nec virtus major in herbis,
Quæ tantum vellunt, & morbos in cute pellunt,
Non vitium mentis purgant pravum facientis.
Ergo ne calca mox librum ſtulte Menalca:
Sed mage protector ſias illi bene lector.
Haud iſtuc tendit, qui carmina talia vendit.
Ut nunquam poſcas meliora, ſed hæc modo noſcas.
Verum ſi fari tentabunt, atque jocari,
Hæc potius belli capiant diſcenda puelli,
Quam Veneris ſpinas triſtes, Bacchique ruinas.

LOCORUM HUIUS OPUSCULI INDEX.

A

Absurda 1
Adiaphora 2
Adulatio ibid.
Æmulatio 113
Ænigmata 2
Æquivocatio 4
Afflictio ibid.
Aliena 5
Ambitio ibid.
Amicitiæ ibid.
Amor 8
Animalia 9
Arcanum 11
Arrogantia 12
Ars 14
Assiduitas 17
Astra 19
Astutia ibid
Avaritia ibid.
Audacia 22
Aula ibid.

B

Baptismus 23
Bella ibid.
Beneficentia ibid.

C

Cæcitas 25
Calumnia 26
Campana ibid.
Captivitas 27
Caritas ibid.
Castitas ibid.
Causidici 119
Christus 49
Cibi 27
Coactus 153
Concordia 35
Confessio ibid.
Conjectura ibid.
Conjugium 141
Conscientia 37
Consensus ibid.
Consilium 38
Consortium ibid.
Consuetudo 40
Contemptus 41
Convivium 43
Cura 44
Curiositas 45
Cursus ibid.
Custodia ibid.

Dam-

D

Damnatio æterna 117
Damnum 45
Debitum ibid.
Deformitas 89
Deus 46
Diabolus 52
Diffidentia 86
Differentiales 53
Discordia 66
Dissimulatio 197
Diversa studia 67
Divitiæ 68
Doctrina 14
Dominium 72

E

Ebrietas 74
Ecclesia 78
Ecclesiastici 79
Epicedia 83
Error ibid.
Excellentia 83
Exempla ibid.
Experientia 84

F

Fama 84
Fames 85
Festinatio 86
Festi dies ibid.
Fides ibid.
Finis 87
Forma 89
Fortuna ibid.
Frugalitas 94
Fuga ibid.
Furtum ibid.
Futura 95

G

Garrulitas 95
Gaudium 96
Gloria 97
Gratia 97
Gratitudo ibid.

H

Hæretici 98
Herba ibid.
Homo 100
Homicidium 104
Honora 105
Hospes ibid.
Humanitas ibid.
Humilitas 106

I

Iactantia 12
Ieiunium 107
Ignavia ibid.
Ignis 108
Ignorantia ibid.
Imperitia 108
Impossibilia 109
Impostura ibid.
Incerta 110
Inconstantia ibid.
Indecora 1
Industria 122
Infamia 26

Ingratitudo 110
Inimicitia 111
Injuria ibid.
Injustitia 112
Insidiæ 113
Invidia ibid.
Inutilia ibid.
Iocus 114
Ira 114
Iudicium extremum 116
Iuramentum 118
Ius ibid.
Iuristæ 119
Iustitia ibid.
Iuventus ibid.

L

Labor 122
Laus 124
Leges ibid.
Libertas 125
Lucrum ibid.
Ludus 126
Lux ibid.

M

Malitia 164
Malum 127
Maria ibid.
Martyria 128
Medicina ibid.
Medicamenta 129
Media ibid.
Memoria 130
Mendacium ibid.
Mendicitas 160
Mercatio 130
Meretrix ibid.
Meteora 131
Mimi 132
Minæ ibid.
Misericordia ibid.
Modus ibid.
Morbi 134
Mors 136
Mores 140
Mulier 141
Multitudo 146
Mundus ibid.
Munera 150
Musica 151
Mutuum ibid.

N

Natura 152
Necessitas 153
Nihil 154
Nimium 132
Nobilitas 154
Novitas ibid.
Nox ibid.
Nuntius 155

O

Obedientia 155
Obscuritas 154
Occasio 155
Ocium 107
Officium 156
Opera ibid.

Origo 157
Ornatus 207

P

Pædagogia 158
Parentes ibid.
Patientia 159
Patria ibid.
Paupertas 160
Pax 164
Peccata ibid.
Pecunia 68
Peregrinus 169
Peregrinatio ibid.
Periculum 170
Perseverantia ibid.
Philautia ibid.
Pictura 171
Pietas ibid.
Pœna malefacti 168
Pœnitentia 174
Possibilia ibid.
Potentia 72
Potiones 27
Præpostera 1
Præsentia 174
Precatio 175
Principium 176
Proceres 177
Procrastinatio ibid.
Profusio ibid.
Promissio 178
Proprium ibid.
Prudentia 180
Pudor 181
Pueritia 119

R

Raritas 182
Requies 183
Risus ibid.
Rustici ibid.

S

Sanitas 183
Sapores 189
Satietas ibid.
Scriptura sacra 190
Securitas 191
Senectus 192
Sermo 193
Servitus 195
Similitudo ibid.
Simplicitas 197
Simulatio ibid.
Solertia 180
Solutio 199
Somnium ibid.
Somnus ibid.
Spes 199
Spiritus S. 52
Stultitia 200

T

Taciturnitas 202
Tarditas 203
Temperantia ibid.
Tempus 204
Tenebræ 154

Terra 206
Testimonium *ibid.*
Timor *ibid.*
Trinitas 52

V

Valetudo 207
Venatio *ibid.*
Venus *ibid.*
Veritas 207
Vestitus *ibid.*
Vexatio 208
Vicinitas *ibid.*
Vilitas 41
Vinum 74
Violentia 111
Virginitas 27
Virtus 209
Vita 210
Vita æterna 117
Vitia 211
Vnus 212
Voluntas *ibid.*
Voluptas *ibid.*
Votum 175
Vsus 213
Vulgus *ibid.*

FINIS.

CARMINUM PROVERBIALIUM LOCI COMMUNES.

ABSURDA, INDECORA, PRÆPOSTERA.

Agninis lactibus alligare canem.

SI canis ex hilla religatur, mordet in illa?

Aliorum medicus, ipse ulceribus scates?

Conditor es juris, qui spernere jura videris:
Crimina condemnas, qui crimine primus haberis?

Item:

Dogma tuum sordet, cum te tua culpa remordet,
Multi corripiunt crimen, quod linquere nolunt.

Annulus aureus in naribus Suis.

Est in persona pudor insipiente corona.

Item:

Nullus inungatur nebulo, plebs undique fatur.

Currus bovem trahit.

Heu servi regnant, domini famulantur: aselli
Ornantur phaleris, dephalerantur equi.

Encomia canere ante victoriam.

Quando potes subjici, non debes dicere, Vici.

Sydera cœlo addere.

Ad mare declivus omnis currit citò rivus.

Item:

Item :

Cui ſunt multa bona, huic dantur plurima dona.

Item :

Hic mos eſt genti, panis præbetur habenti.

Item :

Pernas laudare nullum decet, hoc ſcio clarè.

Item :

Queis ſatis eſt, his plura fiunt, his undique fertur,
His datur, his emitur, pauper ubique jacet.

Item :

Tu teneas panem, tibi protinus ova dabuntur.

Item :

Vndique per montes currunt in flumina fontes.

ADIAPHORA.

Quod nihil & nulli nocet, utique non nocet ulli.

ADVLATIO. Vide Impoſtura.

Adulari quæſtus nunc eſt multò uberrimus.

Nil dant menſipetæ, nil portant præter avete.

Item :

Si vis laudari, ſi vis charúſque vocari,
Diſcas adulari : nam tales ſunt modò chari.

ÆNIGMATA.

Annus, Pannus.

Eſt quiddam ſine P. cui ſervit noxque dieſque :
Cui P. ſi dederis, facies tunicam tibi ritè.

Ave.

Mitto tibi navem, prora puppique carentem.

Baculus.

Sum decor in manibus, ſuſtento ſenem, rego greſſus,
Sum terror canibus, habeat me pro duce fellus.

Caſtanea.

Arbor ineſt ſylvis, quæ ſcribitur octo figuris :

Fine

Fine tribus demptis, vix unam in mille videbis.

C. O. Q. C. S. T. S.

Sunt oculos clari qui cernis ſydera tanquam:
Dico Grammaticum, verſum qui conſtruit iſtum.

Cor.

Dimidium ſphæræ, ſphæram cum principe Romæ,
Exigit à nobis totius Conditor orbis.

Item.

Redde Deo mediam lunam, ſolem, canis iram.

Corvus.

Res volat in ſylvis, nigro veſtita colore:
Si cor abſtuleris, pes tibi Teuto manet.

Gallus Gallinaceus.

Os aperire veta, quæſtorum namque moneta,
Ipſius eſt meta, lupus actu, voce propheta.

Glacies.

Mater me genuit, eadem mox gignitur ex me.

Item:

Mater me peperit: pario mox filia matrem.

Item:

Quam mater genuit, generavit filia matrem.

Homo.

Eſt animal quoddam, quod cunctis eſt benè notum,
De mane quadrupes, medio bipes, ſerò tripes.

Miles obliviſcitur.

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Muſcatum.

Si caput eſt, currit: ventrem conjunge, volabit:
Adde pedem, comedes, & ſine ventre bibes.

Pavo.

Angelus in penna, pede latro, voce gehenna.

Pediculos quærere.

In denſis ſylvis venor bis quinque catellis.

Quod

Quod capio, perdo: quod non capio, mihi servo
Salutem.

Mitto tibi Metulas, cancros imitare legendo.
Ter tria dant septem, scil. literas.

Ter tria dant septem, septem sex, sex quoque tres sunt:
Octo dant quatuor, quatuor faciunt tibi septem.
Hæc bene si numeres, facient tibi millia quinque.
Vrina.

Dic mihi, quod flumen soleat conscendere montes?
Hoc mihi si solvas, Oedipus alter eris.

ÆQUIVOCATIO. Vide Differentiales.

Erroris mater fuit æquivocatio semper.

AFFLICTIO.

Afflictis Deus adest.

Auxilium Christi venit ad nos tempore tristi.

Item:

Quando timor major, tunc Deus est propior.

Item:

Vidi salvatos, prius anxietate gravatos.

Item:

Ungere vult hominem, quem percussit Deus, omnem.
Deus quos amat, arguit & castigat.

Hic Homo torquetur, ut sic patiendo probetur.
Vt mens purgetur, ut præmia plura lucretur,
Ne sublimetur, ut Christo gloria detur,
Et preservetur, ne perpetuò crucietur.

Item:

Nunquam bella bonis, nunquam discrimina desunt:
Et cum quo certet, mens pia semper habet.

Item:

Qui modò torquetur, nescit quàm magna lucretur:
Cùm furit atque ferit Deus, olim parcere quærit.

Item:

Item:

Visitat hos homines Christus, quos diligit, omnes.

Tribulatio homines ad Deum convertit.

Christo quando datur res, spes bona tunc tribulatur,

Item:

Pressa malis anima, dum supplicio tribulatur,
Sæpe recordatur quæ fecerit, & meditatur,
Et dolor & mœror magis inde sibi cumulatur:
Nam per carnales affectus mœsta vagatur.

ALIENA.

De alieno corio ludere.

Læditur Vrbanus, non claudicat inde Romanus.

Item:

Scindo corrigias ex pelle tua mihi latas.

Item:

Si calcar proprium sit, equus tuus, ambulo multum,

AMBITIO.

Gloria Crocodylus.

Non honor est, sed onus, species læsura ferentem:
Et plus ardescit ambitio quando senescit.

Item:

Sponsa volens nosci, defœdavit sacra templi.

AMICITIA.

Ama tanquam osurus, oderis tanquam amaturus.

Tu caveas dici nimium laudator amici:
Tempore monstrabit, quantum te semper amavit.

Amicus certus in re incerta cernitur.

Dum tribulor graviùs, tunc nosco quis sit amicus.

Item:

Hunc fidum dico, bene qui succurrit amico.

Item:

In paupertate, quis amicus, noscitur à te,

Item:

Item:

Tempore fælici non cognoſcuntur amici:
Sorte patet miſera, quæ ſit dilectio vera.

Item:

Verus amicus erit, qui plus me quàm mea quærit.

Item:

Verus amor miſerum nunquam contemnit amicum.

Amici cum fortuna mutantur.

Tempore fœlici, multi numerantur amici:
Cum fortuna perit, nullus amicus erit.

Amici multi fœlicium.

Cui bene ſuccedit, is amicos ſæpe videbit.

Amici peccantes reprehendendi potius, quàm imitandi.

Dilige ſic homines, ut eorum crimina vites.

Amicos novos parans, ne obliviſcaris veterum.

Antiquus gladius, vetus atque fidelis amicus,
Credite, temporibus hæc valuêre ſuis.

Item:

Calles antiquos ſerves, veteres & amicos.

Item:

Non eſt antiquus per te damnandus amicus.

Denudare amici myſteria, deſperatio eſt animæ infœlicis.

Prudens celabis, quòd amicis turpe putabis:
Ne culpent plures, quod ſolus pandere curet.

Modus retinendorum amicorum.

Plurima des, perpauca petas, nil accipe: ſi nil
Accipias, & pauca petas, & plurima dones,
Gratus eris populo, te mille ſequentur amici.
Si nihilum trades, citò eris privatus amico:
Plurima ſi quæres, multam patiere repulſam:
Si multa accipias, populus te dicet avarum.

Nil

Nil cape, pauca petas, des plurima, habebis amicos.

Item:

Temporibus noſtris quicunque placere laborat,
Det, capiat, quærat, plurima, pauca, nihil.

Ne cuivis dextram injeceris.

Qui conſanguineus, mihi firmior extat amicus,
Stultus cunctorum ſit, quivis amicus eorum.

Neceſſarius eſt neceſſarius.

Audivi dici, quòd erunt duo ſemper amici.

Item:

Nemo ſibi ſatis eſt, eget omnis amicus amico.

Item:

Non ullus medicus melior quàm fidus amicus.

Item:

Plus valet infido bene fidus amicus amico,
Quàm nummis plena de quolibet ære crumena.

Item:

Rex eſt mendicus, cui non eſt ullus amicus.

Item:

Tunc mors optatur, cum nullus amicus habetur.

Item:

Vera tibi dico, quòd amicus debet amico.

Item:

Vſus amicorum bonus hic & ubique locorum.

Tuta frequenſque via eſt, per amici fallere nomen.

Non eſt veridicus ſubridens omnis amicus.

Item:

Plus nocet, ut noſtis, ad cuncta domeſticus hoſtis.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Vulgus amicitias utilitate probat.

Qui mea plus quæſit, falſus amicus erit.

AMOR.

AMOR.

Absentia debilitatur amor.

Qui procul ex oculis, procul est à lumine cordis.

Amata relinquere durum est.

Est amor ingratus, cum non sit amator amatus.

Item :

Est oculo gratum, speculari semper amatum.

Item :

Heu dolor est, gratis abscedere rebus amatis.

Item :

Illi pœna datur, qui semper amat, nec amatur.

Amor fugiendo vincitur, contrà verò augetur.

Cede, Venus cedit : si stas, Venus improba lædit :
Si fugias Veneris prælia, tutus eris.

Item :

Ipse bene poteris luxus frænare furorem,
Si fugias : potior potio nulla datur.

Item :

Qua specie Martis venit victoria Parthis,
Hac Venerem fugito, qua fuga sola fugit.

Item :

Vsu crescit amor omnis, decrescit abusu.

Ex aspectu nascitur amor.

Non affectatur, oculis quod non speculatur.

Item:

Virginis aspectus penetrat sine vulnere pectus.

Miser est qui amat.

Dulce malum, mala dulcedo, dulcor & amarus,
Cujus odor sapidus, insipidusque sapor.

Item :

Nescio quid sit amor, nec amo, nec amor, nec amavi :
Sed scio, si quis amat, uritur igne gravi.

Item :

Non

Non amor, ut perhibent, Deus est: sed amaror & error:
Numen, amor nullus: numen inane, Venus.

Item:

O Deus, in quantis animus versatur amantis!

Item:

Omnis amans, amens: amor est insania: sano
Insanit certè pectore, quisquis amat.

Item:

Pallet amans omnis: namque hic color aptus amanti.

Item:

Pallida furtivum facies monstrabit amorem.

Item:

Quot campo flores, tot sunt in amore dolores.
Nec modus & requies, nisi mors, reperitur amoris.
Cedit amor verus, ab amantis pectore serus.

Item:

Unam semper amo, cujus non solvor ab hamo.
Scilicet insano nemo in amore videt.
Cæcat amor mentes, ac interdum sapientes.

Item:

Quamvis fœdatur, cuivis placet id quod amatur.

Item:

Quatuor ista timorque, odium, dilectio, census,
Sæpe solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Quisquis amat ranam, ranam putat esse Dianam:
Quisquis amat cervam, cervam putat esse Minervam:
Quisquis amat luscam, luscam putat esse venustam.

Item:

Urit amor cæcus, non est amor arbiter æquus:
Nam deforme pecus, judicat esse decus.

ANIMALIA.

Animalia quædam hominem suis superant proprietatibus.

Nos aper auditu præcellit, aranea tactu,
Vultur odoratu, lynx visu, simia gustu.

Animalia sine cibis viventia.

Quatuor ex puris vitam ducunt elementis:
Chameleon, talpa, maris halec, & Salamandra.
Halec unda fovet, ignis pascit Salamandram,
Talpam terra nutrit, aer quoque Chameleontem.

Animalium quorundam ætates.

Sepes de virgis per tres annos bene durat,
Et per tres sepes sit tibi vita canis,
Et per tres canes sit tibi vita caballi,
Et per tres caballos vivere possit homo,
Et per tres homines asinus bene vivere possit,
Et per tres asinos aucam tu vivere dicas,
Et per tres aucas cornicis vita probatur,
Per tres cornices vivere corvus habet,
Et per tres corvos vivere quercus habet,
Et per tres quercus elephantem vivere dicas.

Auca.

Floribus arboreis fulva creatur avis.
Arbor obumbrat aquas, flos concipit & gravidatur,
Conceptum rejicit, in aquam cadit, auca creatur,
Fit cibus egregius, nobilibúsque detur.
Hæc avis à coitu stat libera, virgo putatur,
Non nidos, non ova parit, nulli sociatur:
Sicut enim peperit flos, ita sola fuit.

Canis.

De cane laudando quatuor bene disce probando:
Est lingua medicus, dominóque fidelis amicus,
Ædes custodit, fures latrandóque prodit.

Castor.

Quæstio solvatur, Cum castor ab hoste fugatur,
Cur ablativos dentes gerit in genitivos?

Illos

Illos dente ferit, quia sic evadere quærit.

Glis.

Ah homo, si scires, quanta faciunt mala glires,
Utique vitares, & pelles non adamares.

Insectorum quorundam ortus.

Bos dat apes, dat bruchos equus, fucos quoque mulus,
Dat vespas asinus, sic ait Isidorus.

Monachus piscis.

Piscis ubi monachus, seu forma monastica crescit,
Fértque cucullatum per maris alta caput,
Calceus est illi conformis & ampla cuculla,
Tam bene dispositæ, qua non foret aptior ulla,
Et quasi vox hominis garrula lingua satis.
Frons, manus & vultus hominum, moderamine sulcus
Dum facit insultus, reboátque movétque tumultus,
Mergere naviculas sæpius arte parat.

Sus.

Os veteris durum porci, sed non bene purum.
Sus malè pingueścit cum furfure, sed citò crescit.

Turtur.

Turtur perpetuò primum sibi servat amorem,
Amissóque pari, nescit habere parem.

ARCANUM.

Arcana celanda.

Clarius hoc egomet scio, qua me calceus urget.

Item:

Res occultandæ tacitis sunt participandæ.

Occultæ musices nullius est respectus.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Infœlix qui multa sapit, nescitque docere:
Infœlix qui pauca sapit, spernitque doceri:
Infœlix cujus prodest sapientia nulli.

Tempus omnia revelat.

Nil adeò ſubtile, dies quin detegat ultrò:
Nil igitur facias, cur puduiſſe queas.

Item:

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Item:

Quicquid nix celat, ſolis calor omne revelat.

ARROGANTIA,
Jactantiaque.

Deus ſuperbis reſiſtit.

Diſce ſupercilium deponere, diſce timere,
Ante pedes foveam, quiſquis ſublimè minaris.

Item:

Eſt verum verbum, Frangit Deus omne ſuperbum.

Item:

Stultus in hoc verbo, loquitur rex ore ſuperbo:
Vah Babylon, Babylon, proprio te robore ſervo,
Omnia regna rego, ſum Deus orbis ego.
Cumque loquendo ſedet, Deus altiùs intonat æde
Prorſus ab hac ſede, tibi dico ſuperbe, recede,
Ut pecus incede, gramina pronus ede:
Brutus es, in terris fœno veſceris & herbis,
Eſto timor populis & pœna futura ſuperbis,
Exemplárque regum, qui malè regna regunt.

Item:

Vindicat elatos juſta ruina gradus.

Extra periculum ferox.

Non omnis pugnat, minitans qui fortia clamat.

Item:

Nuſquam jactares grandes procul ipſe molares.

Item:

Sæpe minus faciunt homines qui magna minantur.

Fœlix ſe erigendo fœlicitatem amittit.

Dum

Dum petit elatis nimium ſublimia pennis,
Icarus, Icarias nomine fecit aquas.

Item.

Icare nate bibis? jam jam ſine patre peribis?
Jam tibi dixi bis: Medio tutiſſimus ibis.
Icarii fati memores eſtote beati.

Item:

Si tibi gratia, ſi ſapientia, formaque detur,
Sola ſuperbia deſtruit omnia, ſi comitetur.

Laus propria ſordet.

Ne jactes, quia laus proprio ſordeſcit in ore.

Item:

Qui ſeſe laudat, laudis ſe munere fraudat.

Item:

Quilibet ignotis de ſe bona prædicat: & qui
Non habet, uſurpat nomina magna ſibi.

Item:

Seſe vicinos jactans habet undique pravos.

Item:

Vincat opus verbum, minuit jactantia famam:
Nec ſine re cupias tu nomen habere magiſtri.

Qui ſe putat aliquid ſcire, nondum ſcit quomodo oporteat ſcire.

Doctus ait ſe ſcire nihil, ſe plurima narrat
Scire ſed indoctus: ſcit prior, iſte putat.

Item:

Futilis omnis homo eſt, perſuaſa turgidus arte:
Scit ſapiens doctus plurima, ſcitque nihil.

Item:

Omnis homo nihil eſt, aliquid qui ſe putat eſſe.
Eſt aliquid, quiſquis ſe putat eſſe nihil.

Quid ſuperbis terra & cinis?

Cum fæx, cum limus, cum res vilißima ſimus,

Unde ſuperbimus? neſcimus quando perimus.

Item:

Quid miſer elato turgeſcis homuncule vultu?
Cras eris in vili putre cadaver humo.

Item:

Unde ſuperbit homo, cujus conceptio culpa:
Naſci, pœna: labor, vita: neceſſe, mori?

Superbia vitium eſt rebus ſolenne ſecundis.

Cum bene pugnabis, cum cuncta ſubacta putabis,
Quæ magis infeſtat, vincenda ſuperbia reſtat.

Item:

Luxus opum, proles generoſa, ſcientia, forma,
Bis duo ſunt, quibus extollit quis ſe ſine normia.

Item:

Tu nimis extolli per prælia proſpera noli:
Regi namque proli ſunt omnia ſubdita ſoli.

Vino vendibili ſuſpenſa hedera nihil eſt opus.

Non figat ſigna, qui laude facit bene digna.

Item:

Rumiferet de te tua non, ſed vox aliena.

Item:

Verbis non jacta te, ſed facias bona facta.

ARS ET DOCTRINA.

Ars naturæ defectum in multis ſupplet.

Ars compenſabit, quod vis tibi parva negabit.

Artium liberalium proprietates.

Gram. loquitur, Dia. vera docet, Rhet. verba colorat,
Mus. canit, Ar. numerat, Geo. ponderat, Aſt. colit aſtra.

Aurora amica Muſis.

Surgere non ceſſes, cum Phœbus ſurgit ab ortu:
Mane bonis ſtudiis quilibet aptus erit.

Cur neſcire pudens pravè, quàm diſcere, malo?

Non pudor eſt quæri, quæ neſcis, ſive doceri:

Qui

Qui scit, laudatur: qui nescit, vituperatur.

Doctrina à juventute amplectenda.

Artem scruteris, quamvis opulentus haberis.

Item:

Audi doctrinam, si vis vitare ruinam.

Item:

De studio, socie, redeuntem videro cùm te,
Ecce, quid edisti, non quæram, quidvè bibisti,
Aut quid feciſti? sed quæram, Quid didiciſti?

Item:

Disce bonas artes, cum tempora dantur & anni,
Quisquis amas Musas literulasque puer.
Tempus adhuc veniet post paucos forsitan annos,
Quo lusisse minus, plus didicisse velis.

Item:

Discere ne cesses, si doctor maximus esses:
Nam per doctrinam poteris vitare ruinam.

Item:

Discere non pudeat, vultum doctoris honora:
Ne male tempus eat, vigilans attentè labora.

Item:

Doctrinæ cultus spernit nemo nisi stultus.

Item:

Exceptis Græcis, exceptis atque Latinis,
Jure potest dici barbarus omnis homo.

Item:

In studio tria damna luo, si non bene disco:
Nummos consumo, modicum scio, tempora perdo.

Item:

Mens sine doctrina manet in te certa ruina.

Item:

Quid sine doctrina vita est, nisi fœda latrina?

Item:

Scribere, cantare discas, Latinaque fari:
Si pauper fueris, posteà dives eris.

Item:

Si puer hoc sciret, quantum doctrina valeret,
Rarò dormiret, sed nocte dieque studeret.

Item:

Ut ver dat florem, flos fructum, fructus odorem:
Sic studium morem, mos sensum, sensus honorem.

Ingenium vires superat.

Ars animos frangit, & firmas destruit urbes,
Arte cadunt turres, arte levatur onus:
Nam solet ars dominum sæpe juvare suum.

Item:

Scit manus attrahere, quod nescit homo removere.

Ingenio, non libris innitendum.

Cordi, non chartæ, tradas, quæ noveris arte:
Nam si charta cadit, mox tota scientia vadit.

Item:

Mille tenere libros, raroque studere, parumque
Scire, nihil laudis, plus levitatis habet.

Item:

Qui multos densat libros, nec proficit arte,
Tantalus in mediis stat sitibundus aquis.

Item:

Qui nihil ingenio, sed libris omnia mandat,
Nil tenet amissis forsitan ille libris.

Non omnibus datur adire Corinthum.

Ingenium nisi sit, studium flos est sine fructu:
Hæc duo conjuncta fructificare solent.

Omnis terra alit artem.

Discе bonas artes: alit omnis terra peritos:
Unquam nec fiet, qui benè discit, inops.

Item:

Hic

Hic duo, hic bis ter factores, nemo magister.

Item:

Musas discе bonas: doctos fovet undique tellus:
Nec, bene qui didicit, Codrus egenus erit.

Qui alios docet, seipsum docet.

Condita decrescit, vulgata scientia crescit.

Item:

Discere, si quæris, doceas, sic ipse doceris:
Et studio tali tibi proderis, atque sodali.

Sapiens sua bona secum fert.

Ars manet, ars durat, fortuna recedere curat.

Item:

Ars si portatur, tunc portans non oneratur.

Item:

Artem qui sequitur, rarò pauper reperitur.

Item:

Plus probo thesaurum docti, quam divitis aurum.

Item:

Portatur leviter ars, ergo discе libenter.

Item:

Res valet, ars præstat: si res perit, ars mihi restat.

Sapientia se offert quærentibus eam.

Vide Assiduitas.

Discat qui nescit: nam sic sapientia crescit,
Crescit & augetur, si temporis usus habetur:
Nam datur immensus in longo tempore sensus.

Vnus dies non sat est ad parandam eruditionem.

Nemo fit natus mox Rabbi jurè vocatus.

Item:

Quis puer auditus, vel visus, in arte peritus?

ASSIDUITAS.

Assidua stilla saxum excavat.

Ars certos, usus promptos, imitatio reddit

Artifices

Artifices aptos, tria concurrentia ſummos.

Item:

Aſſiduum ſtudiis ſe præbeat ille, Dearum
Aurea qui ſperat tecta ſubire novem.

Item:

Diſcere, quærere, fæpè reſolvere ſis tibi cura,
Hæc tria ſunt via qua ſapientia ſit valitura.

Item:

Frangitur ad latices nux, iterando vices.

Item:

Gutta cavat lapidem, non vi, ſed ſæpè cadendo,
Sic homo fit doctus, non vi, ſed ſæpè legendo.

Item:

Lectio lecta ſemel, decies repetita placebit.
Sin decies repetas, decies repetita patebit.

Item:

Multa rogare, rogata tenere, retenta docere,
Hæc tria diſcipulum faciunt ſuperare magiſtrum.

Item:

Quære, recordare, retine, lege, ſæpè relecta,
Sit omnes claves tibi dat ſapientia recta.

Item:

Surge puer, vigila, canta, lege, diſce vel ora,
Sic fac ut nulla ſine fructu tranſeat hora:
Sic fit hora brevis, & labor ipſe levis.

Semper tibi pendeat hamus.

Sæpè dat una dies, quod totus denegat annus.

Succeſſivè ſit motus.

Arbor per primum quævis non corruit ictum.

Item:

Eſt arbor dura decies ferienda caſura.

Item:

Gutta pluit, ſic unda fluit, ſic flumina creſcunt.

Pauca

Pauca scis, si discere vis, sic multa patescunt.

Item:

Post hunc nunc ruit hic pilus, & calvus fit homo sic.

Item:

Qui nescit partes, in vanum tendit ad artes.

Item:

Singula capiuntur, sic omnia ferre tenentur.

ASTRA.

Astronomia non spernenda.

Astra cave spernas, vitam qui ducis ab astris.
Astra regunt homines, sed regit astra Deus.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Duodecim signa cœlestia.

Sunt Aries, Taurus, Gemini, Cancer, Leo, Virgo,
Libraq;, Scorpius, Arcitenens, Caper, Amphora, Pisces.

ASTUTIA.

Astu vincit homo cuncta creata solo.

AVARITIA.

Atticus moriens porrigit manum.

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit unam.

Item:

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Quando senex fueris, tibi plus amor imminet æris.

Avari odiosi sunt omnibus.

Erras, si speres, quòd plus te diliget hæres
Sub terra positum, quàm tu te diligis ipsum.

Item:

Luxuriem fugito, simul & vitare memento
Crimen avaritiæ: nam sunt contraria famæ.

Item:

Item:

Nunquam ſtat clarus, nec tutus dives avarus.

Avari timent aſſiduè.

Ad ciſtam domina vadit ſæpiſſimè parca.

Cupidus magis damno afficitur.

Nil habeat verè, qui vult bona ſolus habere.

Item:

Qui binos una lepores ſectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque:

Item:

Qui lucra lenta fugit, damna repentè ſubit.

Dives aut iniquus, aut iniqui hæres.

Cùm moritur dives, concurrunt tres ibi lites:
Dæmon vult animam, conſanguineus quoque gazam,
Vermes in terra faciunt cum corpore guerra.

Item:

Quiſquis ditatur, rapidos milvos imitatur.

Lari ſacrificant avari.

Sic dat dona ſua, ſicut dat mella geniſta.

Nullus emptor difficilis bonum edit obſonium.

Caſeus eſt carus, ſic dixit præſul avarus,
Non inſcindatur, ſed pro feſto teneatur.

Item:

Non obolus ſolus pingue parabit olus.

Semper avarus eget.

Æſtimat eſſe parum ſibi, quicquid habet cor avarum

Item:

Dives es ut Crœſus, ſed vivis pauper ut Irus.

Item:

Dives marceſcit, quanto plus copia creſcit.

Item:

Dives ſemper hiat, pars major ut ſibi fiat.

Item:

Item:

Non est in mundo dives, qui dicit, Abundo.

Item:

Nulla ditari ratione potestis avari:
Vos faciunt inopes, quas cumulatis opes.

Item:

Omnes thesauri nunquam satiant cor avari.

Item:

Omnia des cupido, sua non perit inde cupido.

Item:

Orco sive mari mens æquiparatur avari.

Item:

Perpetuo lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Quæ magis optantur, cùm plenius accumulantur,
Non satiant mentem semper majora petentem.

Item:

Quo plus sunt potæ, plus sitiuntur aquæ.

Item:

Tantalus in Stygiis nec aqua fruitur, neque pomo:
Sic in divitiis aret avarus homo.

Item:

Vult oculus nequam prius impleri stomachus quàm.
Tenax requirit prodigum.
Aurum quod servas, & quicquid avarus acervas,
Quod parcus quæres, effundet prodigus hæres.

Item:

Injicies fisco, quicquid non vis dare Christo.

Item:

Non sibi, sed aliis, aries sua vellera portat:
Sic aliis cumulat dives avarus opes.

Item:

Prodigus est natus, de parco patre creatus.

Virtus

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

Item:

Qui studet nummis, hic præfert infima summis,
Condita factori præponit & ejus amori.

AUDACIA.

Audentes fortuna juvat.

Qui plus exponit, plus lucri sæpe reponit.

Nihil supra vires audendum.

Displicet ille labor, sub cujus pondere labor.

Item:

Est durum clarè contra flumen natitare.

Item:

Exiguas in se vires alietus habendo,
Exiguas volucres depascit diripiendo.

Item:

Hoc attentabis, fieri quod posse putabis.

Item:

Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.

Item:

Non tibi sume jugum, quod vis tua ferre recusat:
Pondere sub modico tutius ire potes.

Item:

Quod potes, id tecum tentes, & viribus æquum.

Item:

Si nescis jacere lapidem, demitte jacêre.

Item:

Tu vires metire tuas: si fortis es, aude
Grandia: si fragilis, humeris impone minora.

Item:

Ultra posse viri non vult Deus ulla requiri.

AULA.

Aulæ summoperè vitandæ.

Retrò

Retrò ſedet januam, non invitatus ad aulam.

Item:

Stabit poſt valuam, non invitatus ad aulam.
Commoda ſi quæris, ne principibus ſocieris.

Item:

Fœtor olet caulæ melius quàm mobilis aulæ.

Item:

Regum ſollicita quicunque ſeneſcit in aula,
Aut fuit, aut ſemper poſtulat eſſe miſer.

Exeat aula qui volet eſſe probus.

Non mihi ſit ſervus, medicus, propheta, ſacerdos.

Item:

Parens virtuti neſcit modò regibus uti.

Item:

Vita palatina dura eſt, animæque ruina.

BAPTISMUS.

Qui crediderit, & baptizatus fuerit, ſalvus erit.

Induimur Chriſto, qui baptizamur in ipſo.

Item:

Inſons eſſe volens, iſto mundare lavacro,
Seu proprio premeris crimine, ſeu patrio.

BELLA.

Incerti fallax fiducia Martis.

Eſt nulli certum, cui pugna velit dare ſertum.

Item:

Sæpe chalybs chalybem domitat, pugnare volentem.

Nulla fides pietáſque viris qui bella ſequuntur.

Non amat hic Jeſum, qui fert ad prælia geſum.

Nulla ſalus bello, pacem te poſcimus omnes.

Quid mihi cum bellis? ſervit mea cura puellis.

BENEFICENTIA.

Animum dantis oportet aſpicere.

Dat pyra, dat poma, qui non habet aurea dona.

Benefacite

Benefacite & mutuum date, nihil inde sperantes.

Da citò, da gratis, da munera congrua cuique:
Cùm dare non poteris munera, verba dabis.

Item:

Dans ut reddatur sibi, justè decipiatur.

Item:

Gratia nulla datur, si munere munus ematur.

Item:

Qui mihi vult dare, non debet dicere quare.

Bis dat, qui citò dat.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Da tua, dum tua sunt: post mortem tunc tua non sun

Item:

Dandi tolle moras, dando citò munus honoras:
Munus dedecoras, inveniendo moras.

Item:

Denigrat meritum dantis mora: sed data raptim,
Munera plus laudis, plúsque favoris habent.

Item:

Gratia debetur pro munere, si citò detur:
Sed si tardetur, ingratum munus habetur.

Item:

Plus valet hoc tribuo, quàm tribuenda duo.

Item:

Qui cito dat, bis dat: qui tardat munera, nil dat:
Par erit mutuo, qui dabit absque citò.

Item:

Quod datur in manibus, hoc arridet mihi munus.

Gratia gratiam parit.

Alternando boni nos dona manemus amici.

Item:

Da quandoque tua, si vis habere mea.

Item

Item:

Debes parva dare, si vis majora rogare.

Item:

Fac bene, servitium quia non perit undique gratum.

Item:

Officiis gratus fis, ut fias adamatus.

Item:

Sæpe solet dici, fient per munus amici.

Hilarem datorem diligit Dominus.

Dat bene, dat multum, qui dat cum munere vultum.

Item:

Da facie læta: sine lætitia faciei
Quod dederis perdes, rem meritumque rei.

Item:

Qui dare vult aliis, non debet dicere, Vultis?

Item:

Si des plorando, perdes tua munera dando.

Homo homini Deus.

Dum bene vult, facile quit homo succurrere cuique.

Item:

Lædere qui potuit, prodesse aliquando valebit.

CÆCITAS.

Cæci vita miserrima.

Cæcus inops dictus, quamvis variis sit amictus.

Item:

Cæcos cum claudis in fine venire videbis.

Neque cæcum ducem, neque amentem consultorem adhibeas.

Cæcus agens cæcum, facit ipsum sternere secum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere secum,
In foveam ductor cadit, atque deinde secutor.

CALUMNIA ET INfamia.

A vicinis ac municipibus vicinorum ac municipum scelera prodi solent.

Est patriota meus, mea scandala dicere promptus.

Item:

Fit mea culpa nota, narrante meo patriota.

Item:

Qui se non noscat, vicini jurgia poscat.

Falsum probrum non perveniat ultra aures.

Si decus est morum, ne cures verba malorum.

Item:

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Non est remedium adversus sycophantæ morsum.

Affligit tortor, gravis affligítque loquutor.

Item:

Cunctorum multis eget, implens ora farinis.

Item:

Dicitur absente me, quod non me præsidente.

Item:

Lingua citò lædit, sed læsio rarò recedit.

Item:

Os hostis rarò loquitur bona non sibi charo.

Item:

Qui mea post terga dicit mendacia verba,
Vellem ut linguam perderet ipse suam.

Item:

Scindit ventosa gladio plus lingua dolosa.

CAMPANA.

En ego campana nunquam denuncio vana,
Laudo Deum verum, plebem voco, congrego clerum.

Item:

Funera plango, fulgura frango, sabbatha pango,

Exci

Excito lentos, dissipo ventos, paco cruentos.

CAPTIVITAS.

Nil refert, uno constringi, vel pede bino.

CARITAS.

Quisque vili emere studet.

Taxatur carè, quod vendetur preciosè.

Quæ cara sunt, meliora censentur.

Salmo vilescit, nummo dum gobio crescit.

Carè taxata, non est res vendita grata.

CASTITAS ET VIRGINITAS.

Casta placent superis.

Despice fœtorem Veneris, sectare pudorem.

Item:

Dilige munditiam super omnia munera primam:
Si mundus fueris, Christum super astra videbis.

Nubere melius est quam uri.

Virgo matura, nisi nubat, erit ruitura.

Nulla reparabilis arte, læsa pudicitia est.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbumque, juventus.

Item:

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Per Veneris morem virgo citò perdit honorem.

Virginem vitiare fas non est.

Est magnum crimen corrumpere virginis hymen.

CIBI ET POTIONES.

Non bene prandebit, potu quicunque carebit.
Non omne est salvum, temerè quod mittis in alvum.
Quod tibi fit sanum videas, non quotidianum.

Acetum, vide infrà Cerevisia. Anguilla, vide infrà Caseus. Animalium viscera.

Egeritur tardè cor, concoquitur quoque durè:
Sic quoque ventriculus, tamen exteriora probantur:
Reddit lingua bonum nutrimentum medicinæ:
Concoctu facilis pulmo est, citò labitur ipse:
Est melius cerebrum gallinæ quàm reliquorum.

Item:

Ilia porcorum bona sunt, mala sint reliquorum.

Anisum.

Copia dulcoris, anisi sit melioris:
Emendat visum, stomachum confortat anisum.

Aqua.

Potus aquæ sumptus comedenti incommoda præstat
Hinc friget stomachus, crudus & indè cibus.

Aves.

Nans avis est lentè, verrens torrendà repentè.

Item:

Sunt bona gallina & capo, turtur, sturna, columba,
Quiscula, phasiades, merulæ, simul ortygometra.
Perdix, frigellúsque, otis, tremulusque amarellus.

Butyrum.

Lenit & humectat, solvit sine febre butyrum.

Item:

Mitem, nec mirum, dat sensum dulce butyrum.

Carnes.

Dulcior est caro, quæ magis ossibus hæret ubique.

Porcinæ.

Carnes porcinæ cum cepis sunt medicinæ.

Item:

Est caro porcina sine vino pejor ovina:
Si tribuis vina, tunc est cibus & medicina.

Vitulinæ.

Pro cibo dimidio carnes vituli reputato.

Item:

Sunt nutritivæ multum carnes vitulinæ.

Caseus.

Caseus allatus convivis est malè gratus,
Nam sua natura non signat fercula plura.

Item:

Caseus, anguilla mortis cibus ille vel illa,
Ni bibas & rebibas, & rebibendo bibas.

Item:

Caseus est gelidus, stipans, crassus, quoque durus.

Item:

Caseus est nequam, quia digerit omnia, se quàm.

Item:

Caseus & cepæ veniunt ad prandia sæpè.

Item:

Caseus & panis sunt optima fercula sanis:
Si non sunt sani, tunc hunc non jungito pani.

Item:

Ignari Medici me dicunt esse nocivum:
Et tamen ignorant, cur nocumenta feram.
Experti reor esse ratum, quia commoditate
Languenti stomacho caseus addit opem.
Caseus ante cibum confert, si defluat alvus:
Si constipetur, terminet ille dapes.

Item:

Non Argus, Largus, non Matthusalem, Madalene,
Non Job, non Lazarus, caseus ille bonus.

Cepæ.

Contritis cepis loca denudata capillis
Sæpe fricans, capitis poteris reparare decorem.

Item:

De cepis Medici non consentire videntur.
Fellitis non esse bonas, ait ipse Galenus:
Phlegmaticis verò multùm putat esse salubreis.

Non modicum ſanas Aſclepius adſerit illas,
Præſertim ſtomacho, pulchrúmque creare colorem.

Ceraſa.

Si ceraſum comedas, tibi confert grandia dona,
Expurgat ſtomachum, nucleus lapidem tibi tollit,
Hinc melior toto corpore ſanguis inest.

Cereviſia.

Craſſos humores nutrit cerviſia, vires
Præſtat, & augmentat carnem, generátque cruorem,
Provocat urinam, ventrem quoque mollit & inflat,
Frigidat & modicum. Sed plus deſiccat acetum,
Frigidat, emacerátque, melanch. dat, ſperma minorat,
Siccos infeſtat nervos, & pinguia ſiccat.

Item:

Non acidum ſapiat cerviſia, ſit benè clara,
Ex granis ſit cocta bonis ſatis, ac veterata:
De qua potetur, ſtomachus non inde gravetur.

Cibi benè nutrientes.

Neutrit triticum & impinguat, lac, caſeus, infans,
Teſticuli, porcina caro, cerebella, medullæ,
Dulcia vina, cibus guſtu jucundior, ova
Sorbilia, & ficus maturæ, uvæque recentes.

Item:

Ova recentia, vina rubentia, pinguia jura,
Cùm ſimila pura, naturæ ſunt valitura.

Cibi infirmis noxii.

Perſica, poma, pyra, & lac, caſeus, & caro ſalſa,
Et caro cervina, & leporina, bovina, caprina,
Atra hæc bile nocent, ſúntque infirmis inimica.

Condimentum.

Salvia, ſal, vinum, piper, allia, petroſelinum,
Ex his fac ſalſam, ne ſit commixtio falſa.

Crocus.

Confortat

Confortare crocum dixerunt exhilerando,
Artus defectos reficitque hepar reparátque.

Item:

Crocus aſſumptus pulchrum dat tibi colorem,
Et mollit pectus, pravum purgátque cruorem.

Fœniculum.

Semen fœniculi pellit ſpiraculaculi.

Fungi.

Uſu fungorum caveas ne decipiaris:
Nam ſunt mortiferi, vitiorum ſúntque dativi.

Halec.

Halec aſſatum Thuringis eſt benè gratum,
De ſolo capite faciunt ſibi fercula quinque.

Lac.

Lac *phthiſicoꝝ* ſanum caprinum, póſtque cameli,
Ac nutritivum plus omnibus eſt aſininum,
Plus nutritivum vaccinum ſit, quoque ovinum,
Adſit ſi febris, caput & doleat, fugiendum eſt.

Marathrum.

Bis duo dat marathrum: febres fugat atque venenum,
Et purgat ſtomachum, lumen quoque reddit acutum.

Meſpila.

Multiplicant mictum, ventrem dant meſpila ſtrictum:
Meſpila dura placent, ſed mollia ſunt meliora.

Muſcatum.

Humorem pellit muſcatum ſæpe comeſtum,
Allevat pectus, cor, & præcordia pellit.

Muſtum.

Impedit urinam muſtum, ſolvit citò ventrem:
Hepatis *emphraxin*, ſplenis generat lapidémque.

Item:

Provocat urinam muſtum, citò ſolvit, & inflat.

Nuces.

Poſt piſces nux ſit, poſt carnes caſeus adſit.

Item:

Unica nux prodeſt, nocet altera, tertia mors eſt.

Ova.

Poſt ovum molle, bonum hauſtum tibi tolle:
Poſt durum bibe bis, ſic longo tempore vivis.

Item:

Regula presbyteri jubet hoc pro lege teneri,
Quòd bona ſint ova, cand da, longa, nova.

Item:

Singula poſt ova pocula ſume nova.

Item:

Si ſumas ovum, molle ſit atque novum.

Panis.

Panis non calidus, nec ſit nimis inveteratus,
Sed fermentatuſque, oculatus, & bene coctus,
Et ſalſus modicè, & grani validis electus,
Non comedas cruſtam, choleram quia gignit aduſta

Item:

Quando deeſt panis, tunc eſt cibus omnis inanis.

Perſica.

Perſica cum muſto vobis datur ordine juſto
Sumere, ſic eſt mos nucibus ſociando racemos.

Piper.

Quod piper eſt nigrum, non eſt diſſolvere pigrum,
Phlegmata purgabit, concoctricémque juvabit:
Leucopiper ſtomacho prodeſt, tuſsíque doloríque
Utile; prævenietque motum febriſque rigorem.

Piſa.

Piſum laudandum nunc ſumpſimus ac reprobandum
Eſt inflativum cum pellibus atque nocivum:
Pellibus ablatis, eſt bona piſa ſatis.

Pisces.

Sint cocti vino pisces cum petroselino,
Si pisces molles sunt, magno corpore tolles:
Si pisces duri, parvi sunt plus valituri.

Porrum.

Reddit fœcundas mansum persæpe puellas,
Manantemque potes naris retinere cruorem,
Ungas si nares intus medicamine tali.

Pruna.

Frigida sunt, laxant, multùm prosunt tibi pruna.

Pulmentum.

Esto pulmentum, quia non est læsio dentum.

Pyra.

Adde pyro potum, nux est medicina veneno.

Item:

Ægrotare potes, nisi vinum post pyra potes.

Item:

Cruda gravant stomachum, relevant pyra cocta gravatum.

Item:

Cum coquis antidotum pyra sunt: sed cruda venenum.

Item:

Dum pyra manducas, pro consuetudine ducas,
Ut citius potes quicquid habere potes.

Item:

Fert pyra nostra pyrus, sine vino sunt pyra virus:
Si pyra sunt virus, sit maledicta pyrus.

Item:

Post pyra da potum, post pomum vade cacatum.

Rapæ.

Rapa juvat stomachum, novit producere ventum,
Provocat urinam, præstátque in dente ruinam:
Si malè cocta datur, tibi torsio fit generatur.

Sal.

Deficcat humidum ſal, non ſapidúmque ſaporat,
Subtilat groſſum, fœtorem pellit odorum.

Item:

Vas condimenti præponi debet edenti:
Sal virus refugat, rectè inſipidúmque ſaporat,
Non ſapit eſca probè, quæ datur abſque ſale.

Item:

Urunt res ſalſæ viſum, ſeménque minorant,
Et generant ſcabiem, pruritum, ſive vigorem.

Serum.

Incidítque, lavat, penetrat, mundat quoque ſerum.

Sinapi.

Eſt modicum granum, ſiccum calidúmque ſinapi,
Dat lachrymas, purgátque caput, tollítque venenum

Vinum.

Corpora plus augent tibi dulcia, candida vina.

Item:

Dat purum vinum tibi commoda plurima: primùm,
Confortat cerebrum, ſtomachum reddit tibi lætum,
Fumos evacuat, & viſcera plena relaxat,
Acuit ingenium, viſum nutrit, levat aures,
Corpus pinguificat, vitam facit atque robuſtam.

Item:

Dum ſaltant atomi, patet excellentia vini.

Item:

Gignit & humores melius vinum meliores,
Si fuerit nigrum, corpus reddit tibi pigrum.

Item:

Si bona vina cupis, quinque hæc laudantur in illis:
Fortia, formoſa, & fragrantia, frigida, friſca.

Item:

Si vinum rubrum nimium quandoque bibatur,

Vente

Venter ſtipatur, vox limpida turbificatur.

Item:

Vinum lymphatum dulceſcit, lædere neſcit:

Item:

Vinum Rhenenſe decus eſt & gloria menſæ:

Item:

Vinum ſit clarúmque, vetus, ſubtile, maturum,
Ac bene dilutum, ſaliens, moderamine ſumptum.

Item:

Vina probantur odore, ſapore, liquore, colore.

Vippa.

Bis duo vippa facit, mundat dentes, dat acutum
Viſum: quod minus eſt implet, minuit quod abundat.

Vvæ. vide ſuprà Perſica.

Vvæ paſſæ.

Paſſula non ſpleni, tuſſi valet, eſt bona reni.

CONCORDIA.

Concordia, amicitiæ vinculum.

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Mutua defenſio tutiſſima.

Palmæ quando lavant mutuò, ſe mutuò mundant.

Item:

Utraque mundatur, dum palma palma lavatur.

Parvis dives concordia rebus.

Si concordemus, ſatis omnibus eſt quod habemus.

CONFESSIO.

Semper celanda confeſſio, nec reſeranda.

Qui peccatum fatetur, eſt innocens.

Crimina ne celes, magna eſt medicina fateri.

CONJECTURA.

Nidus teſtatur, ibi qualis avis dominatur.

De fructu arbor cognoſcitur.

Affectus mentis, operum patet experimentis.

Item:

Item:

Arbor ut ex fructu, sic nequam noscitur actu.

Item:

Qualis erit mulier, tale coquebit olus.

E cantu dignoscitur avis.

Nequam per verba, per odorem noscitur herba.

Protinus apparet, quæ plantæ frugiferæ futuræ.

Curvum se præbet, quod aduncum crescere debet.

Item:

Urit maturè quæ vult urtica manere.

Vultus proditor animi.

Calvo virtutes variæ sunt atque salutes:
Est sapiens, hilaris, plus verax & liberalis.

Item:

Cautus homo cavit, quotquot natura notavit.

Item:

Cernitur in caliga, cruris quo fractio facta.

Item:

Cernitur in facie omnis secreta voluntas.

Item:

Distortum vultum sequitur distortio morum.

Item:

Est facies testis, quales intrinsecus estis.

Item:

Hirsutus fallax, irascens, prodigus, audax.

Item:

In rufa pelle, vix est animus sine felle.

Item:

Inconstans animus, oculus vagus, instabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni spes.

Item:

Intima per mores cognoscimus exteriores.

Item

Item:

Noſcitur ad naſum mulier quæ vendit omaſum.

Item:

Per rubram barbam, debes cognoſcere nequam.
Multi non rubram, ſed habent cum crimine nigram.

Item:

Rarò breves humiles vidi, longos ſapientes,
Albos audaces, rufóque colore fideles.

Item:

Si non vis falli, fugias conſortia calvi.

Item.

Si quæras ſocium, nunquam jungas tibi luſcum:
Raro namque vident lumina luſca fidem.

Item:

Vultu ſæpe tacens ſigna loquentis habet.

Item:

Vultu talis eris, qualia mente geris.

CONSCIENTIA.

Conſcientia mille teſtes.

Scandala me verè calidum rubrúmque dedére:

Item:

Te prodit facies, tu mala cum facies.

Murus aheneus eſto, nil conſcire ſibi.

Qui ſibi nil conſcit, ſecura mente quieſcit.

Nihil eſt miſerius, quàm animus hominis conſcius.

Conſcius ipſe ſibi, de ſe putat omnia dici.

Item:

Degeneres trepidant animi, pejoráque verſant.

Item:

Heu miſerum, quid agam? porto ſub pectore plagam,
Tanquam ſi portem ſub eodem pectore mortem.

CONSENSUS.

Faciens & conſentiens eidem pœnæ obnoxii.

Pœnam

Pœnam consimilem clavus fert atque foramen.

Item:

Si quis delinquit, ut Paulus Apostolus inquit,
Qui consentit ei, sit reus ipse rei.

CONSILIUM.

Consilium post facta inutile.

Non ad præteritum consul valet, imò futurum.

Consilium senile juvenili præstat.

Utere consilio, vir amice, senum, tibi mando.

Gladiator in arena consilium capit.

Si breve consilium, dicitur esse bonum:

Multi pacifici sint tibi; & consiliarius unus de mille.

Auxilio multi sint, consilio tibi pauci.

Res sacra consultor.

Consilio factum, non pœnitet esse peractum.

Item:

Utere consiliis, ut sæpius inde juveris.

CONSORTIUM.

Claudi vicinus subclaudicare disces.

Ad mala facta malus socius socium trahit, & sic
Fit malus & nequam, qui fuit antè bonus.

Item:

Dum spectant oculi læsos, lædunturque & ipsi.

Item:

Elige sanctorum consortia, non reproborum:
Qui conversatur cum sanctis, sanctificatur.

Item:

Fili talis eris, qualem socium tibi quæris.

Item:

Illos devita, quos infamat mala vita.

Item:

Per pravum socium, vir venit in vitium.

Item:

Qui

Qui juxta claudos habitat, ſubclaudicat idem:
Admixtúſque malis, dicitur eſſe malus.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Si ſanctos ſequeris, ſanctus ſic efficieris:
Sed perverteris, ſi perverſis ſocieris.

Item:

Sordibus implicitos pravóſque cavebis amicos:
Elige conſortem, qui ſanctam det tibi ſortem.

Item:

Surgit origo mali, de turpi ſæpe ſodali.
Paulum fermenti totam fermentat maſſam.
Hoc ſcio pro certo, quando cum ſtercore certo,
Vinco ſeu vincor, ſemper ego maculor.

Item:

Læditur à ſtimulo, quicunque fricatur ab illo.

Item:

Omnia contacta denigrat pix calefacta.

Item:

Pix dum palpatur, palpando manus maculatur.

Item:

Pomum corruptum citò corrumpit ſibi junctum.

Item:

Unica prava pecus, inficit omne pecus.
Simile ſimili gaudet.
Cognitus in parte, fit per ſocium vir apertè.

Item:

Noſcitur ex comite, qui non cognoſcitur ex ſe.
Societas leonina. Vide Dominum.
Ludi ſtultorum, dominorum, ſive luporum,
Non bene luduntur: quia ſeria ſæpe ſequuntur.

Item:

Item:

Non bonus eſt ſocius, qui comedit omnia ſolus.

CONSUETUDO.

Ab aſſuetis non fit paſſio.

Læditur in clune vir rarò ſolens equitare.

Item:

Natis ſcintilla fabrorum non nocet ulla.

Difficile eſt aſſueta derelinquere.

Cattus de caſeo tardè depellitur eſo.

Item:

Conſuetudo potens natura fortior ipſa eſt.

Item:

Fallere qui didicit, fallere ſemper amat.

Item:

Ire catenatus neſcit canis inveteratus.

Item:

Qui pedit, dum vult, pedit, dum pedere non vult.

Item:

Quod nova teſta capit, inveterata ſapit.

Item:

Quod puer aſſueſcit, leviter dimittere neſcit.

Lex eſt, & regio.

Fœmina caſta, ſecuris acuta, cliēnſque fidelis,
Hæc tria Parrhiſiis nunquam vel rarò videbis.

Item:

Garrulus eſt Suevus, malus Hæreticúſque Hiſpanus,
Bavarus incæſtat, Francus per numina jurat,
Omnis hypocriſat Miſnenſis, Saxóque potat,
Britannus dominum prodit, rapit atque Polonus.

Item:

Germani poſſunt cunctos tolerare labores:
O utinam poſſent ſic tolerare ſitim.

Item:

Halec

Halec assatum Thuringis est bene gratum,
De solo capite faciunt sibi fercula quinque.

Item:

In curta tunica Saxo saltat quasi pica.

Item:

Parrhisius locus egregius, mala gens, bona villa,
Nam duo pastilla pro nummo dantur in illa.

Item:

Quod terræ mos est, hoc terræ semper honos est.

Item:

Si fueris Romæ, Romano vivito more:
Si fueris alibi, vivito sicut ibi.

Item:

Sunt loca, sunt gentes, quibus & mactare parentes,
Est fas & pietas dum longa supervenit ætas.

Item:

Terræ ad quam pergis, cape mores, quos ibi cernis.

Item:

Te servare decet mores, illámque loquelam,
Ejus telluris, incola cujus eris.

Item:

Vita, genus, linguæ variæ, variant regiones:
Una nequit cunctos regula distinguere mores.

Item:

Westphalicus vir catholicus, nullius amicus,
Dum tibi dicit Ave, sicut ab hoste cave.

CONTEMPTUS ET VILITAS.

Etiam capillus unus.

Nullus tam pravus saccus, quin sit prece dignus.

Item:

Quamvis sint modica, prosunt tamen omnia lucra.

Ex granis acervus.

Multa juvant collecta simul: nam plurimus amnem

Rivulus existens gignit, scintillâque flammam.

Item:

Multa simul modica, magnum faciunt cumulata.

Frustrà nihil.

Nil est tam pravum, quod ad ullum non valet usum.

Item:

Tam malè nil cusum, quod nullum profit ad usum.

Melius il quam nil.

Gobio dum capitur, tunc piscis captus habetur.

Item:

Non panis nullus, sed dimidius valet ullus.

Item:

Plus valet il quàm nil: sit procul ergo nihil.

Item:

Sicut ego novi, plus testa pars valet ovi.

Merx ultronia putet.

Dicitur oblatum fore servitium malè gratum.

Neminem præ te contemnas.

Parva necat morsu spatiosum vipera taurum,
A cane non magno sæpe tenetur aper.

Item:

Tu qui summa potes, ne despice parva potentem:
Nam prodesse potest, si quis obesse nequit.

Non curat testudo muscas.

Si non morderis, cane quid latrante vereris?

Item:

Si te contemnunt homines, & frivola dicunt,
Nil contra risus debes, quàm dicere, Misus.

Qui parvum contemnit, indignus est magno.

Carnibus est dignus, qui bene mandit olus.

Item:

Dignus erit magno, qui parva capit jubilando.

Item

Item:

arvum ſervabis, donec majora parabis.

Ruſticanum oratorem ne contempſeris.

Non contemnatur, quiſquis bene conſiliatur.

Item:

Non ſit neglecta ſervi ſententia recta.

Item:

Sæpe etiam ſtultus fuit opportuna locutus:
Et celat nucleum arida teſta bonum.

CONVIVIUM.

Conſecratio menſæ.

In menſa reſidens, & panem non benedicens,
Ille ſedet quaſi ſus, & ſurgit ſicut aſellus.

Alma Dei dextra benedicat prandia noſtra.

Item:

Eſcas præſentes benedic Deus & comedentes,
Potum ſervorum benedic Deus alme tuorum,
Et reliquum munus benedicat trinus & unus.

Item:

Hic cibus & potus à Chriſto ſit benedictus.

Item:

Vos convivantes benedic Deus, & epulantes,
Et laudem referant, & ſemper te benedicant.

Item:

Per te rex Chriſte benedictus ſit cibus iſte.

Gratiarum actio.

Gratia, laus, & honor, tibi ſit rex Chriſte creator,
Qui nos paviſti potu, dapibus ſatiaſti.

Mores menſæ.

Absint à menſa, detractio, murmur & ira:
Sed cum lætitia ſumatur potus & eſca.

Item:

Absint offenſæ, cum ſit celebratio menſæ.

Item:

Baltea laxabis, ad mensam quando meabis,
Ne sedeas mœstè nec dissolvas inhonestè.

Item:

Dum cibus extat in ore tuo, potare caveto.

Item:

In vasis offare decet, non ore repleto,
Nec mappa dentes tergas, oculósque fluentes.

Item:

Dum convivaris, caveas ne multa loquaris.

Item:

Pocula dum sumis, immerge labra modestè:
Qui propè fert nasum, potum non sumit honestè.

Item:

Qua prandes hora, cultrum male mittis in ora.

Item:

Quisquis amat dictis absentum rodere famam,
Hanc mensam veritam noverit esse sibi.

Item:

Sal primò poni debet, primóque reponi:
Non bene mensa tibi ponitur absque sale.

CURA.

Cor ne edito.

A nimiis animum curis procul exime nutu:
Fiunt & veniunt omnia námque Dei.

Item:

Cura facit canos, quamvis homo non habet annos.

Item:

Mox erit antiquus curarum semper amicus.

Item:

Triste cor, ira frequens, mens rarò gaudia volues,
Hæc tria consumunt corpora sine brevi.

CURI

CURIOSITAS.

Multa non possunt simul fieri.

Egregios cumulare libros, præclara supellex:
Unum sed melius volvere sæpe librum.

Item:

Pluribus intentus, minor est ad singula sensus.

Item:

Qui binos una lepores sectabitur hora,
Uno quandoque, quandoque carebit utroque.

Nihil inanius quàm multa scire.

Sic digitos maculat, qui cuncta foramina tentat.

Nodum in scirpo quærere.

Si cœlum caderet, stans sedes nulla maneret.

Quæ supra nos, nihil ad nos.

Ad secreta poli, curas extendere noli.

Item:

Scire rudes quærunt, quod docti non docuerunt.

CURSUS.

Currens lassatur, quò præcurrens agitatur.

CUSTODIA.

Pax ibi servatur, custodia quo dominatur.

DAMNUM.

Vexatio dat intellectum.

Nescit homo vere quod habet, nisi cesset habere.

Item:

Quæ pro parte nocent, plurima sæpe docent.

DEBITUM.

Reddite omnibus quod debetur.

Creditor hinc præstat, qui solvere debita curat.

Item:

Debita solve citò, ne damnum detur amico:
Si citò non solvis, te sponte crimine volvis:
Solvere si tardas, fieri tibi grata retardas.

Item:

Expectans longè, non vult dimittere quæque.

Item:

Mutua quæ debes, ridendo ſolvere debes.

DEUS.

Creator per creaturas cognoſcendus.

Emicat ex ipſis divina potentia rebus:
Et levis eſt cæſpes, qui probet eſſe Deum.

Item:

Floribus è mediis ſpirat divina poteſtas:
Qua paſcente, levis pabula paſſer habet.

Item:

Omnis in orbe locus fert Deitatis opus.

Item:

Vel mihi planta ſuis Numen demonſtrat ab herbis,
Præſentemque refert una vel herba Deum.

Deus non in manufactis templis habitat, nec manibus humanis colitur.

Si Deus eſt, ſi cuncta tenet, ſi cuncta creavit,
Nec domibus claudi voluit, neque munus amavit:
Quærit adorari, non ſibi dona dari.

Deus ubique eſt.

Enter, præſenter Deus eſt, & ubique potenter.

Item:

Omnem habitum mundi totus Deus implet, & ambi
Quem templo cordis mens pia ſemper habet.

Item:

Stans Deus hîc & ibi, regnat utrinque ſibi.

Dei prædeſtinatio.

Simpliciter Dominus electos ſemper amavit,
Odivit reprobos, niſi quantum ſunt opus ejus.

Dei providentia

Nulla creatura fuerat, ſed cuncta futura:

Omni

Omnia mente Dei poterant priùs illa teneri,
Ejus & obſequiis quaſi facta potenter haberi:
Quippe Deo præſens, tunc erat id quod erit.
Non mutatur enim Deitas, nec habet variari,
Creſcere vel minui, majórve minórve putari,
Nec magis eſt locuples, plúſve minúſve potens.
Sed Deus antè fuit, quàm res quæ tempora præſtant,
Hinc igitur reſtat, quia temporibus prior extat,
Principium ſine fine Deus, lux prima deorum,
Ejus ad imperium ſæcula ſunt & erunt.

Deo nihil occultum.

Quàm vetus eſt Luna, ſcit cuncta creans Deus una.

Dominus dedit, Dominus abſtulit.

Dat Deus, & recipit ſæpè, quod ipſe dedit.

Item:

Deſtruit & rodit ſors omnia, quæ Deus odit.

Ex Deo omnia, & per illum, & in illum.

Auro quid melius? Jaſpis: quid Jaſpide? virtus:
Quid virtute? Deus: quid Deitate? Nihil.

Item:

Cuncta poteſt facere Deus omnipotens, ſcio verè.

Item:

Eſt ſuper omne Deus, Rex Dominúſque meus.

Item:

Factum factori ſummo præponere noli.

Item:

Sicut arena maris numero caret atque carebit,
Utque carent numeris fulgentia ſydera cœli,
Sic nec habent numeros inclyta ſigna Dei.

Multa noris oportet, quibus Deum fallas.

Fallere mortalem, res eſt tenuiſſima, viſum:
Lumina quis fallet ſemper aperta Dei?

Item:

Omnia qui cernit, frangit Deus omne ſuperbum:
Ah miſer, hunc qui ſe fallere poſſe putat.

Serò Iupiter diphteram inſpexit. Vide Peccatum.

Scit connivere Deus, ergo Deum reverere.

Si Deus nobiſcum, quis contra nos?

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

Non mendax Deus eſt, promiſſa fideliter implet:
Credite, deſertos non ſinit eſſe ſuos.

Sine ope divina nihil valemus.

Abſque Deo facta ſua qui diſponere curat,
Hujus amor verè non multo tempore durat.

Item:

Doctores opifex Deus effi it & ſapientes.

Item:

Ex ope cœleſti fit, ſi quid habetur honeſti:
Et venit à ſuperis, ut agas bene vel mediteris.

Item:

Fruſtrà conatur, cui non Deus auxiliatur.

Item:

Providet & tribuit Deus & labor omnia nobis,
Proficit abſque Deo nullus in o bc labor.

Item:

Virtutum munus præſtare poteſt Deus unus.

Timor Dei initium ſapientiæ.

Cum quis turpe facit, & me ſpectante rubeſcit,
Cur ſpectante Deo non magis ille rubet?

Item:

In ſtudiis toto Dominum cole pectore Chriſtum,
Is parvi merces magna laboris erit.

Item:

Omnibus in factis, peragendis ſive peractis,

Debet

Debet proponi, Deus humanæ rationi.

Item:

Quicquid agis, Domini laudem fratríſque ſalutem
Reſpice: de fructu viderit ipſe Deus.

Vltrò Deus ſuppeditat bona.

Ex panibus quinis, ex piſciculis quoque binis,
Manus divina ſatiavit millia quina.

Item:

Nullus cenſetur pauper nec egenus habetur,
Quin citò ditetur, Deus huic ſi propitietur.

CHRISTUS.

E templo gentes Chriſtus percuſſit ementes.
Morbus, ſigna, cibus, blaſphemia, dogma, fuêre
Cauſæ cur Dominum turba ſecuta fuit
Prima domus Chriſti, fuit alvus virginis almæ:
Altera præſepe, crux tertia, quarta ſepulchrum.

Chriſtus eſt via, veritas, & vita.

Eſt Chriſtus lignum vitæ de virgine naſcens,
Nos verbis, nos exemplis, nos nectare paſcens.

Item:

Filius ipſe Dei ſpes noſtræ progenici,
Auctor honeſtatis, fons perpetuę bonitatis.

Item:

Qui moritur Chriſto, vivit: qui vivus in illo eſt,
Non moritur; non eſt mors ubi Chriſtus adeſt.

Item:

Tu via, vita, ſalus, Jeſu: credamus (Ieſu)
Fac, quòd tu nobis ſis via, vita, ſalus.

Item:

Vita labor noſtra eſt: relevas tu Chriſte laborem:
In te fit noſter, vita beata, labor.

Chriſtus excitatus eſt propter juſtificationem noſtram.

Nobis

Nobis ſurrexit, qui nobis tartara fregit.

Item:

Ortus Chriſte tuus, tua mors, ſunt omnia noſtra:
Et noſtrum eſt, cœli templa quòd alta ſubis.

Chriſtus morte ſua mortem abolevit.

Aſpice ſeive Dei, ſic me poſuere Judæi:
Aſpice devote, quoniam ſic pendeo pro te:
Ut vivas, morior: non eſt dilectio maior:
Mortem morte demo, ne moriaris homo.

Item:

Eſt pugil fortis, qui frangit vincula mortis.

Item:

Frende Satan, freme munde, caro fure, mors fera ſævi:
Chriſtus enim victor ſceptra paterna tenet.

Item:

Mors tua, Chriſte, mihi vita eſt, victoria, regnum:
Labe mea morior, ſanguine vivo tuo.

Item:

Nil Iſaac patitur, aries fit victima Chriſto,
Nec Deitas patitur, cum moriatur homo.

Item:

Vulnera, flagra, crucem pro nobis Chriſte tuliſti,
Tu mihi fidenti tempore mortis ades.

Gratia Chriſti ſalvamur, non operibus.

Chriſtus, confeſſum, ſicet omni crimine preſſum,
In quavis hora ſuſcipit abſque mora.

Item:

Nemo petit cœlum, niſi per te Chriſte redemptus:
A te vera ſalus, non aliunde venit.

Item:

Nudus ut in mundum veni, ſic nudus abibo,
Vulneribus Chriſtus ſit medicina meis.

Item:

Sola

Sola divina ſalvandus ſum medicina.

Item:

Summa Dei pietas veniam non dimidiabit,
Aut nihil, aut totum propitiando dabit.

Item:

Virtus ſola Dei nos crimine purgat ab omni.

In Chriſto omnes theſauri ſapientiæ reconditi.

Hoc eſt neſcire, ſine Chriſto plurima ſcire.

Item:

Quæ pietate caret, non eſt doctrina putanda:
Et Chriſtum ignorans bellua totus homo eſt.

Magi ab oriente obtulerunt illi munera.

Caſpar fert myrrham, thus Melchior, Balthaſar aurum.

Qui recipit vos, me recipit.

Charus legatus Chriſti, ſi Chriſtus amatus.

Sicut in Adam omnes moriuntur, ita & per Chriſtum omnes vivificabuntur.

Adam primus homo damnavit ſæcula pomo:
Abſtulit at damnum Filius ipſe Dei.

Item:

Arbore ſub qua-		dictavit clericus A-	
Quod primus A-		peccavit in arbore qua-	
Sed poſtremus A-		natus de virgine qua-	
Damna prioris A-		reparavit in arbore qua-	dam.
Si non primus A-		peccaſſet in arbore qua-	
Non poſtremus A-		moreretur in arbore qu-	

Verbum caro factum eſt.

Chriſtus homo, Deus eſt, idē Deus, eſt homo Chriſtus.
Si Deus eſt & homo, vult atque poteſt miſereri.
Quod velit, hoc homini confero: poſſe, Deo.

Item:

Chriſtus verus homo, verus Deus eſt crucifixus:
Sed caro non Deitas, hoſtia mortis erat.

Item:

Non

Non pater, aut flatus, ſed filius eſt homo factus:
Nam per quem fecit Deus omnia, jurè refecit.

Item:

Sum quod erã, nec erã quod ſum, nunc dicor utrunq;.

SPIRITUS SANCTUS.

Corpus veſtrum templum eſt habitantis in vobis Spiritus Sancti.

Quàm fœlix anima eſt, in qua ſibi ponere ſedem
Dignatur ſummi Spiritus ipſe Dei.

Item:

Qui nectit fraudes, æſtúque libidinis ardet,
Ille nequit templum Flaminis eſſe ſacri.

TRINITAS.

Pater, Filius, & Spiritus Sanctus, unus Deus in tribus Perſonis.

Eſt Pater, eſt natus Deus, eſt & Spiritus almus,
Sol tibi ſplendorem ſemper parit atque calorem.
Sol, calor, & ſplendor ſed ſimul eſſe ſolent:
Tres quoque perſonæ ſic ſunt Deitate ſub una.

Item:

Nix, glacies, & aqua, tria nomina, res tamen una:
Sic in perſonis trinus, Deus eſt tamen unus.

Item:

Omnia qui verbo motum ſpirante creavit,
Omnia nunc patrio ſervat amore Deus.

DIABOLUS.

Diabolus contrarius Deo.

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item:

Dæmon lucratur à quo Deus expoliatur.

Item:

Lucifer ipſe Deo ſimilis fieri meditatus,
Mox quaſi peccator pro crimine precipitatus:

Quippe

Quippe Deo similis non erat esse datus.

Satanas transfiguratur in angelum lucis.

Angelico lucet sæpe colore Satan.

Item:

Cum Dæmon aliquem confundere vult maledictum,
Nititur ut longum sibi circumponat amictum.

Item:

Dæmon quò poterat nulla ratione venire,
Illuc legatos destinat ire suos.

Item:

Præco venit Satanæ, quò non valet ipse venire.

DIFFERENTIALES.

Accuso, incuso.

Incuso dominos, accuso sæpe minores.

Acies, acumen.

Est acies belli, sed acumen sit tibi cultri.

Item:

Est acies oculi, ferri, bellique caterva.

Acor, mucor, rancor.

Carnis rancor, acor vini, mucor quoque panis.

Acus us: Acus eris.

Puncta pungit acus, gallinis spargitur acus.

Adeps, aruina, pinguedo.

Intus adeps, aruina foris, pinguedóque quævis.

Æger, ægrotus.

Ingemit ægrotus, quia languet corpore totus.
Æger langueſcit, mentis vitium quia creſcit.

Æquor, fretum, mare, pontus.

Cum fremit, esse fretum: mare dicas, cum sit amarum:
Pontus, ponte caret: sed ab æquo, discitur æquor.

Æquus, equus.

Miles pungit equum, sed judex judicat æquum.

Item:

Non

Non eſt dignus equo, cui charior eſt equus æquo.

Affinis, confinis.

Affinis genere, confinis proximitate.

Alba.

Dicitur urbs Alba, veſtitur presbyter alba.

Ales, volucris.

Si volat, volucris: ales, ſi geſſerit alas.

Altercari, litigare.

Litem dant homines, altercantúrque ſophiſtæ.

Alumnus.

Eſt & qui nutrit, & qui nutritur, alumnus.

Alvus, venter, uterus.

Venter conſumit, uterus parit, egerit alvus.

Amita, avunculus, matertera, patruus.

Sunt patrui, patris fratres: amitæque ſorores:
Frater, avunculus eſt: ſoror eſt matertera matris.

Amurca, fæx.

Fæx vini tibi ſit, olei dicatur amurca.

Anceps, auceps.

Eſt dubius anceps, volucrem ſed decipit auceps.

Anus, us: anus, i.

Forma ſenelis anus, pars quædam corporis anus.

Apocope, paragoge: Epentheſis, ſyncope.

Syncope de medio tollit, quod epentheſis auget:
Aufert apocope finem, quem dat paragoge.

Aquila, aquilo.

Dic aquilam, volucrem: ventum dicas aquilonem.

Ara, hara.

Eſt hara porcorum, ſed dicitur ara deorum.

Arcus, ars, arx.

Ars docet, arx munit, arcus tegit, & ferit idem.

Ardeo.

Ardet mens, ardet clypeus, focus ardet, & ædes:

Hæc

Hæc amat, hic ſplendet, hic urit, & uritur illa.

Arundo, hirundo, hirudo.

Ales hirundo volat, nat hirudo, agitatur arundo.

Item:

Cantat hirundo, floret arundo, natat hirudo.

Item:

Cantat hirundo, fugit hirudo, creſcit arundo.

As.

As obolus, pondus, as eſt poſſeſſio tota.

Aſilus, aſylum.

Turbat aſilus apes, miſeris ſuccurrit aſylum.

Aſſenſus, conſenſus.

Aſſenſum verbis, conſenſum dic fore factis.

Avarus, parcus: largus, prodigus.

Prodigus eſt, animi vitio retinenda profundens,
Largus, qui ſumptus facit ex ratione libenter.
Parcus, qui retinet quicquid non poſtulat uſus,
Nam retinet cupide, quod res depoſcit, avarus.

Aura.

Aëra, ſplendorem, ventum ſimul atque favorem,
Quatuor hæc aura ſignificare ſolet.

Baſium, oſculum, ſuavium.

Baſia conjugibus, ſed oſcula dantur amicis,
Suavia laſcivis miſcentur grata puellis.

Bellum, duellum, pugna, prælium.

Militis eſt bellum, fortis pugiliſque duellum,
Pugnáque virorum, ſed prælia dic mulierum.

Cœlo, celo.

Qui ſculpit, cœlat: ſervans abſcondita, celat.

Cæſaries, coma, crinis, juba.

Eſt coma quadrupedis, colubri juba ſive leonis,
Cæſaries hominis, crinis proprie mulieris.

Calx.

Pars

Pars pedis eſt hic calx, combuſtus calculus hæc calx.

Camera, thalamus.

Sit thalamus ſponſi, cameram dic eſſe ſcholaris.

Candeo.

Candida res candet, & ferri lamina candet.

Canis.

Latrat in æde canis, nat in æquore, fulget in aſtris.

Capiſtrum, frænum.

De ferro frænum, conſtat de fune capiſtrum.

Carbo, pruna.

Dum calet, eſt pruna: carbo, dum deficit ignis.

Caſſis, is: caſſis, idis.

Fallit aves caſſis, munit caput ænea caſſis.

Item:

Hæc caſſis, galea: hic caſſis, rete vocatur:

Caulis, Caula.

Dic caules olera, dicuntur ovilia caulæ.

Cerno, conſidero.

Corporeis oculis cerno, conſidero mente.

Cetus, cœtus.

Eſt piſcis cetus, populi collectio cœtus:
Cetus, ti, piſcis: cœtus, tus, concio plebis.

Cingula, cingulum.

Cingula ſunt hominum, cingula ſtringit equum.

Claritas, claritudo.

Claritas ſplendoris, claritudo nobilitatis.

Clava, clavis, clavus.

Clava ferit, clavis aperit, clavus duo jungit,
Induo te clavo, rege clavi, percute clava.

Cochlea.

Dic cochleam, turris ſcalam, teſtámque limacis.

Cœno, jento.

Jentamus manè, cœnamus veſpere facto.

Cœpi,

Cœpi, memini, novi, odi.

Bis duo sunt, odi, novi, cœpi, meminique,
Quæ retinent sensum præsentis præteritique.

Collega, comes, consors, sodalis, socius.

Consortes conjungit amor, socios labor unus,
Missio collegas ad eundem copulat actum,
Ast eadem comites unit via, mensa sodales.

Colo.

Agros, rus, formam, superos colit atque parentes.

Colus, colum.

Fert ancilla colum, penetrat res humida colum.

Cominus, eminus.

Eminus ad longè, sed cominus ad propè spectat.

Concipio.

Concipit hic mente, mulier sed concipit alvo.

Conduco, loco.

Conducit, dantis precium: locat, accipientis.

Confiteor, fateor.

Confiteor sponte, fateor mea facta coacte.

Consulo.

Consulo te, quærens: tibi consulo, consilium dans.

Consultor, consultus.

Consultor poscit, quod consultus bene noscit.

Consummo, consumo.

Consummare volo mea, sed consumere nolo.

Conventus, conventiculum.

Est monachorum conventus, vel monacharum,
Sed conventiculum dicas pietate carentum.

Corona, diadema, laurea, sertum.

Virginis est sertum, cleríque corona, poëtæ
Laurea, rex gestat diadema vel induperator.

Coruseo, mico, radio.

Sol radiat, micróque micat, fulgórque coruscat.

Creo, screo.

Jactans sputa screat, res Deus ipse creat.

Cruor, sanguis.

Sanguis alit corpus, cruor est à corpore fusus.

Crux.

Crux est tormentum, crux est mirabile signum.

Cubo cum compositis.

Accumbens dormit, discumbens fercula sumit,
Concumbens violat, procumbens numen adorat,
Occumbens moritur, victus succumbere fertur,
Qui cubat, ille jacet, vigil excubat, incubat ales.

Cubitum, cubatum.

Sanus eo cubitum, malè sanus eo cubatum.

Cuculus, cucullus.

In sylvis cuculum, in claustris quære cucullum.

Decedo, discedo.

Decedit moriens, discedit ab urbe recedens.

Décoro, decôro.

Quem veneror, decoro: quê pulchrum reddo, decôro.

Decorus, pulcher.

Te vestis pulchrum, reddit natura decorum.

Delictum, peccatum.

Sit tibi delictum, si non facies facienda.
Sit tibi peccatum, facies si non facienda.

Dii, di.

Scribe dii, lege di, si vis urbanus haberi.

Dives, fœlix.

Vir dives propriè, cui res succedit abundè:
Fœlix possessa tenet cum prosperitate.

Donum, munus.

Dat meritum, munus: sed confert gratia donum.

Duco, nubo.

Vir sponsam ducit, sed viro fœmina nubit.

Editi

Edico, indico.

Edicunt reges, indicit festa sacerdos.

Edo, sum.

Quod lupus est agnum, non est mirabile magnum.

Eruca, tinca.

Eruca caules, erodit tinea vestes.

Facetus, lepidus.

Est verbis lepidus aliquis, factisque facetus.

Facies, vultus.

Consistit facies, sed vultus sæpe mutatur.

Facultas.

Artes, divitias, designat posse facultas.

Falx.

Falce puto vineam, meto sata, tondeo prata.

Falx, fax, faux.

Falx metit & scindit, fax urit, faux quoque mandit.

Falx, fas, fax, faux.

Fas est, fáfque licet, resecat falx, fax quoque lucet.

Fascis, Fasces.

Pondera sunt fascis, fasces dicuntur honores.

Fistula.

Fistula dulce canit, est morbus fistula durus.

Flagro, fragro.

Fla facit ardorem, sed fra largitur odorem.

Flamen.

Hoc flamen flatus, hic flamen presbyteratus.

Fœdus, i. fœdus, eris.

Sordidus est fœdus, pro pacto dicitur fœdus.

Forceps, forfex, forpex.

Fex est filorum, ceps ferri, péxque pilorum.

Item:

Forfex fila, pilum cape forpice, forcipe ferrum.

Frons, dis: frons, tis.

Frons frondis folium, frons frontis pars capitis ſit.

Item:

Frons frontis caput eſt frons frondis in arbore creſcit.

Fruor, fungor, potior veſcor, utor.

Divinis fruimur, mundanis veſcimur eſcis,
Veſcimur & potu, fungimur officio,
Utimur utilibus, exoptatiſque potimur.

Fugio, fugo

Audacem fugio, ſed timidúmque fugo.

Fulgere, lucere, nitere.

Gemma nitet, ſydus fulget, candelaque lucet.

Fundus, funda.

Fundus fundit opes, diffundit funda lapillos.

Fur, furfur.

Fur ſimplex latro eſt, geminatum fit cibus apro.

Fur, latro.

Fur latet in furno, latro ſe fert obvius u'tro.

Item:

Fur non eſt latro, quia tempore fur rapit atro,
Tempore non atro, rapit omnes res tibi latro.

Galea, galea.

Miles habet galeam, ſed habet pirata galæam.

Galerus, mitra, pileus, tiara.

Pileus eſt juvenum; peregrinantúmque galerus,
Præſúlum eſt mitra, ſit nobiliúmque tiara.

Gallus.

Gallus avis, populus, fluvius, Bacchíque ſacerdos.

Genero, gigno, pario.

Fœmina ſola parit, generat vir, gignit uterque.

Geſtio, geſto.

Geſtio, dum cupio: geſto, dum pondera porto.

Glans.

Funda jacit glandes, naſcuntur in arbore glandes.

Glu,

Glis, ris: glis, ſſis: glis, tis.

Glis animal, glis terra tenax, glis lappa vocatur.

Grates, gratia.

Gratia ſit Chriſto, grates referamus amico.

Hoſpes.

Eſt qui ſuſcipitur, & qui me ſuſcipit hoſpes.

Hoſtia, victima.

Victima pro victis, datur hoſtia pro ſuperandis.

Humus, ſolum, tellus, terra.

Hũmor humum redẽit, terram terit uſus aratri,
Eſtque ſolum ſolidum, tellus ſe tollit in altum.

Iacto.

Qui jacit, hic jactat: qui laudat ſe, quoque jactat.

Iam.

Jam præſens, jam præteritum, dic jamque futurum.

Imber, nimbus, pluvia.

Dum pluit, eſt pluvia: nimbus, dum nubibus hæret:
Dum tactu terram imbuit, imber erit.

Intrico.

Impedit intricat, nec non involvere ſignat.

Iudex, ſequeſter.

Dicitur in cauſis judex, in lite ſequeſter.

Labium, labrum.

Sunt labra virorum, ſed labia ſunt mulierum.

Lacteo, lacto.

Lacteo lac fugo: lacto, lac præbeo nato.

Lar.

Lar caſa, lar domus, lar ignis, lárque foramen:
Lar proprium nomen, genitivus ſit tibi Lartis.

Lego.

Fur aurum, virgo flores, nauta, librósque
Clericus, æquivocè ſingula quiſque legit.

Lens, dis: lens, tis.

Lens animal, lendis: lens pro legumine lentis.

Item:

Lens lendis capiti, lens lentis convenit ori.

Item:

Lens mordit per d, mordetur si capeat t.

Lepus, lepor.

In sylvis lẽporem, in verbis quære lepõrem:
Nam lepus est animal, lepor est facundia fandi.

Libens, libo, libum.

Liba libens libo, libando libentius ibo.

Liber, beri, liber, bri.

Liber est Bacchus, vel vir sine compede natus:
Ac liber est codex, vel raptus ab arbore cortex.

Lira, lyra.

Pollice tango lyram, facio cum vomere liram.

Littus, margo, ripa.

Margo tenet fontes, mare littus, ripa fluentes.

Lotium, urina.

Urinas hominum, sed lotia dic asinorum.

Luo.

Ære luo pignus, cruce pœnas, luce tenebras.

Lustrum.

Lustra cubile feræ, quinquennia lustra fuere,
Lustrum circuitus spacium, purgatio, sylva.

Luteus.

Vas luteum fragile toga lutea tegmen herile.

Magister, minister.

A majore statu nomen traxere magistri:
A minore statu nomen traxere ministri.

Malus.

In rate triste malum, cum frangit navita malum.

Mamilla, mamma, uber.

Mamillas vir habet, pecus ubera, fœmina mammas.

Manser,

Manſer, nothus, ſpurius.

Natus adulterio nothus, manſer meretrice,
De concubina ſpurius eſſe ſolet.

Mentiri, nugari.

Tunc homo nugatur, cum falſa loquens fabulatur:
Sed tunc mentitur, ſibi diſcors cum reperitur.

Merces, merx.

Venduntur merces, operantibus eſt data merces.

Mola, moles.

Non levitate molæ, ſed aquæ currit rota mole.

Muſſo.

Muſſat qui dubitat, muſſat qui murmurat idem.

Mutuo, mutuor.

Mutuo tradendo, ſed mutuor accipiendo.

Nervus.

Nervo torqueris, in cippo quando teneris:
Membráque firmantur nervis, quibus oſſa ligantur.

Noxa, noxia.

Noxia delictum, delinquens noxa vocatur.

Nunquam, nuſquam.

Ad tempus nunquam, ſed pertinet ad loca nuſquam.

Oblitus, oblitus.

Immemor oblitum notat, oblitus eſt maculatus.

Opus, opes.

Quærit pauper opem, quærit avarus opes.

Ora, hora.

Oras mundus habet, nox horas, & chlamys oras.

Orphanus, pupillus.

Pupillus matre caret, orphanus eſt ſine patre.

Os, ris: os, ſis.

Devorat os oris, quicquid lucratur os oſſis.

Pabulum, paſcuum.

Pábula ſunt hominis, ſed paſcua dic animalis.

Palma.

Palma manus, palma eſt arbor, victoria palma.

Palma, victoria.

Palma notat laudem belli, victoria finem.

Palpo.

Palpo manutractans, & palpo vocatur adulans.

Pango.

Panxi, cantavi, pepigi, dum fœdus inivi:
Dum quid conjunxi, poſſum benè dicere pegi.

Parens.

Non ſum prole parens, non ſum niſi pareo parens.

Pareo pario, paro.

Pareo præceptis, paro menſam, pario prolem.

Patens, patulus.

Aures dic patulas, oculos dic eſſe patentes.

Pater.

Eſt pater hic cura, pater eſt alius genitura,
Hic pater ætate, pater ille vocatur honore.

Pax, requies.

Pax adſit vivis, requies æterna ſepultis.

Pecus.

Eſt pecus hoc quod arat, pecus hæc quæ non juga (porta

Pendeo, pendo.

Pendeo ſuſpenſus, pendo dum ſublevo pondus.

Item:

Pendere vult juſtus: non vult pendere malignus.

Pignus.

Pignus in o natum, ſed pignus in e vadiatum.

Plaga.

Vulnera ſunt plagæ, regio plaga, ſit plaga rete.

Populus.

Populus eſt arbor, populus collectio plebis.

Poſſe, poteſtas.

Da poteſtatem Domino, ſed poſſe cuivis.

Proceres, procerus.

Eſt procerum verè, procerum corpus habere.

Puella, virgo.

Virgo pudicitiam notat, ætatémque puella.

Quia, ſi, ut.

Scito quòd, Ut modus eſt, Si conditio, Quia cauſa.

Radius.

Dicas textoris radium, radium quoque ſolis.

Regia, regio

Eſt regio, terra: ſed regia, manſio regum.

Regulus.

Regulus eſt ſerpens, avis, & rex parvulus omnis.

Robur.

Nemo poteſt longe robur ſine robore ferre.

Ruſticus, villicus.

Ruſticus à rure, quoniam rus eſt ſibi curæ:
Villicus à villa, quia res diſponit in illa.

Sal.

Sal doctum reddit, ſal condit, ſal reprehendit.

Satio, ſaturo

Uno me ſatio, ſaturant me fercula multa.

Securis, ſecurus.

Non ſunt ſecuri, qui dant ſua colla ſecuri.

Sepio, vallo.

Vallamus proprie caſtrum, ſepimus ovile.

Sera, ſerus.

Fur obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Serenus, tranquillus.

Dic mare tranquillum, cœlum dic eſſe ſerenum.

Socer, ſocrus.

Eſt ſocer uxoris genitor, ſocrúſque genitrix.

Tela, telum.

Eſt

Eſt panni tela, dicuntur ſpicula tela.

Tollo.

Tollit, alit, removet, gerit, erigit, accipit, aufert.

Tondeo, tundo.

Tondemus barbas vel oves, ſed tundimus herbas.

Vas, dis: vas, ſis.

Vas vadis eſt obſes, vas vaſis ſit tibi capſa.

Veneo, venio.

Veneo pro nummis, ad te venio ſine nummis.

Virtus, vis.

Gorpus habet vires, animis eſt inſita virtus:
Vis in utroque viget, vis ratione caret.

Viſito, viſo.

Viſitat infirmum, ſed amicus viſit amicum.

DISCORDIA.

Odium, & rixa.

Eſt longum bellum non non, eſt eſtque, duellum.

Amantium ira, amoris redintegratio eſt.

Chari rixantur, per ſe quoque pacificantur.

Item:

Ira perit ſubito, quam movit amicus amico.

Contentiones fugiendæ.

Certamen, lites, rixas & jurgia vites.

Item:

Laudo quod vites, fili chariſſime, lites.

Item:

Lis odium gignit, charos concordia ſtringit.

Item:

Lites præteritæ facilè fiunt renovatæ.

Item:

Verba parant litem, lis prælia, prælia mortem.

Cum amico non certandum æmulatione.

Inter germanos major ſubſtantia lites.

Sæpè

Sæpè movet, remanent tamen sine turbine mites.

Item:

Semper devites cum charo quærere lites.

De asini umbra rixari.

Pro modico, chari, nolite cani similari.

Item:

Quisquis rixatur modico, vilis reputatur.

Discordia dilabuntur res maximæ.

Gaudent prædones, dum discordant regiones.

Item:

Vertitur in nihilum ignis, dum spargimus ipsum.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Laudantur vetera plus debita, quàm vetus ira.

Item:

Nil odio pejus, fugit omne bonum locus ejus.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpè solent boni rectos pervertere sensus.

Item:

Qui fratres odit, est homicida, suos.

DIVERSA STUDIA.

Ne Iupiter quidem omnibus placet.

Cunctis qui placeat, non credo quòd modò vivat.

Item:

Multum deliro, si cuique placere requiro:
Cuncta qui potuit, hac sine dote fuit.

Non omnia possumus omnes.

Aptetur reliquo, qui non est aptus in uno.

Item:

Consilio pollet, cui vim natura negavit:
Ingenio redimi corpora parva solent.

Item:

Diversis diversa valent medicamina morbis.

Item:

Item:

Ingenio plenus vir, viribus extat egenus.

Item:

Prævalet in lingua, qui non est fortis in armis.

Item:

Qui servit rastro, servire nequit benè castro.

Item:

Vix erit immensus in magno corpore sensus.

Vellе suum cuique est, nec voto vivitur uno.

Æger & athleta sunt dispare sæpè diæta.

Item:

De morbo gaudet medicus, de morte sacerdos,
Miles equis, piscator aquis, & clericus hymnis,
Nauta fretis, pugiles marte, poëta metris.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vánáque vanis.

Item:

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item:

Mille docent hominem, prope callem qui struit ædem.

Item:

Non uno doctrina modo se mentibus infert;
His timor, his monitus, his adhibetur amor.

Item:

Quolibet in capite viget ingenium speciale.

Item:

Vulpes vult fraudem, lupus agnum, fœmina laudem.
Bos ad præsepe conatur currere sæpè.

DIVITIÆ ET PECUNIA.

Antiqua et possessio nobilitat, vide Nobilitas.

Beatus dives qui non speravit in pecunia.

Est dives verè, qui non ea gliscit habere.

Item:

Item:

O dives, dives, non omni tempore vives:
Fac bene dum vivis, post mortem vivere si vis.

Item:

Quis vere locuples? cui famulantur opes.

Divitiæ authoritatem conciliant.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus esse videtur.

Item:

Qui dives est nummis, incedit ille cum summis,
Quos nisi haberet, tunc omni honore careret.

Non potestis Deo servire & mammonæ.

Divitis est rarò sanctificata caro.

Item:

Divitiis uti, res est adversa saluti.

Item:

Tempus adhuc veniet, quòd dives qui modò gaudet,
Assidue flebit, dum pauper in corde ridebit.

Nulla cœlum reparabile gaza

Quid tunc thesauri, quid acervus proderit auri,
Cum peccatores mittuntur ad inferiores?

Opulentia tollit & excæcat animos.

Bacchus & argentum mutant mores sapientum.

Item:

Bursula calcatur, dum grandis bursa paratur.

Item:

Divitiæ mores mutant non in meliores.

Item:

Dum quis ditatur, animosior esse probatur.

Item:

Excæcat sensus, diversi copia census.

Item:

Fermentat celebres numerosa pecunia mores.

Item:

Item:

Mutantur mores, cum comitantur opes.

Item:

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census,
Sæpè solent rectos hominis pervertere sensus.

Item:

Sæpè solent census hominis pervertere sensus.

Pecuniæ obediunt omnia.

Bursa referta, reos soluit, peccata relaxat:
Quæ non peccatis, evacuata ligat.

Item:

Copia nummorum trahit ad se corda virorum.

Item:

Cum moritur dives, concurrunt undique cives,
Æs sonat, urbs plorat, vir humatur, presbyter orat.

Item:

Dum mea bursa sonat, hospes mihi fercula donat:
Dum mea bursa vacat, hospes tunc ostia monstrat.

Item:

Est nihil & nihilum, nisi certa pecunia totum.

Item:

In terra summus rex est hoc tempore nummus.

Item:

Laudatur nummus, quasi rex super omnia summus.

Item:

Lenonem lena non diligit absque crumena.

Item:

Nihil bene pauper egit: sed pro ratione tenetur
Quicquid agat dives, seu bene, sive malè.

Item:

Non qualis sis tu, sed quantus, quæritur, es tu?

Item:

Nummus honoratur, sine nummo nullus amatur.

Item:

Item:

Nummus in exilio comes optimus est peregrino.

Item:

Reddit mercatum mox prompta pecunia gratum.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Item:

Vos qui nulla datis, & sumitis omnia gratis,
Vobis salvete duplicatur atque valete.

Plus est solicitus, magis beatus.

Divitiæ trepidant, libertas libera res est.

Item:

Dormit nocte parum, possessor divitiarum.

Item:

Hunc timor exagitat, quem gazâ superflua ditat.

Item:

O quantas curas,, ô quanta pericula dives
Sustinet, & falsi portat honoris onus.

Item:

Quid facies dives? nusquam tutus bene vives:
Quò te convertes, quò cursum, perdite, vertes?
Quò vertes cursum? non tutus es hic neque sursum.
Si miser ascendis cœlos, vel ad infima tendis,
Nusquam tutus eris, sed ubique repertus haberis.

Item:

Reddit sollicitum te copia denariorum.

Item:

Se malè custodit, quem dives copia prodit.

Qui nil cupit, dives est.

Cui satis est quod habet, satis illum constat habere:
Cui nihil est quod habet, satis illum constat egere:
Ergo facit virtus, non copia, sufficientem:

Et

Et non paupertas, sed mentis hiatus, egentem.

Item:

Non rerum cumulus, sed sufficientia mentis
Ditat: sufficiant paucula, dives eris.

Item:

Qui non curaret plus quàm natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Semper egenus eris, si semper plus tibi quæris:
Cum contentus eris, tunc dives efficieris.

Item:

Summa quies, nil velle supra quàm postulet usus.

DOMINIUM ET potentia.

Expectans longè, dominus fit solus in orbe.

Iucundum est imperare.

O quàm dulce foret, hic in mundo dominari,
Si mors non posset dominantibus insidiari.

Item:

Servus testatur, quod fœlix qui dominatur.

Ius est in armis.

Scitis, quòd gravius præponderat undique pondus.

Magistratus bonus, Dei donum est.

Gaudeat illa domus, quando bonus est sibi promus.

Item:

Impietas, sed non pietas, reges dat egere:
Et pietas, non impietas, dat regna manere.

Majorem vitato virum, vide Aula.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ sunt in vertigine crebræ.

Item:

Gratia magnatum nescit habere statum.

Item:

Grati

Gratia multorum non constans est dominorum.

Item:

Gratia regalis non est res perpetualis.

Item:

Nescit durare favor herilis, scio clarè.

Item:

Ridenti domino, nec cœlo crede sereno:
Ex facili causa dominus mutatur & aura.

Persona publica privatam deponè.

Dum tibi cuncta licent, non quæras cuncta licere:
Nam quæ sæpe licent, poterunt tentata nocere.

Potentum preces mandata.

Est orare ducum, speciès violenta jubendi:
Et quasi nudato supplicat ense potens.

Reddite quæ sunt Cæsaris, Cæsari: & quæ Dei sunt, Deo.

Astra Deo nil majus habent, nil Cæsare terræ,
Sic Cæsar terras, ut Deus astra regit.

Item:

Cæsar in hoc mundo, celso Deus æthere regnat:
Cæsaribus fas est ferre Deóque sua.

Item:

Cum Deus in cœlis, Cæsar regat omnia terris,
Censum Cæsaribus, solvite, vota Deo.

Item:

Dignus amore Deus, dignus quoq; Cæsar honore est:
Alter enim terras, alter at astra regit.

Item:

Inferiora regit Cæsar, Deus alta gubernat,
Cæsar honore suo dignus, amore Deus.

Item:

Principibus pare, vitam sine crimine dege,
Et famulus tristem fer patienter herum.

Item:

Regna gubernat humi Cæsar, Deus ardua cœli
Sydera: laus istis justa duobus eat.

Item:

Vota Deo, census debetur Cæsaris aulæ:
Præsidet hic terræ, præsidet ille polo.

Item:

Vota, preces, laudem: censum, vectigal, honorem:
Mitis redde Deo, principibúsque tuis.

Reges decet clementia.

Ad pœnam tardus sit rex, ad præmia velox,
Et doleat quoties cogitur esse ferox.

Item:

Cum magis es dignus, debes magis esse benignus.

Item:

Instabile est regnum, quod non clementia firmat.

Item:

Parcere subjectis scit nobilis ira leonis.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum vide exempla.

Corrige te citius, si corripis acta tuorum:
Sic potes imperium, sic retinere thronum.

Item:

Quanto major eris, moderatior esse teneris.

Societas leonina.

Carnes pullorum comedunt dentes dominorum,
Ossáque dant servis, sine carnibus, & sine nervis.

Item:

Cum domino cerasum, res est mala, mandare servu
Tollit matura, tibi projicit omnia dura:
Consumptis illis, cupiet jactare lapillis.

EBRIETAS ET VINUM.

Si nocturna tibi noceat potatio vini,

Hoc tu manè bibas iterum, & fuerit medicina.

Crapula ſanitati plurimum obeſt.

Damna quot hinc ſentis, quot naſcuntur mala mentis?
Fit greſſus nutans, & viſio lumine mutans.

Item:

De plenis cyathis multos periiſſe ſciatis.

Item:

Nullus homo credit, quòd tantum pectora lædit:
Immodicè potum, ſapiet citò toxica totum.

Item:

Sicut ſobrietas facit ut ſit longior ætas,
Sic facit ebrietas vitæ breviare diætas.

Item:

Strangulat in menſis plures gula, quàm necat enſis.

Item:

Vivere vis lætus, vel ſana mente quietus?
Dæmonis ut limum, ſic mordax effuge vinum.

Ebrietas, opes & honorem minuit.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam qui ſequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

O fili ſperne delectamenta tabernæ:
Tali dulcore multi privantur honore.

Item:

Piſces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Currumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Fluit melius poſt pocula ſermo.

Poſt ſumptum vinum loquitur mea lingua Latinum:
Et bibo cum bis ter, ſum qualibet arte magiſter.

Item:

Poſt vinum verba, poſt imbrem naſcitur herba:
Poſt ſtudia ſcire, poſt otia ſæpe perire.
Poſt florem fructus ſequitur, poſt gaudia luctus.

Item:

Qui bona vina bibunt, vates bonà carmina ſcribunt.

Quanto plus biberint, tanto plus ſitient Parthi.

Omnibus eſt notum, quòd valdè diligo potum:
Si poſſem, vellem pro potu ponere pellem.

Item:

Primò quando bibo, cupio plus gutturis imo:
In cordis fundo jubilo, dum bibo ſecundò:
Per ternum potum jam vinum fit mihi notum,
Me potus lætum quartus facit atque facetum,
Et potus quintus lætam mentem facit intus,
Et bibo cum bis ter, ſum qualibet arte magiſter,
Potu ſepteno velut equus ſum ſine fræno,
Potus bis quartus ſenſus mihi tollit & artus,
In potu nono vini vix ſentio quò no,
In potu deno demens ſum gutture pleno.

Quod in corde ſobrii, id in lingua ebrii.

Ebrietas prodit quod amat cor, ſive quod odit.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri dicunt tibi verum.

Sapientia vino obumbratur.

Bacchus & argentum mutant mores ſapientum.

Item:

Ebrietas frangit, quicquid ſapientia tangit.

Item:

Ebrius & ſatur nunquam bene philoſophatur.

Item:

Ebrie, quid faris? vivis, vel morte gravaris?

Quid

Quid facias, nescis: truncus sine mente quiescis.

Item:

Fœcundi calices ratò faciunt sapientes.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nihil hic devotio durat.

Item:

Haud differt multum te inter, fatóque sepultum:
Flat tibi adhuc parcè de cordis spiritus arce.

Item:

Potatum vinum jacêre facit resupinum:
Et vomere ut porcum, qui saginatur ad orcum.

Item:

Quando venit potus, cessat sermo quasi totus.

Item:

Reddunt delirum fœmina, vina, virum.

Item:

Si per vina labes, non vini, sed tua labes.

Item:

Vino mutatur sensus, mens infatuatur.

Vinum lætificat cor hominis.

Mortales lætos vinum facit atque facetos.

Item:

Vinum dat festum, frigus convertit in æstum:
Lætificat mœstum, miserum quoque reddit honestum.

Item:

Vinum subtile facit in sene cor juvenile:
Sed vinum vile reddit juvenile senile.

Item:

Vivat in æternum, qui dat mihi dulce falernum:
Qui mihi dat villum, mala passio torqueat illum.

Vinum variè afficit homines.

Ebrius atque satur his modis ecce vagatur.

Hic canit, hic plorat, hic eſt blaſphemus, hic orat,
Hic eſt pacificus, hic eſt nullius amicus,
Hic ſaltat lætus, hic eſt ſermone facetus,
Hic loqui neſcit, hic cæſpitat, ille pigreſcit,
Hic eſt clamoſus, hic eſt verbis vitioſus,
Diſputat hic, ille currit per compita villæ,
Nunc ſervit Veneri, ſomno vult ipſe teneri,
Nunc vomit, nunc vorat: ſic Bacchi turba laborat.

Item:

Bis ſex, credatis, ſpecies ſunt ebrietatis:
Eſt vilis primus, ſapiens eſt alter opimus,
Ternus grande vorat, quartus ſua crimina plorat,
Quintus luxuriat, ſextus per omnia jurat,
Septimus attendit, octavus ſingula vendit,
Nonus nil celat, quod habet ſub corde revelat,
Somnia denus amat, undenus turpia clamat,
Et cum ſit plenus, vomitum facit duodenus,

Vina parant animos veneri.

Impletus venter vult luxuriare libenter.

ECCLESIA.

Domus mea, domus orationis vocabitur.

Cum citò templa ſubis, recoles cur ſis homo natus,
Aut lege, vel canta, vel Chriſto funde precatus.

Item:

Templo ſacrato ſi quis ſedet atque moratur,
Ni legat, aut cantet, aut audiat, egrediatur.

In Eccleſia Dei omnia ſancta.

Filia pulchra Sion ſine ruga, labe carentem
Exprimit Eccleſiam, fidei candore nitentem:
Quam turbant hæreſes & earum turba rebellis,
Quæ ſubjecta jacet mundanis ſæpe procellis.

Primum quærite regnum Dei.

Non unctura rotam, nec tardat miſſa diætam.

Sacra

Sacra celerius absolvenda.

Missa brevis, longa farcimina, pinguis & offa,
Hæc valent hyeme, veluti vult usus habere.

Item:

Missam curtatam, longum farcimen & offam,
In carnisprivio concupit omnis homo.

ECCLESIASTICI.

Dum cantat flamen, respondet clericus Amen.
Dum mare siccatur, dum dæmon ad astra levatur,
Tunc primò laicus clero fit fidus amicus.
Imber descendit, monachus dum pergere tendit.
Ludere cum talis, non est res spiritualis:
Non canit in templo, nisi quod scit presbyter, amplo.
Non decet ut monachus vadat sine compare solus.
Ut valeas esse monachus, tibi crede necesse,
Rostrum porcinum, dorsumque geras asininum,
Osque columbinum, cor ovinum, crusque bovinum.

Taxatio morum Ecclesiæ.

Angarians clerum jacet in sinibus mulierum,
Hic fuit electus, non propterea quia rectus.
Ex meritis morum sit: sed quia canonicorum
Donis nummorum subvertit corda suorum:
Nec solet absque dare, clerum vel templa sacrare,
Et neque baptisma gratis confert, neque chrisma:
Sed per numisma fidei parat undique schisma,
Devorat & portat, natam cum conjuge dotat,
Progrege non orat, pro vana laude laborat,
Missam non cantat, castrensia mœnia plantat,
Militis arma gerit: quæ sunt sua, non tua, quærit:
Armiger in castris, non curat quid sit in astris:
Non mulcet flentem, non consolatur egentem,
Non vestit nudum: sed amat cum tessera ludum:
Quæ per eum detur, elemosyna nulla videtur:

Attendénsque parum, minuit decus Ecclesiarum.

Item:

Vita pejores sunt, qui Papæ propiores.

Arrogantia.

Quicquid agit mundus, monachus vult esse secundus.

Item:

Quis Satanæ similis? presbyter haud humilis.

Avaritia.

Cedit papa papæ, non cedunt munera papæ.

Item:

Clericus annosus, licet annus sit furiosus,
Non curat brumam, dum drachmam suscipit unam.

Item:

Quamvis algescit, & presbyter ipse senescit,
Frigora non curat, donec oblatio durat.

Item:

Clericus applaudit, cum causam funeris audit.

Item;

Clericus in messe, semper vult rusticus esse.

Item:

Curia Romana non quærit ovem sine lana,
Dantes exaudit, non dantibus ostia claudit.

Item:

Roma manus rodit; quod tollere non valet, odit.

Item:

Si caput à Capio, vel dixeris à Capiendo:
Tunc est Roma caput, omnia namque capit.

Audacia.

Non audet Stygias Pluto tentare, quod audet,
Effrænis monachus, plenáque fraudis anus.

Bellandi studium.

Clericus ad bella pronus, lasciva puella,
Martius in flore, caret horum finis honore.

Item:

Item:

Roma quid insanis toties? quid sanguine gaudes?
Quid geris imbelli spicula tanta manu?
Si foris arma jacent, tu bella domestica tentas,
Nec feritas requiem ferre superba potest:
Tu fratres in bella vocas, in pignora patres,
Et scelus omne audes, & paris omne nefas:
Fas & jura negas, homines & numina fallis,
Nec Jovis imperium, nec Phlegetonta times.
Singula texentem convitia deserit ætas,
Tantum ac tale tuæ est improbitatis onus.
Vivere qui sanctè cupitis, discedite: Romæ
Omnia cum liceant, non licet esse bonum.

Crapula.

Cum satur est venter monachorum sufficienter,
Tunc surgunt lentè, Miserere canunt sine mente.

Item:

Est monachus fabas, cum pisces comedit abbas:
Verè prodesset, abbas si nullus adesset.

Item:

Hunc monachi morem servant violando decorem,
Quàm Christum passum, piscem querunt magis assum.

Item:

O Monachi, vestri stomachi sunt amphora Bacchi:
Vos estis, Deus est testis, turpissima pestis.

Fornicatio.

Clericus in sella gaudet veniente puella.

Item:

Clericus uxorem qui ducit, perdit honorem,
Amittit florem propter mulieris amorem.

Item:

Cum pestis rerum privaret semine clerum,
Ad Satanæ votum successit turba nepotum.

Item:

Item:

Dum faber cudit, monachus cum fœmina ludit.

Item:

O bone Calixte, totus mundus perodit te:
Quandam presbyteri poterant uxoribus uti,
Hoc destruxisti, postquam tu papa fuisti.

Item:

Offa, sacerdotum mulier communia totum,

Imperitia.

Clericus edoctus, semper non est sale coctus.

Item:

Mors est prælatis, dare præbendas benè natis,
Aut benè nummatis aut eorum sanguine natis.

Levitas.

Clericus & asinus, nux, hæc tria continuata,
Non faciunt fructum, nisi sint benè combaculata.

Item:

Cursus asellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptismalis meretricis, amor monialis,
Desistunt esse tunc, quando sit esse necesse.

Item:

Quando languebat, monachus bonus esse volebat:
Sed cùm convaluit, mansit ut antè fuit.

Simonia.

Crimen avaritiæ, dirúmque nefas Simoniæ,
Regnat in Ecclesia liberiore via.

Item:

Curia vult marcas, bursas exhaurit & arcas;
Si bursæ parcas, fuge Papas & Patriarchas.
Si dederis marcas, & eis impleveris arcas,
Culpa solveris, quacunque ligatus eris.

Item:

Proh dolor, Ecclesiæ nummis venduntur & aræ.

Item:

Item:

Res nimis injusta, nummis fit præsul & abba.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Simonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

EPICEDIA.

Da requiem cunctis Deus hic & ubique sepultis,
Ut sint in requie propter tua vulnera quinque.

Aliud.

Hic jacet in tumba Rosa mundi, non Rosa munda:
Non redolet, sed olet, quæ redolere solet.

Aliud.

Quod sumus, iste fuit: erimus quandoq; quod hic est.

Aliud.

Si probitas, sensus, virtutum gratia, census,
Si decus & horti possent resistere morti,
Non foret extinctus Fridericus, qui jacet intus.

Aliud.

Vivens pollebam, faciens quæcunque volebam:
En nihilor sub humo, sic erit omnis homo.

ERROR.

Satius est recurrere, quàm male currere.

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

EXCELLENTIA.

Majori cedendum.

Cedere majori, non est pudor inferiori.

Item:

Ejicitur magno parvus veniente magistro.

EXEMPLA.

Fœlix quem faciunt aliena pericula cautum.

Alterius pœnis fit castigatio lenis.

Item:

Item:

Casus dementis correctio fit sapientis.

Item:

Rumor de veteri faciet ventura caveri.

Ne imiteris malum, sed bonum.

Si vis salvari, semper studeas imitari
Vitam justorum, fugias exempla malorum.

Scilicet in vulgus manant exempla regentum.

Ludendum licitè, talos abbate ferente.

Item:

Presbyter insipiens populum parit insipientem,
Ipseque lege carens populum dat lege carentem.

Item:

Qui pascis plebes, prudenter vivere debes.

EXPERIENTIA.

Damno accepto stultus sapit.

Passus damna semel, cautior esse solet.

Item:

Quis credat sanctis, nisi signa videntur in illis?

Item:

Scit vir consilia centum post facta dolenda.

Experientia ad scientiam acquirendam maximè confert.

Consilium verum docet experientia rerum.

Item:

Est vulgi fama, docet experientia cuncta.

FAMA.

Fama velox est, crescitque eundo: igitur fallax.

Est medium nugæ, quod ab auditu loquor ipse.

Item:

Ex minimo crescit, sed non citò fama quiescit.

Item:

Fama repleta malis, velocibus evolat alis:

Fama

Fama boni lentè volat, invidia retinente.

Item:

Fama volat, tranſitque modum, quocunque feratur.

Item:

Quòd malè mentitur, audita loquens reperitur.

Non omnino temerè, quod vulgò dictitant.

Sic dicunt gentes, ſequitur mala fama nocentes.

Item:

Signa prius vera, non ſunt mendacia mera.

Item:

Tantum clamatur, quod Paſcha venit quod amatur.

FAMES.

Fames optimum condimentum.

Dulcem rem fabas facit eſuries tibi crudas.

Item:

Eſuriens ſtomachus fertur cocus optimus eſſe:
Nam facit inſipidos perſapuiſſe cibos.

Item:

Neſcit homo quid dulcis habet dulcedinis eſca:
Qui nunquam didicit, quid foret ipſa fames.

Item:

Ori dulceſcit faba frigida, quando fameſcit.

Moleſtus interpellator venter.

Eſt ſitis atque fames moderata bonum medicamen:
Cúmque ſuperfluitant, important ſæpe gravamen.

Item:

Eſuriens venter, non vult ſtudere libenter.

Item:

Lendes & pulices plus mordent eſurientes.

Item:

Mentiri ventri nullus valet eſurienti.

Item:

Multum mordentes muſcæ ſunt eſurientes.

Item:

Item:

Pœnalis gladius eſt magna fames & acutus.

Item:

Quòd lupus eſt fugiens nemus, hoc facit eſuriens dens.

Item:

Sunt tria mala domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum manè ſurgunt pueri ſine pane.

Sine Cerere & Baccho friget Venus.

Luxuriat rarò non bene paſta caro.

FESTINATIO.

Feſtinans nimium vir non aſcendat aſellum.

Feſtina lentè.

Differ, habent parvæ commoda magna moræ.

Nimium properans, ſeriùs abſolvit.

Qui nimis accelerant, obſtacula talibus obſtant.

Quod citò fit, citò perit.

Quæ ſubitò veniunt, ſubitò quandoque recedunt.

Item:

Quod citò lucratur, citò perditur & nihilatur.

FESTI DIES.

Servant ſacratæ ſemel anno feſta capellæ.

Ignavis ſemper feriæ.

Qui vult ſervare ſanctorum ſingula feſta,
Non poterit clarè cum Codice ſcire Digeſta.

Memento ut diem Sabbati ſanctifices.

Quod feſto netur, nihilari ſæpe videtur.

FIDES ET DIFFIDENTIA.

Fallentem fallere licet.

In quo nulla fides, in eo tu quomodo fides?

Item.

Qui violare fidem ſolet, & violetur eidem.

Nemini fidas, niſi cum quo modium ſalis abſumpſerit.

Ni ſit nota fides, ignoto non bene fides.

Item:

Item:

Qui leviter credit, deceptus ſæpe recedit.

Nuſquam tuta fides.

Heu quàm parva fides reperitur nunc apud cives!
Jam frater fratrem, jam linquit filia matrem.

Item:

Quiſnam pro ſocio qui velit ſolvere? nemo.

Oculis magis habenda fides, quàm auribus.

Viſus certificat me plus, quàm quod Plato narrat.

Omne quod non eſt ex fide, peccatum eſt.

Non holocauſta Deus, ſed corda fidelia quærit:
Hæc qui dona gerit, lege beatus erit,

Item:

Præcipuum donum eſt, ſalvanti fidere Chriſto:
Quem penes hoc unum eſt, omnia ſolus habet.

Item:

Sola fides ſalvat, ſola impetrat omnia rectè
Publica cum propriis exequiturque fides.

Probate ſpiritus, an ex Deo ſint.

Omni ſpiritui tu ſemper credere noli.

Quia ſuper pauca fuiſti fidelis, ſuper multa te cõſtituam.

Ad majora ſubit, qui geſſit rite minora:
Grandia nec, parvum qui malè geſſit, habet.

Item:

In minimis rebus qui deficit, ille putatur,
In magnis nullam velle tenere fidem.

Item:

Præficitur magnis, minimis qui præfuit antè,
Solerti ſtudio legitimáque fide.

FINIS.

Non tam profunda, quin fundum continet unda.

Exitus acta probat.

A caſu deſcribe diem, non ſolis ab ortu.

Item:

Item:

Contentum ſcitur, ſaccus dum pòſt aperitur.

Item:

Exitus oſtendit, quo mundi gloria tendit.

Item:

Finis portabit onus, & factum reſerabit.

Item:

Laus in fine ſonat, virtus in fine coronat.

Item:

Non datur extemplò bona poſt primordia merces:
Congrua ſed rectus præmia finis habet.

Item:

Non laudo factum, niſi ſit citò vel bene factum.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum.
Ut ſcriptura ſonat, finis, non pugna, coronat.

Item:

Principium lauda, quod conſequitur bona cauda.

Item:

Quando tumet venter, produntur facta latenter.

Item:

Qua ſuffocatur quiſquam, mala mica putatur.

Item:

Si bonus eſt finis, bona cuncta fuiſſe feruntur:
In rebus finis ſit bonus; ergo ſtude.

Item:

Si finis bonus eſt, totum laudabile tunc eſt.

Item:

Sub nive quod tegitur, dum nix perit, omne videtur.

Item:

Te modicum jacta, quoniam probat exitus acta.

Item:

Totum laudarur, ſi finis laude beatur.

FORMA

FORMA ET DEFORMITAS.

Esca sit insipida, quam coxit fœmina pulchra.
Lis est cum forma, magna pudicitiæ.
Esse solet rarò pulchra pudica caro.
Item:
Vix poteris aliquam pulchram reperire pudicam.
Non forma, sed mens aspicienda.
Dat probitas speciem, sed non species probitatem:
Qui probitate caret, nil sua forma valet.
Item:
Nitere, formose, formosa mente nitere.
Item:
Si bene barbatum faceret sua barba beatum,
Nullus in hoc circo queat esse beatior hirco.
Item:
Si facere doctos mortales barba, quid obstat
Barbatus posset quin caper esse Plato?

FORTUNA BONA & mala.

Alia vita, alia dicta.
Quilibet excessus mutant hominis citò gressus.
Amici multi fœlicium.
Qui remigat prosper, socius sit postulo, noster.
Arbore dejecta, quivis colligit ligna.
Dum currus stat aqua, resonant tunc plurima verba.
Asperius nihil est misero, cum surgit in altum.
Corde stat inflato pauper, honore dato.
Item:
Dum surgunt miseri, nolunt miseris misereri.
Item:
Fiunt Nerones miseri facti locupletes.
Item:

Non vult scire socrus, quòd fuit ipsa nurus.

Bona nemini hora est, quin alicui sit mala.

Huic puero panis datur, alter transit inanis.

Item:

Non est æqualis sors omnibus & generalis.

Item:

O bona Fortuna, cur non es omnibus una?
Dixit Fortuna: Si starem rota sub una,
Et non mutarer, tunc non fortuna vocarer.

Fœlix se erigendo fœlicitatem amittit.

Luxurians asinus saltando comminuit crus.

Fœlicitas, est voluptas, quàm pœnitudo nulla sequitur.

Cui sors arridet bona, gaudens pectore ridet.

Item:

Omnes lætantur, dum prosperitate beantur.

Fortuna fovet ignavos.

Optima pejori datur ascia nunc operanti.

Item:

Quò nequam pejor, tantò sors est sibi major.

Item:

Fortuna quem nimium fovet, stultum facit.

Forma, favor populi, fervor juvenilis, opésque,
Subripuêre tibi noscere, quid sit homo.

Item:

Prosperitas gentes cæcat plus insipientes.

Item:

Si bene nunc remigas, tunc pergis cum reliquis cr
Fortuna vitrea est: cum splendet, frangitur.
Rebus tranquillis, metuas adversa sub illis.

Fortunam sibi quisque parat.

Dicitur à multis, sors est contraria stultis.

Item:

Noli fortunam semper reprehendere cæcam.

In proclivi mala.

Aures non claudit mala ſors, velociter audit.

Nihil agere, infœlici ſemper eſt optimum.

Pejor equus glaciem primus frangit pede mollem.

Nihil ex omni parte beatum.

Eſt homo vix natus ex omni parte beatus:
Non ergo ſine væ, nunc vivit filius Evæ.

Omnium rerum viciſſitudo eſt. vide Gaudium.

Alterat humanos ſors malefida ſtatus.

Item:

En, modò vadit eques, qui ſolet ire pedes.

Item:

Forma perit rerum, datur altera quaque dierum.

Item:

Gaudia dat luctus, eſt bonus poſt triſtia fructus.

Item:

Glorior elatus, deſcendo mortificatus,
Infimus axe teror, rurſus ad aſtra feror.

Item:

Hoc eſt conſuetum, comitantur triſtia lætum.

Item:

Inſidias ponit ſemper ſors aſpera blandè,
Anticipátque fugam melior fortuna repentè.

Item:

Largitur quodcunque libet fortuna rapítque:
Eſt gracilis ſubitò, qui modò craſſus erat.

Item:

Non ſibi concordem ſpondent exordia finem.

Item:

Si bene ſucceſſit, ne prima ſed ultima ſpectes:
A caſu deſcribe diem, non ſolis ab ortu.

Item:

Speret qui ſervit, deſperat qui dominatur;

Nam fortuna levat infima, ſumma premit.

Item:

Sub meliore ſtatu ſemper pejora cave tu.

Item:

Tempora paſſiva fugiunt, redeúnque dativa.

Item:

Ut ſol effectus proprios alternat in aura,
Sic fortuna ſuas ſolet variare vices: nam
Hos premit, hos elevat, hos dejicit, erigit illos,
Cogit & in varios hominem deſcendere caſus:
Regna dat & tollit, levat, opprimit atque reſolvit.
Quos vocat, ejicit, erigit, obruit, omnia volvit.
Ergo time quiſquis celſos aſcendis honores,
Atque ruinoſo ſtare memento loco.

Item:

Vultus fortunæ variatur imagine lunæ,
Creſcit, decreſcit, in eodem ſiſtere neſcit.

Plus eſt ſollicitus, magis beatus. vide Divitiæ.

Commoda qui ſentis, jungas onus emolumentis.

Item:

Ima petit levius quod ſurgit in ardua pondus.

Item:

Nil fœlicis habet, qui fœlix eſſe putatur:
Proſperitas igitur eſt proſperitate carere.
Nam venit ex ſola proſperitate dolor.
Sic qui ſumma petit, cadit aſperiore ruina,
Qui jacet inferiùs, non habet unde cadat.

Item:

Sæpe natatores ſubmerguntur meliores:
Sic & ſcanſores collum frangunt meliores.

Item:

Sæpius ima petunt, melius qui ſcandere norunt.

Item:

Sempe

mper habet fortis mo bos, quasi jurgia mortis.

Item:

gradus est altus, gravior fiet tibi saltus.

Item:

mons sublimis, profundior est tibi vallis.

Item:

utior in terris locus est, quàm sedibis altis.

Præsentem fortunam boni consule.

oc sis contentus, sicut fert omnia tempus.

Item:

on quò propositum, sed quò sors ducit, eundum.

Item:

qua sede sedes, & congrua sit tibi sedes,
asede sede, nec ab ista sede recede.

Item:

t stratum lectum, super hunc sic vade cubatum.

Semper fœliciter cadunt Iovis taxilli.

elicis sponsæ gremium perfunditur imbre.

Semper Ilio mala.

aves pejores nant, portu stant meliores.

Item:

uper pejorem restis tenet undique partem.

Solatium est miseris, socios habere pœnarum.

itior est pœna, quanto communior ipsa.

Item:

t mala prudenter tua portes & sapienter,
spice majores aliorum sæpè dolores.

Sors omnia versat.

uos vult, sors ditat: quos non vult, sub pede tritat:
Incertáque via volvitur ipsa rota.

Item:

ulgo narrante, bona sors est pòst velut antè.

Vbi non sis qui fueris, non est cur velis vivere.

Dulcius est miseris, alienis vivere terris.

FRUGALITAS.

Sapientis est, conservare rem familiarem.

Prudentum more, teneas quæsita labore.

Item:

Si servas quod habes, commendant te sapientes.

Tecum habita, & noris quàm sit tibi curta supellex.

Parca manus, labor assiduus, designat habere:
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Ultrà quàm vestes non extendas tua crura,
Ne nimis expendas, si vivere vis sine cura.

FUGA.

Cùm licet fugere, ne quære litem.

Nil poterit justa tutius esse fuga.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cavere,
Quàm propè serpentem procumbere virus habentum.

FURTUM.

Aquæ furtivæ dulces.

Furtivus potus plenus dulcedine totus.

Fures amant tenebras.

Fur, non est latro: quia tempore fur rapit atro;
Tempore non atro rapit omnes res tibi latro.

Item:

Fur odit lucem, fugis diabole crucem.

Fures reste puniendi.

Audax furando furcam timet haud aliquando.

Item:

Fur furatur equum, suspenditur, & manet æquum.

Item:

Histrio post victum nummos quærens & amictum,
Non est delictum, si quis sibi porrigat ictum.

Item

Item:

Nulla valet diplois contra ſuſpendia furis.

Item:

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Item:

Tunc fiunt paces, cùm pendent fune rapaces.

Non curat numerum lupus.

Quòd lupus eſt gratas, narratur, oves numeratas.

Occaſio facit furem.

Fur malè furatur, ſi fur domui dominatur.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Item:

Si fur ceſſaret, nunquam canis ulla latraret.

Item:

Si videor, ludo: ſi non, tunc furta recludo.

FUTURA.

Futura incerta.

Curſus fatorum neſcit pars ulla virorum,
Solius eſt proprium ſcire futura Dei.

Item:

Præterit iſta dies, neſcitur origo ſecundi,
Sit labor, an requies: ſic tranſit gloria mundi.

GARRULITAS.

Infræni oris finis aut victigal, calamitas.

Ex lingua ſtulta veniunt incommoda multa.

Item:

Fac mala, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

Item:

Non domus eſt pacis, ubi regnat lingua loquacis.

Item:

Os qui non claudit, quod non vult ſæpiùs audit.

Item:

Sæpè sibi atque aliis garrula lingua nocet,

Item:

Si cupias pacem, linguam compesce loquacem.

Item:

Si quis amat pacem, socium fugit ille loquacem.

Item:

Verbosi lites, fili charissime, vites.

Non est ejusdem, & multa & opportuna dicere.

Debet pauca loqui, qui vult urbanus haberi.

Item:

Dico prudentes, homines non multa loquentes.

Item:

Qui nimium fatur, stultissimus esse probatur.

Item:

Qui sapit, ille parum garrulitatis habet.

Item:

Rarò credatur homini, qui plurima fatur.

Item:

Respice, multiloquax quòd sit sæpissimè mendax.

Item:

Sæpè loquens multa, loquitur mendacia multa.

Tacenda loqui, laudabile non est.

Est puer ingratus, mala qui famare paratus.

Item:

Futile vas illud, quod nulla receptio claudit:
Sic homo futilis est divulgans omne quod audit.

Item:

Pondus valde grave, verbosum vas sine clave.

Item:

Rarò charus erit, divulgans omnia quæ scit.

GAUDIUM.

Gaudii mœror est comes.

Exundans pluvia sequitur post gaudia sicca.

Item:

Item:

Fel latet in melle, nec mel bibitur ſine felle.

Item:

Frigora poſt ſoles, poſt gaudia ſæpe dolores.

Item:

Gaudia terrena non eſſe queunt ſine pœna:
Gaudia divina ſemper ſunt abſque ruina.

Item:

Hoc eſt conſuetum, comitantur triſtia lætum.

Item:

Nulla fides rerum, ſequitur poſt mella venenum:
Et claudit nox atra diem, nubilæque ſerenum.

Item:

Poſtquam gaudebis, rurſum poſt gaudia flebis.

Item:

Riſus habet fletum, nectárque moleſtat acetum.

Iucunditas cordis, eſt vita hominis.

Spiritus exultans facit ut tua floreat ætas:
Eſt cum lætitia pulchrior omnis homo.

GLORIA.

Gloria Crocodilus.

Cura plenus eris, ſi vis ut glorificeris.

GRATIA.

Gratia ſit pluris quàm tota ſcientia Juris.

GRATITUDO.

Beneficii accepti memor eſto.

Arbor honoretur, cujus nos umbra tuetur.

Item:

Palma quando datur, quid palmæ reſtituatur?

Item:

Pondus curarun facit, qui dat mihi charum.

Item:

Sit cordis feſtum, panem meminiſſe comeſtum.

HÆRE-

HÆRETICI.

Sectarum authorem hominem fuge.

Hostes Ecclesiæ sunt hi qui schismata fingunt,
Christicolásque novos fraudis nigredine tingunt,
Qui cor simplicium sermonis acumine tangunt,
Ac in eis veræ fidei munimina frangunt.

HERBÆ.

Christus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem gemmis, herbísque minorem.

Item:

Stellis ac herbis vis est, sed maxima verbis.

Brassica.

Jus caulis solvit, cujus substantia stringit:
Utráque quando datur, venter laxare paratur.

Chærefolium.

Appositum cancris tritum cum melle medetur:
Cum vino potum, lateris sedare dolorem
Sæpè solet: tritam si nectis desuper herbam,
Sæpè solet vomitum ventrémque tenere solutum.

Chelidonia.

Cæcatis pullis hac lumina mater hirundo,
(Plinius ut scripsit) Quamvis sint eruta, reddit.

Enula campana.

Enula campana reddit præcordia sana:
Cum succo rutæ succus si sumitur ejus,
Affirmant ruptis quòd prosit potio talis.

Hyssopus.

Hyssopus purgans herba est è pectore phlegma,
Ad pulmonis opus cum melle coquenda jugata.
Vultibus eximium fertur præstare decorum.

Malva.

Dixerunt malvam veteres, quòd molliat alvum:
Hujus radices rasæ solvunt tibi fæces,

Vulvam

Vulvam moverunt, & fluxum fæpè dederunt.

Méntha.

Mentitur mentha, ſi ſit depellere lenta
Ventris lumbricos, ſtomachi verméſque nocivos.

Naſturtium.

Illius ſuccus crines retinere fluentes
Illitus adſeritur, dentíſque levare dolorem:
Lichenas ſuccus purgat cum melle perunctus.

Pulegium.

Cum vino nigram choleram potata repellit,
Appoſitam veterem dicunt ſedare podagram.

Ruta.

Nobilitas rutæ hæc, quòd lumina reddit acuta,
Auxilio rutæ vir quippè videbis acutè.
Cruda comeſta recens oculos caligine purgat.
Ruta viris minuit Venerem, mulieribus addit.
Ruta facit caſtum, dat lumen, & ingerit aſtum,
Cocta & ruta facit de pulicibus loca tuta.

Salix.

Auribus infuſus vermes ſuccus necat ejus:
Cortex verucas in aceto cocta reſolvit.
Hujus flos ſumptus in aqua, frigeſſere cogit
Inſtinctus veneris cunctos acres ſtimulantes,
Et ſic deſiccat ut nulla creatio fiat.

Salvia.

Cur moriatur homo, cui ſalvia creſcit in horto?
Contra vim mortis non eſt medicamen in hortis.
Salvia confortat nervos, manuúmque tremorem
Tollit, & ejus ope febris acuta fugit.
Salvia, caſtoriúmque, lavendula, primula veris,
Naſturt. Athanas: hæc ſanant paralytica membra.
Salvia ſalvatrix, naturæ conſiliatrix.

Viola purpurea.

Crapula

Crapula discuntur, capitis dolor, atque gravedo,
Purpuream violam dicunt curare caducos.

Vrtica.

Ægris dat somnum, vomitum quoque tollit, & usum
Illius semen colicis cum melle medetur,
Et tussim veterem curat, si sæpè bibatur:
Frigus pulmonis pellit ventrisque tumorem,
Omnibus & morbis ea subvenit articulorum.

HOMO.

Homo ex anima & corpore compositus est.

Mentem de cœlo, corpus trahit ex elementis,
Ut terras habitet corpore, mente polum.
Mens, corpus, diversa licet, junguntur ad unum,
Ut sacra complacitum nexio reddat opus.
Divus erit, terrenus erit, curabit utrunque:
Consiliis mundum, religione Deum.
Naturis poterit sic respondere duabus,
Et sic principiis congruus esse suis.
Cum superis commune bonum rationis habebit,
Distrahet à superis linea parva hominem.
Cuncta suos ortos repetunt matrémque requirunt,
Et reddit in nihilum quod fuit antè nihil.

Hominis formatio.

Sex in lacte dies, ter sunt in sanguine trini,
Bis seni carnem, ter seni membra figurant.

Item:

Susceptum semen sex primis credo diebus
Est quasi lac, reliquisque novem fit sanguis, ab inde
Consolidat duodena dies, bis nona deinceps
Efficiat totum, temp[illegible]sque sequens oriundum.

Hominis partes.

Cor sapit, ac pulmo loquitur, fel commovet iram,
Splen ridere facit, cogit amare jecur.

Item:

Item:

Dat cerebrum sensum, cor vitam, hepar nutrimentum.

Item:

Gustus & olfactus, auditus, visio, tactus,
Sunt sensus quinque, quorum peccata relinque.

Item:

Nasus fœtores, nasus discernit odores.

Item:

Ossibus ex denis bis centenisque novenis
Constat homo, denis bis dentibus & duo denis,
Ex ter centenis decies sex quinquéque venis.

Hominis vita, militia.

Est homo spiritibus commissus quisque duobus:
Unus custodit, alter pervertere quærit.

Hominum complectiones.

Quatuor humores in humano corpore constant:
Sanguis cum cholera, phlegma, melancholia.
Terra melancholicis, aqua confertur pituitæ,
Aër sanguineis, ignea vis choleræ.
Hi sunt humores, qui præstant cuique colores:
Omnibus in rebus ex phlegmate fit color albus:
Sanguine fit rubeus, cholera rubra quoque rufus:
Phlegma quoque dormit, complexio terrea dormit,
Cholera vixatur, sanguis potu dominatur.

Sanguinea.

Natura pinguis isti sunt atque jocantes,
Rumoréque novos cupiunt audire frequenter:
Hos Venus & Bacchus delectant, fercula, risus,
Et facit hos hilares, & dulcia verba loquentes:
Omnibus instudiis habiles sunt, & magis apti:
Qualibet ex causa non hos facilè excitat ira:
Largus, amans, hilaris, ridens, rubeique coloris,
Cantans, carnosus, satis audax atque benignus.

Item:

Item:

Si peccet ſanguis, facies rubet, extat ocellus,
Inflantur genæ, corpus nimiùmque gravatur,
Eſt pulſúſque frequens, plenus, mollis, dolor ingens.
Imprimis frontis, fit conſtipatio ventris,
Siccáque lingua, ſitis, ſunt ſomnia plena rubore,
Dulcor adeſt ſputi, ſunt acria dulcia quæque.

Cholerica.

Eſt humor choloræ, qui competit impetuoſis,
Hoc genus eſt hominum cupiens præcellere cunctis,
Hi leviter diſcunt, multum comedunt, citò creſcunt,
Inde & magnanimi ſunt, largi, ſumma petentes:
Hirſutus fallax, irascens, prodigus, audax,
Aſtutus, gracilis, ſiccus, croceíque coloris.

Item:

Accuſat choleram dextræ dolor, aſpera lingua.
Tinnitus, vomitúſque frequens, vigilantia multa,
Multa ſitis, pinguíſque egeſtio, tormina ventris:
Nauſea fit, morſus cordis, langueſcit orexis:
Pulſus adeſt gracilis, durus, veloxque, caleſcens:
Aret, amareſcítque, incendia ſomnia fingit.

Phlegmatica.

Phlegma dabit vires modicas, latóſque brevéſque
Phlegma facit pingues, ſanguis reddit mediocres,
Ocia non ſtudio tradunt, ſed corpora ſomno.
Senſus hebes, tardus motus, pigritia, ſomnus;
Hic ſomnolentus, piger, & ſputamine plenus:
Eſt huic ſenſus hebes, pinguis, facie color albus.

Item:

Phlegma ſupergrediens proprias in corpore leges,
Oſſa it inſipidum, faſtidia crebra ſalivas,
Coſtarum, ſtomachi, ſimul occipitíſque dolores.
Pulſus adeſt rarus, tardus, mollis, quoque inanis:

Præcedit

Præcedit fallax phantaſmata ſomnus aquoſa.

Melancholica.

Reſtat adhuc, triſtis choleræ ſubſtantia nigræ,
Quæ reddit parvos, pertriſtes, pauca loquentes:
Hi vigilant ſtudiis, nec mens eſt dedita ſomno,
Servant propoſitum, ſibi nil reputant fore tutum:
Invidus & triſtis, cupidus, dextræque minacis,
Non expers fraudis, timidus, luteíque coloris.

Item:

Humorum pleno dum fæx in corpore regnat,
Nigra cutis, durus pulſus, tenuíſque urina,
Sollicitudo, timor, triſtitia, ſomnia tetra,
Coaceſcunt ructus, ſapor & ſputaminis ambo,
Læváque præcipuè tinnit vel ſibilat auris.

Hominum ingenia diverſa. Vide Diverſa ſtudia.

Omni animali facilius eſt imperare, quàm homini.

Sus ſe ſorde levat, ſaltem dum colligit eſcas,
Cur nunquam ſurgit ſorde volutus homo?
Omnia quippe ſuæ naturæ debita ſolvunt,
Præter eum qui plus his rationis habet.

Pulvis & umbra ſumus. Vide Vita.

Carnis vita, labor: carnis conceptio, tabes
Menſtrua: putredo, finis: origo, lutum.

Item:

Cùm fæx, cùm limus, cùm res viliſſima fimus,
Unde ſuperbimus? ad terram terra redimus.

Item:

Cur caro lætatur, quæ vermibus eſca paratur:

Item:

Cur non prava ſinis? pulvis es atque cinis.

Item:

Eſt caro noſtra cinis; modò principium, modò finis.

Item:

Item:

Est caro vas luteum, vas lamentabile, fœnum,
Aridulum, fragilis glebula, saccus olens.

Item:

Est homo fragilis, & durans tempore parvo:
Est igitur similis flori, qui crescit in arvo.

Item:

Est hominum status, per florem significatus:
Ut flos citò perit, sic homo pulvis erit.

Item:

Factus, non natus, stat Adam tellure creatus:
Nos quoque terra sumus, nam caro fiet humus.

Item:

O homo, si scires, quidnam esses, unde venires;
Nunquam gauderes: sed in omni tempore fleres.

Item:

Omnes terra sumus: hæc vita fugit quasi fumus.

Item:

Pulvis & umbra sumus, pulvis nihil est nisi fumus:
Sed nihil est fumus: nos nihil ergo sumus.

Item:

Quid caro? vilis humus: quid carnis gloria? fumus.

Item:

Quid sis, quid fueris, quid eris, semper mediteris:
Sic minus atque minus peccatis subjicieris.

Item:

Sperma priùs, modò saccus olens, pòst vermibus esca.

Item:

Terra caro facta, quinis fit sensibus apta:
Ordine compacta tendit rationis ad acta.

HOMICIDIUM.

Qui odit fratrem suum, homicida est.

Exemplum, mens, lingua, manus, subtractio, victus
Corporis

Corporis ac animæ, dici faciunt homicidam.

HONOR.

Honores mutant mores.

Corde ſtat inflato pauper, honore dato.

Item:

Immutant mores homines, cum dantur honores.

Item:

Sæpe ſuos mores homo mutat propter honores.

Honores, onera.

Res honor eſt dulcis, ſed magnum pondus honoris.

Opinio bona tutior eſt pecuniâ.

Semper ametur honor, ſit denarius quoque maior.

HOSPES.

Aſſideat valuæ, non invitatus honeſtè,
Regula burſalis ſit omni tempore talis:
Fercula fer tecum, ſi vis comedere mecum.

Hoſpitates ſtote invicem ſine murmuratione.

Hoſpes honoretur, & honor ſemper ſibi detur.

Item:

Hoſpite ne careas, hoſte carere volens.

Item:

Hoſpitij rector ſemper ſit lætus ut Hector,
Ut Iob ſit patiens, utque Sibylla ſciens.

Piſcis nunquam niſi recens.

Poſt tres ſæpe dies piſcis vileſcit & hoſpes.
Ni ſale conditus ſit, aut ſpecialis amicus.

HUMANITAS.

Gratia gratiam parit.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba ſolent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Frangitur ira gravis, cum ſit reſponſio ſuavis:
Et lis accreſcit, ubi ſtultus cedere neſcit.

Item :

Gratum qui dat ave, responsum ferto suave.

Item :

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item :

Mollificat diram responsum mollius iram :

Item :

Si vis esse comes mihi, mores accipe comes.

HUMILITAS.

Bene qui latuit, bene vixit.

Fœlix qui potuit tranquillam ducere vitam,
Et lætos stabili claudere fine dies.

Item :

Si sapis, ergo late: bona res est, vivere pace.

Calcat jacentem vulgus.

Sepes calcatur, qua pronior esse putatur.

Item :

Sis humilis mediante modo, nimium fugiatur :
Qui nimis est humilis, hic pro stulto reputatur.

Humilibus dat Deus gratiam.

Cum fueris major, cunctis te crede minorem.

Item :

Spernere mundum, spernere nullum, spernere sese,
Spernere se sperni, quatuor ista beant.

JEJUNIUM.

Hic bene jejunat, qui se de crimine nudat.

IGNAVIA ET OCIUM. Vide Lab

Fortuna fovet ignavos.

Passere sub tecto remanente, vagatur hirundo.

Ignavis semper feriæ.

Desidia pressus, erit in studio citò fessus.

Ignavos premit fortuna.

Dum stertit cattus, nunquam sibi currit in os mus.

Item :

ctus non multus fit, ager si non bene cultus.

Item :

ui cupit in lecto lucem videre diei,
Honor & divitiæ rarò dabuntur ei.

Item :

us nolens colere, fructu solet ille carere.

Item :

egnis, asellis, homo, velut est ingratus : honesti
Cui quicquam sapiens credere nemo cupit.

Item :

i dormit lupula, non currit in os ovis ulla.

Otium malorum mater.

st animæ cultura labor : caro nuda labore
Fit sterilis, spinis obsita, mentis inops.

Item :

Hastula nulla cadit, dum sector ad ocia vadit.

Item :

Non sunt pellifices, cretata veste carentes.

Item :

Ocia devita, si vis bona sit tibi vita.
Ocia qui stupidè multas producit in horas,
Formicam quærat, consiliumque dabit.

Item :

Ocia siquis amat, væ, væ mihi postea clamat.

Item :

isciculos capere plus approbo quàm residere.

Item :

Præteriti nullus revocabit temporis horas :
Desidia quicquam fœdius esse potest ?

Ocia dant vitia.

Miles amat bellum, Venus ocia, cultor agellum.

Item :

Item:

Ne noceat, carnem compesce labore: labora,
Langueſcet vitium: nil age, morbus adeſt.

Item:

Ocia dant vitia: fugias ergo procul illa.

Item:

Ocia qui ſequitur, ſine crimine vix reperitur.

Qui domi ſuæ compluitur, hujus ne Deum quidem miſe

Eſt piger agnellus, qui non geſtat bene vellus.

Qui non laborat, non manducet.

Cattus edet piſcem, ſed non vult tangere flumen.

IGNIS.

Æquè pars ligni curvi ac recti valet igni.
Ex fiſſis lignis componitur optimus ignis,
Fervidior locus eſt, cui propior focus eſt.

IGNORANTIA.

In nihil ſapiendo iucundiſſima vita.

Ludere qui neſcit, ludum ſpectando quieſcit.

Prætevitæ veniam dabit ignorantia culpæ.

Ignorans facinus, peccо ſciente minus.

IMPERITIA.

Cæcus cæco dux.

Cæcus ducens cæcum facit ipſum ſternere ſecum.

Item:

Si cæcus cæcum conatur ducere ſecum,
In foveam ductor cadit, atque deinde ſecutor.

Corpus ſine pectore.

Eſt quaſi vile pecus ignorans, & quaſi cæcus.

Item:

Nil ſapit, & nil ſcit, quid dicet quando procus fit?

Imperitus niſi quod ipſe facit nihil rectum putat.

Fabello tantum dabitur, fabro, ſcio, quantum.

Item:

ulti sunt, qui scire volunt, & discere nolunt:
De numero non sunt, qui sapienter agunt.

Item:

emo placet stultis, nisi dicat quod libet illis:
Infatuat sciolos littera sola suos.

Verbis pugnare, non re.

docti dictis non certant, sed maledictis.

IMPOSSIBILIA.

lud si fieret, ad tympana mox lepus iret.

Multa non possunt simul fieri.

aud facile est, animum multis inflectere rebus,
Ut res oppositas mens ferat una duas:
c duo sunt quæ non possunt intrare cor unum,
Vanus amor mundi, verus amorque Dei.

Nudus nec à centum viris spoliatur.

olo pilos trahere, cum toto crine carente.

Item:

udum privare grave sit, vel re spoliare.

IMPOSTURA. Vide Simulatio.

Dolus omnis absit à Christianis,

st nimis impia res, si dives fallit egentes.

Item.

st scelus immensum, si dives fallit egenum.

Dolosi ut vulpes fugiendi.

ui dolus est gratus, sit Rabbi in fraude vocatus,

Item:

Ex improviso fallitur omnis homo.

Item:

allitur ex facili, qui caret arte doli.

Item:

nveni saccum non plenum sæpe ligatum.

Item:

espice quæso bene, non sunt cervisia spumæ.

Item :

Sub ſpecie veri, nos fallunt ſæpe ſeveri.

Fallentem fallere licet.

Aſtutus nequam per cauſam fallitur æquam.

Item :

Qui fallit mille, à ſolo fallitur ille,

Melle litus gladius.

Decipiuntur aures per cantus ſæpè ſuaves.

Item :

Dulcia præfatur, qui fallere præmeditatur.

Item :

Hi ſunt fallentes, plus juſto blanda loquentes.

Item :

Non benè creduntur, nimium qui blanda loquuntur.

Item :

Proditor illudit verbis, dum verbera cudit.

Item :

Sunt tibi vitandi ſermones undique blandi.

INCERTA.

Currens per prata, non eſt lepus eſca parata.

Firmiter ad dubium ſcit nemo legare caballum.

INCONSTANTIA.

Tibi contrarius ne ſis.

Inconſtans animus, oculus vagus, inſtabilis pes,
Sunt tria vitanda, de quo mihi nulla boni ſpes.

Item :

In luctu rides, intra convivia luges,
Urbem rure cupis, laudas bona ruris in urbe.

Item :

In tota vita diſcors tibi vivere vita.

INGRATITUDO.

Cornix pluma levior eſt.

Clauditur ad dandum vola, panditur ad capiendum.

Item:

Item :

Verna fit ingratus, dum mox opus est operatus.

Ingrato homine terra pejus non creat.

Dedecus est semper sumere, nilque dare.

Item :

Est gallina mala, quæ vicinis parit ova.

Item :

Hic malus est hospes, per quem depellitur hospes.

Item :

Lex & natura, cœlum, Deus, omnia jura,
Damnant ingratum, mœrent illum quoque natum.

Item :

Qui benefactorum non vult memor esse tuorum,
Non est laudari dignus, nec dignus amari.

Qui canem alit externum, huic præter fidem nihil fit reliqui.

Ingrato quod agis hoc semper & undique perdis.

Item :

Littus aro, lateremque lavo, dum servio pravo.

Item :

Quod facis ingrato, certo perit undique fato.

INIMICITIA.

Plus quis honoratur, hostis si multiplicatur.

Inimicum quamvis humilem ne despicias.

Corporis exigui vires contemnere noli.

Item :

Plus canis appeterem plausum, quàm fortè furorem.

Item :

Quamvis sit modicus, timet hunc sapiens, inimicus.

INJURIA ET VIOLENTIA.

Pulvere qui lædit : sed læsus, marmore scribit.

Ius est in armis.

Imber quando cadit, nox deperit & citò perit.

Item :

Item :

Tunc jus calcatur, violentia dum dominatur.

Satius injuriam pati, quàm facere.

Iras injustas Dominus non finit inultas.

Item :

Quo duplices lateres, exurget tempore Moses.

Vim vi pellere licet.

Cogimus interdum cum gladio gladium.

Item :

Non desit baculus, si vult mordere catellus.

IUSTITIA. Vide munera.

Dat veniam corvis, vexat censura columbas.

Gratia fit pluris, quàm tota scientia Iuris.

Item :

Irretit muscas, transmittit aranea vespas.

Item :

Lances dissimiles, faciunt oculos mihi tristes.

Item :

Parvus pendetur, fur magnus abire videtur.

Malè parta, malè dilabuntur.

Congeries lapidum, variis constructa rapinis,
Corruet, aut alter raptor habebit eam.

Item :

Qui malè lucratur, malè perdit & annihilatur.

Item :

Quod malè lucratur, nunquam benè fructificatur,
Nec habet effectus sordida præda bonos.

Item :

Usuratorum, prædonum, presbyterorum
Castigatorum, minorum, canonicorum
Natam vel viduam ne ducas : his quia dantur
Res malè quæsitæ, quæ justius annihilantur.

Item :

Vult

Vult malè finiri, ſordida præda viri.

INSIDIÆ.

Aſtu ſubtili lupus inſidiatur ovili.

Item:

Dat lupus intuitum reliquis ſpretis, ſuper agnum,
Dic mihi, ſub cauda quis te percuſſit alauda?

INVIDIA ET ÆMULATIO.

Edentulus veſcentium dentibus invidet.

Vni quando cani cocus il dat, diſplicet altri.

Fertilior ſeges eſt alieno ſemper in arvo.

Eſt tua plus craſſa pinguedine, quàm mea maſſa.

Figulus figulo invidet.

Ante fores ſtantem faſtidit egenus egentem.

Invidia ulcus eſt animæ.

Invidus invidia comburitur intus & extrà.

Item:

Nil aliud, niſi ſe, valet ardens Ætna cremare:
Sic ſe, non alios, invidus ipſe cremat.

Una domus non alit duos canes.

Dum canis os rodit, ſocium quem diligit, odit.

Item:

Sæpè gerunt bella juvenes pro virgine bella.

Item:

Væ ſibi, quando canes veniunt os rodere plures.

INUTILIA.

Inutilia ſpernenda.

Laus ſordet vadii, domino quo non licet uti.

Item:

Non, laudo florem, qui nullum præbet odorem.

Item:

Nullius pretii fons eſt, aqua ſi datur illi.

Item:

Qui ſitis ardorem non pellit, non probo fontem.

Item:

Item:

Rarò laudatur fons, in quem lympha feratur.

Oleum & operam perdere.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Computo cur strictè, si tu vis solvere fictè?

Item:

Non tenet anguillam, qui per caudam tenet illam.

Item:

Quid pectunt illi, quibus absunt fronte capilli?

Item:

Qui procul excurrit, & nil mercatur ibidem,
Si via longa fuit, rediens tristatur hic idem.

Item:

Qui volucrem nutrit, pro munere stercus habebit.

Item:

Si baculus sit equus, tunc sentiet undique væ crus.

Item:

Surdo nemo duas præsumit psallere missas.

LOCUS.

Omne tulit punctum, qui miscuit utile dulci.

Dum jocus est verus, malus est jocus atque severus.

Item:

Ludicra per verba, res sæpè notatur acerba:
Ludo sive joco, vir vera refert aliquando.

Item:

Læta decet lætis pascere corda jocis.

IRA.

Amantium iræ. vide Discordia.

Ira furor brevis est.

Cessèt vindicta, donec pertranseat ira.

Item:

Fit

Fit citò commotus, cui sors contraria, totus.

Item:

Impedit ira animum, ne possit cernere verum.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira.
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Iratus rerum nescit discernere verum.

Item:

Multa facit dira, si non compescitur ira.

Item.

Res loquitur diras, cum quis ferveſcit ob iras.

Ira non sit diuturna.

Dilue ferventes, quas fel tibi commovet, iras.
Nam præceps quemvis dedecet ira virum.

Item:

Ira brevis melior magnis damnis, ut opinor.

Omnis homo tardus sit ad iram.

Ira facit litem, lis prælia, prælia mortem.

Item:

Ira nocet cordi, præbet fomenta dolori:
Ira nocet vitæ, mortis acerba parens.

Item:

Iratum sine re cor nullus debet habere.

Item:

Multum deliras, si cuivis porrigis iras.

Item:

Si mordent pulices, mordentibus excute dentes.
Sic non mordebunt, nec acuta dente nocebunt.

Responsio mollis frangit iram.

Frangitur ira gravis, cum fit responsio suavis.

Item:

Iras sustollis, si sit responsio mollis.

Item:

Item:

Sermo levat mollis, ſed durus ſuſcitat iram,
Sermo nocet durus, mollis ubique juvat.

JVDICIUM EXTREMUM.

In die judicii Dominus illuſtrabit occulta tenebrarum, & patefaciet conſilia cordium: dabitq; unicuiq; ſecundum opera ſua.

Judicis in lite brevis eſt vox, Ite, Venite,
Dicetur reprobis Ite, Venite bonis.
Iſti gaudebunt, illi ſine fine dolebunt:
Nemo poteſt fari, nec cernere, nec meditari
Gaudia juſtorum, nec non tormenta malorum.

Item:

Judicium veniet, & flebilis ultio fiet,
Cum gens juſtorum gemmis ſtellata nitebit,
Et reprobata cohors ardens in ſulphure flebit.

Item:

Pœna malos, ſed vita bonos æterna capeſcet:
Pœna malis, ſed vita bonis per ſæcula creſcet:
His mors, his vita, perpetuatur ita.

Item:

Plurima quæ fugiunt modò nos, in fine patebunt,
Cum veniet mane quod ſine fine manet.

Item:

Quod ſibi quiſque feret præſentis tempore vitæ,
Hoc ſibi meſſis erit, cum dicitur, Ite, Venite.

Item:

Tempus judicii vitam pandet peregrini:
Hujus terrorem timeamus, amemus honorem,
Quo ſe noſcendum plenè Deus atque videndum
Juſtus præbebit, ſecreti nilque latebit,
Quod non cernatur, ac in Deitate ſciatur:
In qua gaudebunt, qui purâ mente nitebunt,

Et

Et benè gaudebunt: quia gaudia fine carebunt.

DAMNATIO ÆTERNA.

Damnatorum vermis non moritur, & ignis non extinguitur.

Acrius eſt felle, pœnam ſentire gehennæ:
Sunt ibi ſerpentes flammas ex ore vomentes,
De flatu quorum pereunt animæ miſerorum:
Sunt ibi tortores, ſerpentibus horridiores.
Deformes, nigri, ſed non ad verbera pigri.
Ad mala ferventes ſunt, ad pœnáſque recentes,
Semper inardeſcunt, nec ceſſant, nec requieſcunt.

Item:

Charorum triſtis diſceſſus, triſtior iſtis,
Corporis & animæ, triſtiſſimus à Deitate.

Item:

Semper in æternum nox obſcurabit avernum:
Eſt ibi denſarum mala congeries tenebrarum.
Nec ſol, nec luna, nec ſtella videbitur una.
Sunt ibi prolignis hominis miſeri cibus ignis:
Hic reprobi cuncti quaſi faſciculi ſibi juncti,
Eſuriunt, ſitiunt, deformes corpore fiunt:
Sævi tortores, omni gladio graviores:
Hic dolor atque metus, per omnia ſæcula fletus,
Sæcula per mille dolor innumerabilis ille:
His in tormentis, non eſt ſpes ulla ſalutis.
Nec venit ad metas mortis miſerabilis ætas,
Talia lucra feret, qui mundi ſordibus hæret.

Item:

Væ vano mundo, veneris cum Chriſte ſecundò.

VITA ÆTERNA.

Juſti fulgebunt ut ſol, in regno patris ſui.

Eſt iter anguſtum, quod ducit ad æthera ſurſum.

Item:

Omne

Omne bonum, ſummúmq; bonum, mercéq; bonorũ
Eſt Deus, hoc confert viſio ſola Dei.

Item:

Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt,
Quos illuſtrabit, quos ſemper lætificabit
Viſio ſancta Dei, ſplendórque ſuæ faciei.
Mens tua paſcetur, ſi jugiter hæc meditetur.

Item:

Regnum cœlorum requies eſt plena bonorum.
Pax, pietas, bonitas, lux, virtus, ſplendor, honeſtas.
Gloria, laus, requies, amor, & concordia dulcis.
Gaudia, lætitia, dulcedo, vita perennis.
Hic non algores, nebulæ, nox atra, calores:
Hic viget æternum tempus ſine turbine rerum:
Hic omnes juſti juvenes formáque venuſti,
Ut ſol fulgebunt, Domino ſimiléſque manebunt:
Nil ibi decreſcit, nil languet, nilque ſeneſcit:
Nil deformatur, nil tranſit, nil variatur.
Cuncta manent verè, ſunt omnia plena quietis:
Eſt ibi ſolennis, jucunda, diéſque perennis:
Unanimes cuncti, velut uno corpore juncti,
Omnia cernentes ſunt, & ſua corde videntes.
Nil ibi deficiet, Deus omnibus omnia fiet.
Huc greſſus urge, mundi de ſtercore ſurge,
Mundo ne credas: quia neſcis quando recedas.

JVRAMENTUM.

Non jurctis omnino.

Qui leviter jurat, Chriſtum crucifigere curat.

Item:

Qui nunquam jurat, nunquam perjurus habetur.

JVS.

Summum jus, ſumma injuria.

Expedit interdum ſancita remittere legum.

Ne pereat feritate mala clementia regum.

Item:

Serva dulcorem, juris moderando rigorem.

Item:

Ut confortetur jus, sæpe necesse videtur.

JVRISTÆ ET CAUSIDICI.

Stercus & urina, medicorum fercula prima,
Sunt medicis signa. Juristis fercula digna.

Causidicorum avaritia.

Diligo Rhetoricos, equitant quia sæpe caballos,
Dum genus, & species cogitur ire pedes.

Item:

Nulli causidico reor esse fidem neque dico,
Hosti pro modico fit amicus, & hostis amico.

Item:

Væ tibi Causidice, quia linguam venditis ære:
Vos vocat infernus, vos destruit ordo supernus.

JVSTITIA.

Boni honoribus, mali pœnis afficiendi.

Detur terra malis, ubi nullus honor speciosus.

Iustitia in se virtutem complectitur omnem.

Est dignus laude, qui cuncta facit sine fraude.

Stateram ne transgrediaris.

Cui lanx longinqua, sunt illi damna propinqua.

Item:

Judicis est recti, nec munere nec prece flecti.

IUVENTUS ET PUERITIA.

Hic juvenis crescit, velut hoc quod crescere nescit.
Nati prudentes sunt, qui novêre parentes.

Doctrina in tenera ætate acquisita indelebilis.

Qui non assuescit virtuti, dum inveneſcit,
A vitiis nescit desuescere, quando seneſcit.

Item:

Quod nova testa capit, inveterata sapit.

Iuvenilis ætas non est inutiliter terenda.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Cum juvenes estis, cum tempus habere potestis,
Cur non proficitis, ne tanquam bestia sitis?

Item:

Disce puer, dum tempus adest, ævo juvenili:
Ut quo te recrees, habeas ætate senili.

Item:

Ingenium & mores animo succrescere debent,
Amplior ut membris forma subindè venit.

Item:

Nocte diéque cave, tempus consumere pravè:
Ut flos vel ventus, transibit nostra juventus.

Item:

Per pisces & aves multi periere scholares:

Item:

Quando puer crescit, & non metuendo pavescit,
Tunc sibi decrescit honor omnis, quando senescit.

Item:

Si studuisse velis, tria cauta mente tenebis,
Sis humilis, castus, parvóque cibamine pastus.

Item:

Transit fine brevi juvenilis flosculus ævi.

Lætitia juvenem, frons decet tristis senem.

Gaudia semper amat, & ludicra verba juventus.

Item:

Mente quidem læta decoratur florida vita.

Noli subtrahere à puero disciplinam.

Currere cogit equum sub milite calcar acutum:
Sicque facit pueros aspera virga bonos.

Item.

Item:

Ni caſtigetur, petulans mox clunis habetur,
Verberibus tactus probus eſt, virgáque coactus.

Item:

Non amat hic pueros, qui rarò corrigit illos.

Item:

Qui parcit virgæ, puerum non diligit ille,
Nam virga tactus pravos exterminat actus.

Item:

Quòd fleat, eſt melius, puer unus quàm vir adultus.

Item:

Si quis icit puerum bene virgis diligit ipſum.

Pueri puerilia tractant.

Pupas fer tecum, ſi tu vis ludere mecum.

Item.

Sunt pueri pueri, vivunt pueriliter illi.

Item:

Velle valet pueri nihil, & ſic debet haberi.

Pueris nulla ſecreta committenda.

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum:
Ebrius, inſipiens, pueri dicunt tibi verum.

Puritia ſemper amabilis.

Dum ſe non noſcunt, vituli ſe lambere poſcunt.

Item:

Oſcula nutrici pueri dant ejus amici.

Item:

Sæpe datur nato varium nomen bene grato.

Ut quiſque filium ſuum vult eſſe, ita eſt.

Curvetur truncus citò, qui tibi poſt erit uncus.

Item:

Dum curvare potes & curvam reddere virgam,
Faxis ut ad libitum ſtet tua planta tuum.

Item:

Mollia sunt juvenum cunctorum rostra volucrum.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

LABOR ET INDUSTRIA.

Vide Ignavia.

Dum caput infestat, labor omnia membra molestat.

Dii bona vendunt laboribus.

Absque labore gravi, non possum magna lucrari.

Item:

Esto laborator, & erit Deus auxiliator.

Item:

Extendenda manus fuerit, curisque vacandum:
Non tibi per ventos assa columba venit.

Item:

Frange nucis tegmen, si cupis esse nucem.

Item:

Ignavi valeant: virtus labore paratur,
Et sua divendunt dona labore Dii.

Item:

Ipse laborato, nec dicas, Dat Deus aurum:
Dat Deus omne bonum, sed non per cornua taurum.

Item:

Lingere mel cupiens, apibus pungi patiatur.

Item:

Magna venit nulli sine magno fama labore,
Et vaga sudorem gloria semper habet.

Item:

Non præsepe bovem, sed bos præsepe requirit.

Item:

Non volat in buccas assa columba tuas.

Item:

Per caudam propriam tu debes tollere vaccam.

Item:

Item:

Quando fatigatur, equitis pes rectificatur.

Item:

Res benè quisque gerens, lucra fit inde ferens.

Item:

Sicut ager colitur, sic fructibus hic redimitur.

Jucundi acti labores.

Charius est charum, si prægustatur amarum.

Item:

Dulcia non meruit, qui non gustavit amara,
Estque serena dies post longos gratior imbres,
Et post triste malum gratior ipsa salus.

Item:

Dulcius hæresunt humano mella palato:
Si malus hoc ipsum mordeat antè sapor.
Fitque mali gustu dulcius omne bonum.

Item:

Non nisi post multas succedunt gaudia clades:
Gaudia quæ multo parta labore placent.

Item:

Non te pœniteat, juvenis tolerasse labores.
Deposito magis est pondere, grata quies.

Labor inanis. Vide Inutilia.

Labor omnia vincit improbus.

Vide assiduitas.

Ignis de lapide surgit, mediante labore.

Mercenarius dignus mercede.

Adscribas plura, quando nimis est via dura.

Item:

Omnis equus quòd edat, hoc jus est quando laborat.

Item:

Si tibi servierit aliquis, tua præmia tecum
Ne retinere diu cures, si diligis æquum.

LAUS.

Famam incontaminatam ſervans, dives ſat eſt.

Dulcius eſt ære, precioſum nomen habere.

Laudari appetunt omnes.

In quo laudatur, tibi quiſque libens operatur.

Item:

Nullus tam gnarus, qui non ſit laudis avarus.

Non laudibus alienis, ſed propriæ conſcientiæ credendum.

Falſo, fraude, dolo, non tibi plaudat homo:
Si laus vana perit, gloria riſus erit.

Item:

Laudat adulator, ſed non eſt verus amator.

Item:

Noli laudari, cum poſſis vituperari.

Item:

Plus laudatori, quam tu tibi, credere noli.

Principibus laudari vivis, laus maxima.

Opto placere bonis, pravis odioſus haberi,
Queis niſi ſit pravus, nemo placere poteſt.

LEGES.

Decem præceptæ.

Sunt præcepta decem, poſcunt quæ plurima: pauca
Nos facimus: mitis ſis Deus, oro, tuis.

Item:

Unum crede Deum, nec vanè jura per ipſum,
Sabbata ſanctifices, habeas in honore parentes.
Non ſis occiſor, fur, mœchus, teſtis iniquus,
Alterius nuptam, nec rem cupias alienam.

Inde datæ leges, ne fortior omnia poſſet.

Ut pax ſervetur, legis moderamen habetur.

Legibus parendum

Exlex qui vivit, meritò ſine lege peribit.

Item:

Item:

Nemo eſt exemptus, & legibus undique demptus.

LIBERTAS.

In cavea minus benè canit luſcinia.

Alterius non ſit, qui ſuus eſſe poteſt.

Item:

Ditior eſt liber mendicus, divite ſervo.

Item:

Eſt proprius panis ſuper omnia mella ſuavis.

Item:

Libertas animi cibus eſt & vera voluptas,
Qua qui dives erit, ditior eſſe nequit.

Item:

Libertas perdulce bonum, bona cætera condit,
Qua niſi conditur, nil ſapit eſca mihi.

Item:

Malo macer liber, quàm pinguis ſervus haberi.

Item:

Non benè pro cuncto libertas venditur auro.

Item:

Nolo velle meum pro turpi vendere lucro:
Has qui vendit opes, hoc agit ut ſit inops.

Item:

Venditur arbitrium, dum vivitur ex alieno
Sumptu: pane tuo veſcere, liber eris.

Sapiens, ſibique imperioſus, liber eſt.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

LUCRUM.

Malum lucrum, æquale diſpendio.

Non eſt lucratum totum lucrum reputatum.

Pecuniam in loco negligere, interdum maximum eſt lucrum.

Hic as laudatur, qui libram ſæpè lucratur.

LUDUS.

Ludere si quæres, nummos apponere debes,

Ludere cum potentioribus, periculosum.

Damna reportabit catulus qui cum cane ludit.

Item:

Dum ludit fortis, trudit me cuspide mortis.

Item:

Ludi stultorum, dominorum, sive luporum
Non benè luduntur, quia seria sæpè sequuntur.

Ludus multorum malorum causa est.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum.
Nunquam qui sequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum.
Alea, vina, Venus: tribus his sum factus egenus.

Item:

Fœmina dum plorat, dum rusticus ebrius orat,
Dum lusor jurat, nil hic devotio durat.

Item:

Ludens taxillis benè respice quid sit in illis.
Res tua, spes tua, fors tua, mors tua, pendet in illis.

Item:

Ludo falluntur, ludum qui sæpè sequuntur.

Item:

Rarò doctus erit, qui semper ludere quærit.

Item:

Sum nudus ut passer, facit hoc mihi tessera & asser.

LUX.

Lux depellit tenebras.

Prævia lux scire dat eunti, quò valet ire.

Item:

Ut melius cernam, porto de nocte lucernam.

MALUM.

In proclivi mala.

Non citò decreſcit mala planta, ſed uſque vireſcit.

Item:

Ollæ contritæ ſatis inveniuntur ubique.

Item:

Prava quidem citò fructificant, at fertilis arbor
Tardiùs: urtica creſcere ſemper habet.

Malum benè conditum non movendum.

Irritare canem noli dormire volentem,
Nec moveas iram poſt tempora longa latentem.

Item:

Litis præteritæ noli maledicta referre.

Item:

Res ſatis eſt nota, plus fœtent ſtercora mota.

Malorum duorum minus eſt eligendum.

Eſt melius bellum pro collo, ſive duellum.

Item:

Luſcus præfertur cæco, ſic undique fertur.

Item:

Quo crus ſalvus erit, ocrea ſæpè perit.

MARIA.

Benedicta tu inter mulieres, & benedictus fructus ventris tui.

Ambo boni, Deus & ſua mater, quos homo laudet.

Item:

Inclyta, pura, pia, ſanctiſſima virgo Maria,
Eſto ſalutata ſemper cum prole beata.

Ecce virgo concipiet, & pariet filium

Virgo Deum pariens, partus ſymptomata neſcit:
Nam quaſi non pariens integra virgo manet.

Item:

Ut ſol non lædit vitrum, per quod tamen intrat:

Sic de prole pia manet inviolata Maria.

MARTYRIA.

Apoſtolorum Martyria.

Occumbit ſurſum pedibus, manibúſque deorſum,
In cruce portenſus Petrus: Paulum necat enſis,
Andreas ſtratus eſt in cruce fune ligatus,
Chriſti cognatus Jacobus fit enſe necatus,
Non oleum læſit Johannem, in pace quievit,
Sed procumbente Thomas occiditur enſe,
Concors cum Chriſto datur in cruce pœna Philippo,
Occumbit pravè Jacobus ſub vulnere clavæ,
Fit cute privatus veluti bos Bartholomæus,
Virga plagatus ergo fit & enſe Mathæus,
Nulla parte reus occiditur enſe Thadæus,
Chriſto conſortem Simon patitur cruce mortem,
Matthiæ mortis pœnam dat ipſa bipennis.
Pœnis indignis Pauli comitem necat ignis,
Marcus obit tractus & mortis vulnere tactus.

Qui perdiderit animam ſuam mea cauſa, inveniet eam.

Occubuere viri ſancti pro nomine Chriſti.

MEDICINA.

Fingunt ſe medicos, omnes, idiota, ſacerdos,
Judæus, monachus, hiſtrio, raſor, anus,
Miles, mercator, cerdo, nutrix & arator.
Stercus & urina, medicorum fercula prima:
Sunt medicis ſigna, juriſtis fercula digna.

Honora medicum.

Cum fueris fœlix, medicorum quære ſalutes:
Ut tibi ſuccurrant, quando ſalute cares.

Item:

Maximus in morbis medico promittitur orbis:
Mox fugit à mente medicus, morbo recidente.

Item:

Item:

Si non vis lædi, medico tu crede fideli.
Sanat languorem, faciens medicina dolorem.

Medicina maximos requirit sumptus.

Empta solet carè multum medicina juvare:
Cúmque datur gratis, nil confert utilitatis.

Item:

Est medicinalis medicorum regula talis,
Ut dicant Da, da, cum dicit languidus, Ah, ah.

MEDICAMENTA, *vide Cibi.*

Morbi & Sanitas.

Allia, ruta, pyra, & raphanus, cum theriaca, nux,
Præstant antidotum contra lethale venenum,
Scropha, tumor, grandes, ficus, cataplasmate cedunt,
Junge papaver ei, confracta foris trahit ossa.

MEDIA.

Sine mediis ad summa vix pervenitur.

Cernitur uberior prope fontem quælibet arbor.

Item:

Cum cattis plures venans capit undique mures.

Item:

Est similis stulto, qui mandere vult sine cultro.

Item:

Haurit aquas cribro, qui discere vult sine libro.

Item:

Nil valet in bellis vir inermis, & absque libellis,
Clericus est mutus, licet ingenio sit acutus.

Item:

Plus satis ingenio fidit, qui spernere libros
Audet: & ambiguo singula marte capit.

Item:

Si manus est vacua, non accipitrem capit illa.

Item:

Item:

Ut vulgus fatur, malè eos sitiens operatur.

MEMORIA.

Firmiter obtusum tenet ingenium sibi fusum.

Memoriam quæ labefactent.

Ebrietas, somnus, tempus, dementia, morbus,
Tollunt de cista mentis, quæ noverit ista.

MENDACIUM.

Cur non nugatur, licet os mendacia fatur.
Sæpè susurrantes, mendacia sunt cumulantes.

Mendacii pater diabolus.

Improbus est ille, qui scit mendacia mille.

Item:

Omne genus pestis vincit mens dissona verbis.

Item:

Sunt tria quæ verè Solomoni displicuêre:
Os mendax, fatuusque senex, paupérque superbus.

Omnis homo mendax.

Est mens nostra suis contraria sæpè loquelis.

Item:

Qui vult nugari, miranda potest nova fari.

MERCATIO.

Non benè mercatur, qui nulla merce lucratur,
Non est mercator pretii nisi sit mediator.

MERETRIX.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici:
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Meretrix, bellua impudica.

Omnis revera meretrix est dicta Chimæra,
Parte leo prima, media capra, anguis in ima,
Si careas donis, pars prima dicta leonis:
Non te delectet media capra quia fœtet:
Anguis & extremum, quia porrigit omne venenum.

Item:

Item:

Scurræ, vel ſcorta, veniunt benè non vocitata.

Meretrices Deum non verentur.

Curſus aſellorum celer, atque fides monachorum,
Lex baptiſmalis meretricis, amor monialis,
Deſiſtunt eſſe tunc, quando ſit eſſe neceſſe.

Meretrices fugiendæ, quoniam bona quæque ab homine auferunt.

Alea, Bacchus, amor mulierum, reddit egenum:
Nunquam, qui ſequitur hæc tria, dives erit.

Item:

Clerice ſis fortis, ne des tua munera ſcortis.

Item:

Dives eram dudum, me fecerunt tria nudum,
Alea, vina, Venus: tribus his ſum factus egenus.

Item:

Evitare picem debes, ſimul & meretricem:
Nam pix te tangit, meretrix te turpiter angit.

Item:

Piſces, perdices, vinum, nec non meretrices,
Corrumpunt ciſtam, vel quicquid ponis in iſtam.

Item:

Scribatur portis: meretrix eſt janua mortis.

Meretrices inſatiabiles ſunt.

Cum ceſſas dare, meretrix te ceſſat amare.

Item:

Mos meretricis erit, quòd ſemper munera quærit.

Item:

Scorto nemo placet, niſi dextram muncre pacet.

METEORA.

Cœlum rubens.

Nocte rubens cœlum, cras indicat eſſe ſerenum:
Atque rubens mane tempus ſignat pluviale.

Come-

Cometa.

Flat,ficcat,cometa necat,& tempora carat.

Luna.

Pallida luna pluit,rubicunda flat,alba ſerenat.

Nubilum.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes.

Ventus.

Rarò venit ventus,niſi cum pluvia,violentus.

MIMI.

Scurrilitas vitanda.

Muſcæ,canes,mimi,ſunt ad convivia primi,
Non invitati veniunt prandere parati.

Item:

Qui ſua dat mimis,fallitur ipſe nimis.

Item:

Scurræ vel ſcorta veniunt benè non vocitata.

Item:

Stultior eſt fictus fatuus,quàm non ita dictus.

MINÆ. *Cœlum territare.*

Det ſe terribilem,qui vult inferre timorem.

Item:

Horrida voce ſonet,ſi quis dæmonia terret.

Minæ ſpernendæ.

Non ſtillant omnes,quas cernis in aëre,nubes.

Item:

Si moriere minis,aſini tumulabere bombis:

Item:

Si non morderis,cane quid latrante vereris?

MISERICORDIA.

Eſtote miſericordes.

Dura juſtitia, gratior eſt venia.

MODUS ET NIMIUM.

Omne nimium vertitur in vitium.

Dum

Dum ludus bonus est, ipsum dimittere fas est.

Item:

Illum nullus amat, qui semper, Da mihi, clamat.

Item:

Immodicis brevis est ætas & rara senectus.
Deteriórque solet finis ad illa sequi.

Item:

Ludus sæpe bonus, esse potest nimius.

Item:

Multoties dictum mox displicet auribus unum.

Item:

Omne nocet nimium: mediocriter omne gerendum.

Item:

Omne quod est nimium, cerebrum sordescit ob usum.

Item:

Optimus est quando ludus, non ludere mando.

Item:

Per multos gressus homo fortis fit citò fessus.

Item:

Quod leve, valde grave fit onus, dum porto remoté.

Item:

Quod nimium est fugito, medio gaudere memento:

Item:

Sæpe fit ingratus, qui quærere sæpe paratus.
Omnibus adde modum, modus est pulcherrima virtus.
Est mihi vix grata res, quæ non est moderata.

Item:

Est vibex testis, quòd percussi satis estis.

Item:

Esse nimis justus, prudens nimis esse cavebis:
Omnia summa nocent, sed moderata juvant.

Item:

Jussa paterna pati medium tenuêre beati.

Item:

Item:

Laudandi parcus, culpandi parcior esto:
Peccatur, si non adsit uterque modus.

Item:

Paulatim trahere non forti, consulo, reste.

Item:

Prævalet in cunctis discreta modestia punctis.

Item:

Serva mensuram, semper multum valituram.

Item:

Sicut ad omne quod est, mensuram ponere prodest:
Sic sine mensura deperit omne quod est.

Item:

Stat medio virtus, extrema tenet loca virus:
Tu medium retine, modus est servandus ubique.

Tuo te metire pede.

Sic tibi sint usus, ne rerum fiat abusus.

Item:

Ultra quam vestes non extendas tua crura:
Nec nimis expendas, si vivere vis sine cura.

MORBI.

Non intellecti nulla est curatio morbi.

Non omnis morbus ad mortem.

Longius invalidi vivunt sæpissimè catti.

Item:

Non perdas puerum nunc ægrum, pòst valiturum.

Auditus gravitas.

Ex mox post escam dormire, nimisque moveri,
Ista gravare solent auditus, ebrietásque.

Aurium tinnitus.

Motus, longa fames, sonitus, percussio, casus,
Ebrietas, frigus, tinnitum causat in aure.

Capitis dolores.

Cum

Cum doleo capite, tunc membra dolent mea quæque.

Item:

Si capitis dolor eſt ex potu, lympha bibatur,
Ex potu nimio nam febris acuta creatur.
Si vertex capitis, vel fronsæſtu tribulentur,
Tempora frónſque ſimul moderate ſæpe fricentur,
Morcella cocta nec non calidáque laventur:
Iſtud enim credunt capitis prodeſſe dolori.

Dentium dolor.

Sic dentes ſerva, porrorum collige grana.
Ure cum hyoſcyamo, adjuncto quoq; thure, decenter.
Per ſicchonion, & fumum cape dente remotum.

Fiſtula.

Auripigmentum, ſulphur miſcere memento,
His decet apponi calcem, conjunge ſaponi:
Quatuor hæc miſce, commixtis quatuor iſtis
Fiſtula curatur, quater ex his ſi repleatur.

Oculorum hebetatio.

Balnea, vina, Venus, véntus, piper, allia, fumus,
Porrum cum cœpis, faba, lens, fletúſque ſinapi.
Iſta nocent oculis, ſed vigilare magis.

Rheuma.

Jejuna, vigila, caleas dape, túque labora,
Inſpira calidum, modicum bibe, comprime flatum:
Hæc bene tu ſerva, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejuna, vigila, ſi vis depellere rheuma.

Item:

Jejunes, vigiles, ſities & rheumata pelles.

Item:

Si fluat ad pectus, dicatur rheuma catarrhus,
Si ad fauces, branchos: ſi ad nares eſto coryza.

Sanguinis profluvia.

Cum

Cum fluxum pateris, hæc ni caveas, morieris:
Concubitum, potum, nimium cum frigore motum.

Item:

Si cruor emanat, ſpodium ſumptum citò ſanat.

Scabies

Dum cutis prurit, quanto plus ſcalpitur, urit.

Item:

Vir quem tormentat ſcabies, perſæpe cruentat.

Vocis raucedo.

Nux, oleum, frigus capitíſque, anguilláque, potus,
Ac pomum crudum, faciunt hominem fore raucum.

MORS, VIDE VITA.

In malis rebus morte nihil eſt melius.

Morte mori melius, quàm vitam ducere mortis.

Me mortuo, terra miſceatur incendio.

Dum morior, moritur mundus ſimul, & ſepelitur.

Memorare noviſſima tua. Vide Mundus.

Cerne quid es, quid eris, humilis ſic efficieris:
Vile cadaver eris, hoc ergo frequens mediteris.

Item:

Diſce quid es, quid eris: memor eſto, quòd morieris.

Item:

Eſto memor mortis, quo vivis tempore fortis.

Item:

Fœlix ut hora ſit ultima, perpetuò ora.

Item:

Non melius poterit hominis caro viva domari,
Mortua qualis erit quàm ſemper præmeditari.
Non igitur ceſſes ea quæ bona ſunt operari,
Nam mors non ceſſat tibi nocte diéque minari.

Item:

Pauper & exiguus exibis nudus ad umbras,
Quamvis perſpicuus auro gemmíſque niteſcas.

Item:

Item:

Peccatum, tua mors, mors Christi, pœna gehennæ,
Judicium, vita, tibi sunt hæc sex memoranda.

Item:

Pensa quid es, quid eris, cinis in cinerem gradieris:
Hoc si corde geris, levius bona facta sequeris.

Item:

Pervigil cura semper meditare futura,
Semper habens memori mente necesse mori.

Item:

Quære necessaria, sed non cumulare labora,
Sed cumules, ubi suprema statueris in hora.

Item:

Regia majestas, omnis terrena potestas,
Prosperitas rerum, series longinqua dierum.
Transiet absque mora, mortis cum venerit hora.

Item:

Sæpe recorderis, bone frater, quòd morieris:
Si memor es mortis, fœlicis eris citò sortis.

Item:

Tu modica fossa clauderis pelvis & ossa:
Nil secum gestat moriens, nil tunc sibi restat.

Mors omnibus communis.

Est commune mori, mors nulli parcit honori.

Item:

Mors dominum servo, mors sceptra ligonibus æquat,
Dissimiles simili conditione trahens.

Item:

Mors est ventura, transitus ad altera jura:
Est nostræ sortis, transire per ostia mortis:
Et grave transire, quia transitus absque redire.

Item:

Mors juvenes rapit atque senes, nulli miseretur.

Illa fremit, genus omne tremit quod in orbe movetur.

Item:

Mors minus est nequam quia nulli parcit, & æquam
Dat cunctis legem, recipit cum paupere regem.

Item:

Mors resecat, mors omne necat quod carne creatur,
Magnificos premit & medicos, cunctis dominatur:
Nobilium tenet imperium, nullúmque veretur,
Tam ducibus quàm principibus communis habetur.

Item:

Ne metuas mortem, communem despice sortem:
Communis sors est, quod cunctis debita mors est.

Item:

Nemo vitare mortem valet, aut superare:
Nam clausis portis, intrat loca singula fortis.

Item:

Nullus tam fortis, cui parcant vincula mortis.

Item:

Occidit injustus, nec non sine crimine justus.

Item:

Omne quod exoritur, terra fit & moritur.

Item:

Omnes majores mors occupat atque minores,
Æqua falce secat, humilem majoribus æquat.

Item:

Omnia mors tollit, quam nulla potentia mollit.

Item:

Omnia peribunt, sic ibimus, ibitis, ibunt.

Item:

Ortus cuncta suos repetunt matremque requirunt,
Et redit ad nihilum, quod fuit ante nihil.

Item:

Pelles quot pecorum, tot venduntur vitulorum.

Item:

Item:

Tollit mors cunctos, nulli mors impia parcit,
Non evadit inops, nec qui marsupia farcit.

Item:

Vltimus ad mortem post omnia fata recursus:
Omnia mors delet, omnia morte cadunt.

Mors solvit amorem.

Post mortis morsum, vertit dilectio dorsum.

Mortis hora incerta.

Ah homo si sciret, quando mors atra veniret,
Non sic dormiret, sed cœli regna sitiret.

Item:

Atropos ante fores astat, reliquæque sorores.

Item:

Non tibi confidas, quòd multo tempore vivas;
Nam quò quisquis abit, mors post vestigia vadit.

Item:

Nunquam promitte tibi longæ tempora vitæ:
Nam quocunque datur gressus, te mors comitatur.

Item:

Quando placet Christo, de mundo tollimur isto,
Nemo potest scire, quis primò debet abire:
Nam venit absq; mora mors, qua non credimus hora.

Item:

Scis ô mortalis, quòd mors levibus volat alis,
Quæ subitò absque mora, te tristi supprimit hora.

Item:

Vermis adhuc spiro, moriturus fortè sub horam,
Mors etenim certa est, funeris hora latet.

Mortis memoria amara.

Cum venerit lethum, neminem vidi fore lætum.

Item:

Me piget intrare feretrum, dico tibi quare?

Qui jacet in feretro, vix valet ova duo.

Item:

O mors, quàm dura, quàm tristia sunt tua jura?
Si mors non esset, quam lætus quilibet esset?

Mortem optare malum, timere nefas.

Linque metum lethi, nam stultum est tempore in omni.

Item:

Mortis linque metus, si tu vis vivere lætus.

Item:

Multum venturi ne cures tempora lethi.

Item:

Non mihi fit durum, quod novi me moriturum:
Nec mortem flebo, quia tecum Christe manebo.

Item:

Non tibi sit curæ mortis formido futuræ.

Ne dii quidem à morte liberant.

Contra vim mortis, non est medicamen in hortis.

Item:

Mors properat, fuga nulla potest: mortale tributum
Solvere, naturæ lege tenetur homo.

Item:

Nullus homo lachrymis unquã revocatur ab umbris.

Item:

Per nullam sortem poteris depellere mortem.

Item:

Quis redimit, cum mors perimit? pia fœdera nũquam,
Nec precium, nec servitium, mors recipit unquam.

Nil refert ubi, modo bene moriaris.

Quo moriare loco, nil refert: ad Jovis aulam
A terra spatium semper habebis idem.

MORES. Vide Virtus.

Mores mensæ. Vita convivium.

Si steteris coram dominis, hæc quinque tenebis:

Junge

Junge manus, compone pedes, caput erige, visum
Non dispergas, nisi jussus, pauca loquaris.

MULIER ET CONJUGIUM.

Portantes dominæ claves, sunt undique multæ.

Æqualem tibi quære uxorem.

Fœmina vult juvenem thalamo, spernitque senilem.

Item:

Rustice calloſe cunctis populis odioſe,
Cur te formoſæ vis ſociare Roſæ?

Item:

Vir nimis antiquus, non eſt mulieris amicus.

A muliere initium ſactum eſt peccati.

Dante creatore dum ſic homo fulget honore:
Surgit ab uxore tentatio plena dolore.

Item:

Fœmina, quæ clauſit, portam vitæ reſeravit.

Item:

Prima virum primum mulier dejecit ad imum.

Fœmina nihil peſtilentius.

A fumo, ſtillante domo, & nequam muliere.
Te remove: quia ſunt quæ poſſunt valdè nocere.

Item:

Beſtia crudelis, eſt, eor pravæ mulieris.

Item:

Fœmina, corpus, opes, animam, vim, lumina, voces,
Deſtruit, annihilat, necat, eripit, orbat, acerbat.

Item:

Fœmina dæmonio tribus aſſibus eſt mala pejor.

Item:

Fœmina fax Satanæ, roſa fœtans, dulce venenum,
Semper prona rei quæ prohibetur ei.

Item:

Fœmina fraus Satanæ: malè ſerò, non bona mane.

Item:

Fœmina quem ſuperat, nunquam vivit ſine pœna,
Libertate caret, turpi conſtrictus habena.
Fœlices illi, quos non capit illa ſagena,
Heu, niſi mors facit, vix rumpitur illa catena.

Item:

Hunc fatuum fateor, quem calceus urget & uxor.

Item:

Mentiri, nere, lachrymari, nilque tacere,
Decipere, hæ verè dotes ſunt in muliere.

Item:

Rebus in humanis tria ſunt pejora venenis:
Perverſus ſocius, mala fœmina, falſus amicus.

Item:

Sunt tria gaudia: pax, ſapientia, copia rerum:
Hæc tria diluit, hæc tria deſtruit ars mulierum.

Item:

Sunt tria mala, domus, imber, mala fœmina, fumus,
Quartum, cum mane ſurgunt pueri ſine pane.

Item:

Væ tibi fœmineo quiſquis es apte jugo.

Malum eſt videre mulierem; peju, alloqui: peſſimum tangere.

Colloquium, riſus, contactus, oſcula, viſus,
Hæc faciunt verè concumbere cum muliere.

Item:

O mulier, verte te de me, ne lædar à te:
Nam tua formoſitas, eſt mea calamitas.

Item:

Poſt viſum riſum, poſt riſum venis ad tactum,
Poſt tactum factum, poſt factum venis ad uſum:
Ergo cave tactum, ne factum ducat in actum.

Item:

Sit tibi consultum, mulieris spernere vultum,
Est verè venenum, nobisque videtur amœnum,
Attrahit ut viscus, interficit, ut Basiliscus.

Mobilior ventis fœmina.

Brumales tenebræ, favor aulæ cum muliere,
Sicut vertebræ, sunt in vertigine crebræ.

Item:

Fœmina non meminit post partum, quæ bene sensit

Item:

Fœmina nulla bona: sed si bona, digna corona:
Pectore fœmineo vernalis certior aura.

Item:

Quid pluma est levius? flamen: quid flamine? ventus:
Quid vento? mulier: quid muliere? nihil.

Item:

Sub longis tunicis brevis est animus mulieris.

Mulier turture loquacior.

Crescunt sermones, ubi conveniunt mulieres.

Item:

Est quasi grande forum, vox alta trium mulierum.

Mulieris blanditia viscus est illaqueans animam.

Cur mittis violas? nempe ut violentius uras,
Et violer violis, ô violenta, tuis.

Item:

Fœmina donabit, donec virum superabit.

Item:

Fœmina res fragilis, res lubrica, res puerilis,
Cor rapit & tollit, & ferrea pectora mollit.

Item:

Reddunt delirum, fœmina, vina, virum.

Item:

Si Dominum quæris, fuge colloquium mulieris,
Colloquium quarum nihil est nisi virus amarum.

Præbens ſub mellis dulcedine pocula felleis.
Nam decor illarum laqueus fallax animarum,
Cum verbis blandis, fallacibus atque nefandis,
Illaqueat ſtultos, & fere ad tartara multos.

Mulieres ad luxuriam ſunt proclives.

Fœmina dum plorat, dum ruſticus ebrius orat,
Dum luſor jurat, nihil hæc devotio durat.

Item:

Fœmina dum plorat, virum ſuperare laborat.

Mulieres dolis plenæ ſunt.

A muliere cave quamvis ſit religioſa,
Quanto plus ſimplex tanto plus luxurioſa.

Item:

Adam, Sampſonem, Loth, Davidem, Solomonem,
Fœmina decepit; quis modo tutus erit?

Item:

Fœmina dum jurat, errat qui credere curat.

Item:

Fœmina res ficta, res ſubdola, res maledicta,

Item:

Fœmina ridendo, flendo, fallitque canendo.

Item:

Fœmina fallere, falſáque dicere quando cavebit,
Sequana piſcibus ac mare fluctibus antè carebit.

Item:

Ille lavat laterem, qui cuſtodit mulierem.

Item:

Lugeat in fine, quem decipit ars Catharinæ.

Item:

Tu caveas, quòd non ſub eas cavens mulierem,
Si caveas ut non habeas diſpendia rerum.

Item:

Vincit ſæpè virum fœmellæ aſtutia dirum.

Mu-

Mulierum auaritia.

Dum habes dare, solent te mulieres amare.

Item:

Fœmina donabit tibi nil, sed cuncta rogabit.

Item:

Fœmina pro dote nummorum dicit, Amo te.

Item:

Post casum rerum, cessabit amor mulierum.

Qui non litigat, cælebs est.

Linque malam Græcam, vitam capiésque quietam.

Item:

Qui capit uxorem, capit absque quiete laborem,
Longum languorem, lachrymas, cum lite dolorem.

Item:

Qui caret uxore, lite caret atque dolore.

Item:

Uxorem duxi, sed sentem postea luxi.

Silentium ornat fœminam.

Dulcibus & modicis ornatur fœmina verbis.

Item:

Ex hoc laudatur mulier, si pauca loquatur.

Uxor bona optima possessio.

Dulcius est melle, jungi cum lege puellæ.

Item:

Nil melius muliere bona, nil est mala pejus:
Omnibus ista bonis præstat, & illa malis.

Item:

Rusticus est verè, qui turpia de muliere
Dicit: nam verè sumus omnes de muliere.

MUL-

MULTITUDO.

Multæ manus omne levius reddunt.

Si fuerit multus benè tractat singula vultus.

Multitudo Imperatorum Curiam perdidit.

Segnius expediunt commissa negotia plures.

Multitudini cedendum.

Ingenti turba franguntur fortia castra.

MUNDUS.

Mundi duratio.

Sex possunt signare dies, sex secula mundi,
In quibus est operans ille creator adhuc.
Lux septena diem venturum denotat, in quo
Sol sine nube micat & sine nocte dies.
Hæc tunc una dies multorum millia vincens,
Luce micans, nubis nescia, fine carens.
Istam mirè diem benedictio sancta venustat,
Quam stabilem reddit, sine carere facit.
Tunc sol fulgoris septemplicis igne nitescet,
Et lunæ species æmula solis erit.

Mundana non curanda.

A re terrena { procedunt mille venena. / requies removetur amœna. / sanctorum mens aliena. }

De re terrena { non sit tibi gloria vana. / non sit tibi plena crumena. / tua mens non fiat amœna. }

In re terrena { labor eminet atque cathena. / nec lex, nec juris habena. / nihil est aliud nisi pœna. }

Item:

Am-

Ambitiosus honos, & opes, & fœda voluptas:
Hæc tria pro trino numine mundus habet.

Item:

Amplius in rebus noli sperare caducis,
Sed cupiat tua mens æternæ gaudia lucis.

Item:

Desere festinus, mundum transi peregrinus,
Curras absque mora, citò transit, nec redit hora:
Ad patriam sospes veniet, qui transit ut hospes.

Item:

Dic homo quid speres, qui mundo totus adhæres?
Tecum nulla feres, licet omnia solus haberes.

Item:

Dum tumulum cernis, cur non mortalia spernis?
Tali namque domo clauditur omnis homo.

Item:

Effuge res viles, Christi fortissime miles,
Effuge jucundi laqueos & retia mundi.

Item:

Errat homo verè, qui cum bona posset habere,
Sponte subit pœnas, infernalésque catenas.

Item:

Esse, fuisse, fore, tria sunt florida sine flore:
Nam simul omne perit, quod fuit, est & erit.

Item:

Forma, genus, mores, sapientia, res & honores,
Morte cadent subita: sola manent merita.

Item:

Fortunæ fragilis fiat tibi copia vilis.

Item:

Gaudia terrena non esse queant sine pœna:
Gaudia divina semper sunt absque ruina.

Item:

Gaudia vera petas, quæ nunquam terminat ætas,
Ut careas pœna, lætaris in æde suprema.

Item:

Gazæ terrenæ magno cruciamine plenæ.
Nam miser est & erit, qui mundi prospera quærit.
At dives verè, qui non ea curat habere.

Item:

Gloria mundana non est nisi visio vana.

Item:

Heu stolidæ mentes pereunt peritura sequentes.
Sed sapiens spernit, quicquid mutabile cernit.

Item:

Luctum depone pro rerum perditione.

Item:

Mundus non mundat, sed mundus polluit: ergo
Qui manet in mundo, quomodò mundus erit?

Item:

Nil solidi mundus, nil omni possidet ævo:
Omnia prætereunt præter amare Deum.

Item:

Non cœlum quæret, qui mundo totus adhæret,
Quem mundana ligant, quem curæ mille fatigant.

Item:

Non est ridendum, sed in isto tempore flendum:
Nam qui non flebit, non flendi tempus habebit.
Æterno luctu lugebit tunc sine fructu.

Item:

Nónne vides mundum miserum nimis & furibundũ
Sub gladio diræ mórtis languendo perire?

Item:

O genus humanum, tibi consulo mente fideli,
Linque quod est vanum, ne amittas gaudia cœli.

Item:

Omne

Omne bonum velox: fugitiváque gaudia mundi,
Monſtratur terris, & citò lapſa ruunt.

Item:

Omnia ſunt mundi vaga, fluxa, caduca rotundi:
In pratis ut flos, ſic perit omnis honos.

Item:

Pervigil cura pete gaudia non peritura.

Item:

Plus amat exilium miſeri miſer orbis amator,
Quàm patriam, ſempérque cupit vagus eſſe viator.

Item:

Prædia terrarum, poſſeſſio divitiarum,
Fabrica murorum, grandis ſtructura domorum,
Gloria menſarum, cum deliciis epularum.
Reſplendens veſtis, quæ moribus obſtat honeſtis,
Grex armentorum, ſpatioſus cultus agrorum.
Fertile vinetum, diverſa vite repletum,
Gloria natorum, dilectio cordis eorum,
Cuncta relinquentur, nec poſthac invententur.

Item:

Qui bona perpetua perdit propter peritura,
Ipſum ſe fallit, & ſe dæmonibus addit.

Item:

Quicquid formoſum mundus gerit aut pretioſum,
Floris habet morem, cui dat natura colorem.

Item:

Quicquid habes hodie, cras te fortaſſe relinquet,
Aut modò dum loqueris, deſinet eſſe tuum.

Item:

Quicquid vita dedit, tollit cum vita recedit,
Nec tecum tollis, plenos rubigine ſolles.

Item:

Quid genus aut ſpecies, quid opes, quid fama valebit,

Quando

Quando nil dives, ſed totum pauper habebit?

Item:

Quid valet hic mũdus, quid gloria, quidve triumphus?
Poſt miſerum funus, pulvis & umbra ſumus.

Item:

Quod breviter durat, quis prudens quærere curat?
Vive Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Si quis amat Chriſtum, mundum non diligit iſtum,
Æſtimat obſcœnum, quod mundus credit amœnum,
Totum vileſcit, quicquid in orbe niteſcit.

Item:

Stant modica puncta, mundana negotia cuncta.

Item:

Stare diu nec vis, nec honor, nec forma, nec ætas,
Sufficit in mundo plus tamen iſta placent.

Item:

Tempora tranſibunt, & gaudia vana peribunt,
Et parient fructum, triſtem per ſecula luctum.

Item:

Tu quoque frater ita carnis contagia vita,
Ut placeas Chriſto, mundo dum vivis in iſto,
Nec tibi ſint curæ, res ad nihilum redituræ.
Quæ citò labuntur, magnóque labore petuntur.

Item:

Vir bone, quid curas res viles, res perituras,
Nil profuturas, damnõ quandoque futuras?
Nemo diu manſit in culmine, ſed citò tranſit:
Eſt brevis atque levis in mundo gloria quævis:
Qui fuit hic imus, illic erit ordine primus.

MUNERA. VIDE
Beneficentia.

Aurum expugnat omnia.

Ac-

Accuſativus ſi venerit ante tribunal,
Atque vocativus, quamvis fuerit peregrinus,
Proficit in nihilum, ſi venerit abſque dativo.

Item:

In mundo mira faciunt duo, munus & ira,
Mollificant dura, pervertunt omnia jura.

Item:

Lex eſt defuncta, quia judicis eſt manus uncta,
Propter id unguentum, jus eſt in carcere tentum.

Item:

Munera laſcivas corrumpunt ſæpe puellas:
Quáſque preces nequeunt flectere, dona queunt.

Item:

Munera per gentes corrumpunt undique mentes.

Item:

Qui ſpernat munus, non eſt in millibus unus.

Item:

Si dare multa potes: quicquid avebis habes.

Nil recuſandum quod donatur.

Si quis dat mannos, ne quære in dentibus annos.

Vulpes haud corrumpitur muneribus.

Nolens accipere, non ſolet ille dare.

Item:

Spernens omne datum, non ſe facit eſſe ligatum.

MUSICA.

Ad ſonitum muſæ, ducuntur ſæpe choreæ,
Maxima luxuries, longa ætas, & brevis ira,
Hæc tria ſunt madidis ſemper cantoribus apta.
Muſæ quando ſonant, ſonitum bene tympana donant.

MUTUUM.

Mutuo dans, aut amicum aut rem perdit.

Cum rogo quem nummos, ſine pignore non habet ul-

Qui suis infensus, det mutuo.

Uxor, equus, vestis, & calceamenta, inhonestis
Dum conceduntur, cum damno restituuntur.

NATURA.

Natura paucis contenta est.

Parva manus pueri, modico solet esse repleri.

Item:

Qui non curaret plus quam natura rogaret,
Dives sic esset, quia res sibi nulla deesset.

Item:

Vir unus more veteri solo cibat ore.

Natura promiscua, vide Origo.

In tali tales capiuntur flumine pisces.

Item:

Nomen abest picæ, nisi quid varii tenet in se.

Item:

Ordine perpetuo currit natura beata,
Obsequiis Domini stat, statione data.

Item:

Si quæris quorsum verrit gallina? retrorsum.

Naturam expellas furca, tamen usque recurret.
vide diversa studia.

Balnea cornici non prosunt, nec meretrici,
Nec meretrix munda, nec cornix alba fit unda.

Item:

Duc saepè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

It lupus ad caulam citius quam regis ad aulam.

Item:

Licet per multos cuculus cantaverit annos,
Psallere nescit adhuc aliud cantum, nisi Gug, gug.

Item:

Non comedit lardum lic, canis ut æstimat ipsum.

Item:

Item:

Pinguis amore leves lambunt candelabra feles.

Item:

Rana petit saltum, quamvis ponatur in altum.

Item:

Rustica natura semper sequitur sua jura.

Item:

Rusticus ad villas habitare triumphat, & ollas.

Item:

Sus magis in cœno gaudet quam fonte sereno.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mau vociferatur.

Protinus apparet quæ plantæ frugiferæ futuræ, vide conjectura.

Tu nihil invita dices faciesve Minerva.

Cantat avis quævis, sicut collum sibi crevit.

Item:

Quod natura negat, nemo fœliciter audet.

NECESSITAS ET COACTUS.

Sunt quasi non facta Domino juranda coacta.

Valde coactus homo, qui bombum servat in agro.

Faxis ut libeat quod est necesse.

Est indulgendum, quod non aliter faciendum.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Decrescit factus color, ac amor ipse coactus.

Item:

Non durant actus, homo quos facit ipse coactus.

Necessitas ingeniosum facit.

Quæritat in cinere scintillas, qui caret igne.

Necessitas moras ricusat.

Fundo stans unda, jacitur de nave profunda.

Non liberat à podagra calceus.

Nulla valet diplois contra suspendia furis.

Si bovem non habes, asinum agas.

Assabis nidum, si non inveneris ovum.

NIHIL.

Ex nihilo nil fit.

Ex nihilo nil fit, summus philosophus inquit.

Item:

Ex ovis pullus non natis quando fit ullus?

Item:

Panem Justina non conficit absque farina.

NOBILITAS ET OBSCURITAS.

Antiqua æris possessio nobilitas.

Auri nobilitas luteam si vestiat ollam,
Non ideo sequitur, hanc minus esse lutum.

Item:

Nobilis est ille, quem nobilitant bona villæ.

Nobiles naturaliter sunt omnes, nullúque degener, nisi vitiis qui deditus est.

Adam fodiente, quis nobilior Eva nente.

Item:

Postquam degeneres cœperunt nobilitari,
Nobilitas cœpit in multis degenerare.

Nobilitas sola est atque unica virtus. vide virtus.

NOVITAS.

Est quoque cunctarum novitas gratissima rerum.

Dum clypeus splendet, sub alta fornice pendet:
Sed cum vilescit, sub scamno sæpe quiescit.

Item:

Omne novum charum, vilescit quotidianum.

Item:

Sunt nova grata tria: Medicus, meretrix, melodia.

NOX ET TENEBRÆ.

Si tibi lumen abest, manibus res tangere prodest.

Tenebrarum opera mala sunt.

Dæ-

Dæmon ipſe crucem fugit, ut malus undique lucem.

Item:

Nocte laboratum non eſt opus undique gratum.

NUNTIUS.

Prava revelare ſi vis, noli properare.

OBEDIENTIA.

Obedientia felicitatis mater.

Audit carnificem, ſpernens audire parentem.

Item:

Doctori pare, ſunt artes ſi tibi curæ.

OCCASIO.

Ad calamitatem quilibet rumor valet.

Sæpe lupi modica ſit ovis cibus undique cauſa.

Ex minimis grandia. Vide Origo.

Occaſio facit furem.

Fur, obſtante ſera, non furta facit niſi ſera.

Item:

Hora, locus faciunt, quòd fures non ſua tollunt.

Occaſio non omittenda.

Dum ſatis eſt calidum, debemus cudere ferrum.

Item:

Dum ſus præbetur, tunc ſaccus promptificetur.

Item:

Eſt citus ille cocus, cum calet igne focus.

Item:

Ferrum quando calet, cudere quiſque valet.

Item:

Fronte capillata, pòſt eſt occaſio calva.

Item:

Hemigo ſub velo, bene dante notum mihi velo.

Tollenda mali occaſio.

Ardet de facili ſtramen, cum jungitur igni.

Item:

Cultum comburit, qui fervida balnea quærit.

Item:

Fervidior locus est, cui propior focus est.

Item:

Filo captus eris, ancillis si socieris.

Item:

Non affectatur, oculus quod non speculatur.

Item:

Non intret molam, qui vult vitare farinam.

Item:

Perpetuò lignis crescit crescentibus ignis.

Item:

Tutius est verè, morsum fugiendo cavere,
Quam prope serpentem procumbere virus habentem.

Item:

Ut cessent lites, illudentem tibi vites.

OFFICIUM.

Spartam, quam nactus fueris, orna.

Alterius noli in messem tu ponere falcem.

Item:

Linque coax ranis, cras corvis, vanaque vanis.

Item:

Orator verbis valeat, vir bellicus armis.

Item:

Quod non es, non esse velis: quod es, esse fatere.

Item:

Tu supplex ora, tu protege, tuque labora.

OPERA.

Arbor ex fructibus cognoscitur, vide conjectura.
Non ex operibus salvamur, sed Dei dono.

Nil Deus in nobis, præter sua dona, coronat.

Item:

Item:

Qui vult sanctè mori, cœlesti fidat amori:
Quos verò solantur opera, non justificantur.

Sex opera misericordiæ corporalia, & septem spiritualia.

Visito, poto, cibo, redimo, tego, colligo, tumbo:
Corripe, suade, doce, dimitte, solare, fer, ora.

ORIGO.

E squilla non nascitur rosa.

Arbor naturam dat fructibus, atque figuram.

Item:

Arbor quæque bona, producit dulcia poma:
A radice mala nascuntur pessima mala.

Item:

Cattorum nati sunt mures prendere nati.

Item:

Dat pullos tales, qualis dignoscitur ales.

Item:

Ex pravo pullus, bonus ovo non venit ullus.

Item:

Ex vili vacca vitulus vilis generatur.

Item:

Filia mœchatur, quæ mœcha matre creatur.

Item:

Filius ut patri similis, sic filia matri.

Item:

Naturam vitis sequitur vinum, benè scitis:

Item:

Sæpè solet similis filius esse patris.

Item:

Si genetrix castè, castè quoque filia vivet:
Si mater meretrix, filia talis erit.

Ex minimis grandia.

Antè fuit vitulus, qui jam fert cornua taurus.

Item:

De rebus minimis fit sæpè molestia grandis.

Item:

Ex nuce fit corylus, ex glande fit ardua quercus.
Ex pravo puero sæpè peritus homo.

Item:

Fit lis ex minimis interdum maxima verbis.

Item:

Sola scintilla perit hæc domus, & ruit illa.

PÆDAGOGIA.

Docens utilia desistere non debet.

Honor est magistro, bonos habere scholares,
Cœcos & claudos non imitare duces.

Item:

In sterili steriles aratrum facit aggere sulcos,
Et labor in miseris est sine fruge scholis.

PARENTES.

Honora patrem tuum, & matrem tuam.

Audit carnificem, spernens audire parentem.

Item:

Esto pius verè super his qui te genuêre.

Item:

Ut vaccam vitulus comitetur, res jubet, & jus.

Liberorum pietas delectat parentes.

Gaudet uterque parens, dum filius est benè parens.

Item:

Lætitiam patri generat sapientia nati.

Item:

Ut bona sit nata sua, vult mater violata.

Mali corvi malum ovum, vide Origo.

Parentum est, nutrire liberos.

Cattus habens plures pullos capit undique mures.

Item:

Eſt puer alendus à patre, ſimúlque tuendus.

PATIENTIA.

Feras, non culpes, quod mutari non poteſt.

Fer patienter onus, ferri quodcunque neceſſe eſt:
Vincere nam poteris non meliore via.

Furor ſit læſa ſæpius patientia.

Ranula calcatur tantum quòd vociferatur.

Leniter, ex merito quicquid patiare, ferendum eſt.

Non animo triſti fer pœnam quam meruiſti.

Item:

Quam pateris dignè, patiare pœnam benignè.

Item:

Quod pateris meritò, patienter ferre memento.

Suſtine & abſtine.

Audi, cerne, tace, ſi cum vis vivere pace.

Item:

Diſce pati, ſi vis victorum tu fore civis.

Item:

Nobile vincendi genus eſt patientia: vincit,
Qui patitur: ſi vis vincere, diſce pati.

Item:

Tempore ſi mœſto vexaris, fortior eſto,
Nam poſt adverſa Deus bona dat vice verſa.

Item:

Tripliciter morior: adverſa ferens patienter,
Compatiens paſſus, meliora volens inimicis.

PATRIA.

Nemo propheta acceptus eſt in patria ſua.

In patria natus, non eſt propheta vocatus.

Item:

Nemo propheta ſua magnus erit patria.

Patriæ fumus alieno igne eſt luculentior.

Dulcius est patrius alieno cæspite cæspes.

Item:

Mollius ossa cubant, manibus tumulata suorum.

Item:

Vult lepus esse loco semper generatus erat quo.

PAUPERTAS, MENDICITAS.

Semper inops habui, sed habens dives volo dici.

Achrematia docet parsimoniam.

Bursa carens ære, vetat inter vina sedere.

Item:

Esurit atque sitit pauper qui lauta requirit.

Item:

Expensas fugere solet omnis qui caret ære.

Item:

Impedit omne forum defectus denariorum.

Item:

Pauper tu spernas semper intrare tabernas,
Fons ubi sit cernas, ibi te cum corpore sternas.

Item:

Pauperis est gentis, tenui plus farre carentis.

Item:

Si tibi deficit æs, miser es, præpinguia non es.

Asperius nihil est humili, cum surgit in altum.

Vide Fortuna.

Paupere ditato nil acrius esse putato.

Fœneratur Domino, qui miseretur pauperis.

Collige fragmentum, quod pauperis est alimentum.

Item:

Cum sis in mensa, primum de paupere pensa.

Item:

Ostia cur claudis, si vocem pauperis audis?
Fas quæ Christus amat, dum pauper ad ostia clamat.

Item:

Item:

Pauperis in cauſa non auris ſit tibi clauſa.

Item:

Pauperis in ſpecie dum Chriſtus venerit ad te,
Impertire ſibi, quod dedit ipſe tibi.

Item:

Per miſeros quique ſancti ditantur ubique.

Item:

Qui dat pauperibus, theſauros colligit aſtris,
In quos nil fures juris habere queunt.

Item:

Si ſum ſemper egens, non debet ſpernere me gens,
Chriſtus pauper erat, qui nunc ſuper omnia regnat.

Item:

Si vis gaudere, ſemper miſeri miſerere.

Item:

Spernit cœlorum regem ſpretor miſerorum.

Item:

Tunc benè prandetur, cum Chriſtus adeſſe videtur:
Si des, ipſe dabit; ſi non des, ipſe negabit.

Item:

Vivas prudenter, gazas habeas ſapienter:
Non abſcondendo, ſed egenis diſtribuendo.

Haud facilè emergunt pauperes.

Infortunatus, ad tres obolos generatus,
Nunquam nummorum dominus ſit ille duorum.

Item:

Pauper homo rarò vivit cum nomine claro.

Item:

Pauper pauperiem per totum ſuſtinet orbem.

Item:

Pauper pejorem reſtis tenet undique partem.

Item:

Item:

Pauper ubique jacet, dum ſua burſa tacet.

Item:

Pauperis in capite pereunt bona dogmata ſæpè.

Item:

Profectum faciunt rarum, quos debita ſtringunt.

Item:

Sint nova vel vetera, pauper ſua calceamenta,
Rumpit palpando citius quàm dives eundo.

Mendico ne parentes amici.

Cum moritur pauper, ſequitur vix unus & alter.

Item:

Dum pauper clamat, janua limen amat.

Paupertas æquanimiter toleranda eſt.

Exiguo pulchram ducit ſolertia vitam:
Pauperis in ſpecie nam ſæpè Deus latet ipſe.

Item:

In paupertate multi pollent bonitate.

Item:

Non miſer eſt hic mas, cujus in ſæpè coquina
Mucidus eſt panis, caro raucida, pſndula vina.

Item:

O bona pauperies, niſi te Deus ipſe tuliſſet,
Tunc tua durities multis ingrata fuiſſet.

Item:

Pauperior cenſus non fit turbatio ſenſus.

Item:

Tempus adhuc veniet, quod dives qui modo gaudet,
Aſſiduè flebit, dum pauper in corde ridebit.

Paupertas ridiculos homines reddit.

Dum dives loquitur, verbum Salomonis habetur:
Dum pauper loquitur, tunc barbarus eſſe videtur.

Item:

Item :

Multa licet ſapias,re ſine nullus eris.

Item:

Pauper vitatur,miſer & vilis reputatur.

Item:

Pauper & abſque pilis,eſt ſponſa nimis mihi vilis.

Item:

Si careas ære,cupiet te nemo videre.

Item:

Utilis & ſapiens vix toleratur inops.

Paupertas ſapientiam ſortita eſt.

Pauper mercator,bonus hic fertur mediator.

Item :

Paupertas cautas quærit ubique vias.

Proſperitas eſt, proſperitate carere.

Abs re qui vadit,res ſibi nulla cadit.

Item:

Dives nil audet,paupertas libera gaudet,
Tutus in exiguo gramine dormit inops.

Item:

Eſt ubi res nulla,ſcio quòd non res cadit ulla.

Item:

Illico ſternetur,ubi nil niſi ſaccus habetur.

Item:

Pauca gubernare,pacem ſolet hoc generare.

Item:

Perdere quid valeo,dum nihil obtineo ?

Item:

Si brevis eſt baculus,brevior fiet tibi ſaltus.

Item:

Si tibi pauca res,eſt tibi magna quies.

Item:

Vivit ſecurus,paupertas,eſt ſibi murus.

Rebus ſemper pudor abſit in arctis.

Ex veteri more, pauper caret ecce pudore.

Item:

Juſtus laudatur, quod inops Cunrad vocitatur.

Satius eſt non fuiſſe ditem, quàm pauperari.

Poſt zephyros plus lædit hyems, poſt gaudia luctus:
Unde nihil melius, quàm nil habuiſſe ſecundum.

PAX.

Pax optima rerum.

Dormiet illæſus melius, quam verbere cæſus.

Item:

Dum cutis eſt plena, fiet dormitio ſana.

Item:

Pax plenum virtutis opus, pax ſumma laboris,
Pax belli exacti pretium eſt pretiúmque pericli.

Item:

Præcedens pactum, bellandi disjicit actum.

Item:

Si dat oluſcula menſa minuſcula pace quieta,
Non pete grandia lautáque prandia fæce repleta.

PECCATA, MALITIA, VITIA.

Canis reverſus ad vomitum.

Quando languebat, monachus bonus eſſe volebat,
Sed cum convaluit, manſit ut antè fuit.

Item:

Scandala ſæpè nova peccata movent veterata.

Compendiaria res improbitas, virtus longa.

Labitur ex mente citò res bona, ſed mala lentè.

Etiam mali quandoque benè agunt.

Declinans navis relevatur in æquore pravis.

Item:

Lædere qui potuit, prodeſſe aliquando valebit.

Ex tranſgreſſione Adam omnia mala.

Adam

Adam primus homo damnavit ſecula pomo.

Item:

Lucem pro pomo perdidit omnis homo.

Item:

Mala, mali, malo, mala contulit omnia mundo.

Item:

Omnis origo mali, proceſſit ab arbore mali.

Gloria peccati nulla petenda tui eſt.

Dupliciter peccat, qui ſe de crimine jactat.

In malitia perſeverantes pereunt.

Fine malo claudi, mala vita meretur iniqui.

Item:

Pejus currendo vitium fit, quàm reſidendo.

Item:

Qui nunquam cecidit, hunc nullus ſurgere vidit.

Lupus pilum mutat, non mentem.

Stans, aut ſcurra ſedens, eſt tamen æquivalens.

Mali ad nocendum aſſiduè proni ſunt.

Nequam nequitiam monſtrat ubique ſuam.

Item:

Semper iniquorum ſcelus impedit acta bonorum.

Mali ſunt homines, qui bonis dicunt malè.

Autumat hoc in me, quod novit perfidus in ſe.

Item:

Mos eſt ſtultorum, reprendere facta bonorum.

Malis bene eſt.

Gaudia ſtultorum cumulant augmenta dolorum.

Item:

Paſſere ſub tecto remanente, vagatur hirundo.

Item:

Quo nequam pejor, tanto ſors eſt ſibi major.

Item:

Sæpe mali florent, ut poſt ea gaudia plorent.

Nullus

Nullus est quem non pudeat peccasse.

Clauditur os hujus, sunt publica crimina cujus.

Omnis malus, servus est, etiamsi rex sit.

Non liber natus, qui dæmonibus propriatus.

Omne in præcipiti vitium stat.

Causidicis, Erebo, fisco, fas vivere rapto:
Militibus, medico, tortori, occidere ludo:
Mentiri astrologis, pictoribus atque poëtis.

Item:

Ecclesias Domini quas fundavêre parentes,
Perdere nituntur nati pietate carentes.

Item:

Iliacos intra muros peccatur & extra.

Item:

Nummus est judex, fraus est mercator in urbe,
Nec lex in dominis, nec timor in pueris.

Item:

Quas sacras ædes pietas construxit avorum,
Has nunc hæredes devastant more luporum.

Item:

Virtus, justitia, clerus, mammon, Symonia,
Cessat, calcatur, errat, regnat, dominatur.

Omnia prætendimus quàm malitiam nostram.

Ardea culpat aquas, cum nescit ipsa natare.

Item:

Neptuno Satanas nunc vult imponere culpas.

Item:

Quòd puer est cæsus loquitur, non cur ita læsus.

Peccati gravitas ex circumstantiis æstimanda.

Aggravat ordo, locus, mos, causa, scientia, tempus,
Lucta pusilla, modus, culpa, genus, & status altus,
Conditio, numerus, ætas, & scandala sexus.

Peccata in principio resecanda sunt.

Ne-

Nemo nimis properè didicit nociva cavere.

Item:

Prorsus & absque mora, vitium removere labora.

Peccatores odit Dominus.

Degeneri vita vitam corrumpere vita.
Ne vitæ merita demeritaris ita.

Item:

Nunquam cœlesti Domino placuêre scelesti.

Item:

Omnis homo verè debet peccata timere:
Tempora transibunt, sed non malefacta peribunt.

Qui semel malus, semper.

Infamis verè debet væ semper habere.

Item:

Qui semel es furans, furis nomen cape durans.

Item:

Vili parcatur, ne vilior efficiatur.

Qui sibi malus, nemini bonus. Vide Proprium.

Turpe quid ausurus, te sine teste time.

Non manet occultum, quod latro facit, nec inultum.

Unicuique dedit vitium natu a creato.

Jam vix sunt visi, qui caruêre nisi.

Item:

Non aliquem potuit sine culpa gignere mundus,
Solus homo Christus fuit inter millia mundus.

Item:

Nullus in Ecclesia vivit sine sorde viator:
Sed fuit absque nota solus mundi Dominator.

Item:

Omne bonum quod habes, contaminat unica labes.

Item:

Quadrupes in plano quandoque cadit pede sano.
Non mirare bipes, si labitur tibi pes.

Item:

Item:

Quis ſine peccato? credite, nullus homo.

Item:

Qui ſint abſque niſi, non ſunt homines mihi viſi.

Item:

Si niſi non eſſet, perfectus quilibet eſſet.

Voluntatem Domini ſciens, nec faciens, plagis vapulabit multis: & contrà.

Ignorans facinus, pecco ſciente minus:
Tu quia ſcis quid agis, eſt tibi culpa magis.

POENA MALEFACTI.

Adſit regula peccatis, quæ pœnas invoget æquas.

Ad facinus duplex, non ſufficit ultio ſimplex.

Ægypti decem plagæ.

Prima rubens unda, ranarum plaga ſecunda.
Inde culex triſtis, poſt muſca nocentior iſtis,
Quinta pecus ſtravit, veſicas ſexta creavit:
Inde ſubit grando, pòſt bruchus dente nefando,
Nona tegit ſolem, primam necat ultima prolem.

Item:

Sanguis, rana, culex, muſcæ, pecus, ulcera, grando,
Bruchus, caligo, mors, obtinuere necando.

Canis peccatum ſua dependit.

Quod ſus peccavit, ſucula ſæpe luit.

Mali puniendi.

Juſti vexantur, niſi pravi corripiantur.

Item:

Ultio tarda fovet crimina, damna movet,
Crimina non fieri, regia pœna facit.

Mala malis eveniunt.

Beſtia dicetur, qui te non Chriſte veretur:
Quique malignus erit, mox ſine fruge perit.

Serò Jupiter diphterum inſpexit.

Ad

Ad mala patrata, sunt atra theatra parata.

Item:

Ad vada tot vadit urna, quòd ipsa cadit.

Item:

Ante Dei vultum nihil unquam restat inultum.

Item:

Nostra Deus subitis non damnat crimina pœnis:
Compensat longas sed gravitate moras.

Item:

Pœna venit serò, veniens à judice vero.

Item:

Sentit adhuc proles, quod commisere parentes:
Et quæ sera venit, magna ruina venit.

Item:

Seu plebs, seu princeps, pœnas dabit impius omnis:
Effugiet nemo vindicis arma Dei.

Item:

Stat scelus occultum, sed non remanebit inultum:
Ultio justa Dei digna refundit ei.

PEREGRINUS.

Delinquit citius ignotus, nbi bene visus.

PEREGRINATIO.

Cœlum, non animum mutant, qui trans mare currunt:
Duc propè vel longè taurum, taurus redit ipse.

Item:

Parthisios stolidum si quis transmittat asellum,
Si fuit hic asinus, non ibi fiet equus.

Item:

Stultus iens mille leucas, stultus redit ille.

Item:

Trans mare ducatur cattus, mali vociferatur.

Non semper domi manendum.

Est puer in patris, quasi bos nutritus in aula.

Regredi præstat quàm malè currere.

Circumiens valida non dicetur via curva.

Item:

Non errat totum, faciens in calle regressum.

Item:

Si quis calle malo fuerit, festinet ab illo.

Virtus, fida peregrinantis custos.

Osque manúsque serva, nec non genitalia membra,
Sic transire loca poteris quæcunque remota.

PERICULUM.

Addiscens altè suspendi, strangulor antè.

In periculoso negotio non est dormitandum.

Non stat securus, qui protinus est ruiturus.

Ovem lupo committere.

Non est consultum, super ova ponere stultum.

Item:

Nunc est municipi commissus caseus ipsi.

Item:

Stultior est stulto, fatuum ponens super ova.
Namque superpositus frangere quæque solet.

PERSEVERANTIA.

Qui perseveraverit usque ad finem, salvus erit.

Insta, ne cesses, aderunt post semina messes:
Post lachrymas risus, post exilium paradisus.

Item:

Præmia victorum pendent à fine laborum:
Ut Scriptura sonat, finis non pugna coronat.

Proximus sum egomet mihi.

PHILAUTIA.

Esto bonus charis, ne tu damnum patiaris.

Item:

Si fueris quarum divisor particularum.

Hanc

Hanc discas artem, majorem sumito partem.

Item:

Te primò benedic, nam presbyter ipse facit sic.

Suum cuique pulchrum.

Excæcat stolidas ventosa philautia mentes.
Et vanis inflat corda superba notis.

Tunica pallio propior.

Mittimus interdum, quò nolumus ire, catellum.

PICTURA.

Qui pingit florem, non pingit floris odorem.

PIETAS. Vide Virtus.

Diliges Dominum Deum tuum in toto corde tuo, & proximum tuum sicut teipsum.

Corde Deum toto cole, dilige: consule fratri:
Hæc fidei summa est, hic pietatis apex.

Item:

Cur alios lædis, qui lædi forsan ab ipsis
Nolueris? contra téque Deúmque facis.

Item:

Dilige sic alios, ut te quoque Christus amavit:
Et grates toto pectore psalle Deo.

Item:

Hac de side Deus est pietate colendus,
Justitiæ ut merces tota sit ipse Deus.

Item:

Hic est legis apex, hæc Vatum dogmata: charus
Primùm sit Dominus, proximus inde tibi.

Item:

Hoc facias homini, quod cupis ipse tibi.

Item:

Inprimis venerare Deum, sed & inde propinquum
Dilige: in hoc coëunt omnia jussa Dei.

Item:

Ipſe Deus primas ſibi vendicat, ipſe ſecundas
Proximus: id vates ſummáque Legis habent.

Item:

Juſſa Dei ſunt hæc: Benefac, malefacta relinque:
Sic facias aliis, ſicut fieri cupis in te.

Item:

Nunquam peccares, Dominum ſi ſemper amares.

Item:

Prima Deo pietas debetur, proxima fratri:
Prima Deo, fratri cura ſecunda vacet.
Primus amor Domino, fratri ſed congruit alter:
Sic lex, ſic omnis namque Propheta jubet.

Item:

Quod ſibi quis nolit fieri, non inferat ulli:
Quin aliis faciat, ceu cupit ipſe ſibi.

Item:

Quod tibi vis fieri, mihi fac: quod non tibi, noli:
Sic potes in terris vivere jure poli.

Item:

Summa Deo pietas debetur, at altera fratri:
Idque chorus Vatum, Léxque verenda docent.

Pietas ad omnia utilis eſt.

Atria ſunt cœli menti patefacta fideli.

Item:

Chriſto junguntur, ſua qui mandata ſequuntur.

Item:

Crimina devita, nam famam dat bona vita.

Item:

Fle, ſi ſolari: jejuna, ſi ſaturari:
Da, ſi ditari: ſervi, ſi vis dominari.

Item:

Mente Deum gerere, peccata futura cavere,
Mundum deſpicere, cœleſtia corda tenere.

Hæc

Hæc eſt ſynceræ mentis ſapientia vera.

Item:

O quàm ditantur, qui cœlica regna lucrantur:
Quantum gaudebunt, quos gaudia ſumma replebunt!
Ergo fide purâ te Chriſto ſubdere cura.
Auxilio cujus fugies mala temporis hujus.

Item:

Pro paucis juſtis, multis parcetur iniquis.

Item:

Semper gaudebit, Domini qui juſſa tenebit.

Item:

Si quis ſalvari vult perpetuóque beari,
Chriſto devotum ſtudeat ſe tradere totum.

Item:

Vivo tibi, moriórque tibi dulciſſime Jeſu:
Mortuus ac vivus ſum, maneóque tuus.

Item:

Vive Deo gratus, toti mundo tumulatus,
Pectore pacatus, ſemper tranſire paratus.

Item:

Vive Deo ſoli, quod amat caro quærere noli.

Item:

Vive diu, ſed vive Deo: nam vivere mundo,
Mortis opus: vera eſt, vivere, vita Deo.

Item:

Vivere coneris benè, nam benè ſic morieris:
Vix benè viventem vidi pravè morientem.

Item:

Utilis eſt pietas, plus quàm terrena poteſtas,
Nemo poteſtate ſalvatur, ſed pietate.

Probitas laudatur & alget.

Multos audivi ſapientia verba movere,
Stultorum verè mores actúſque tenere.

POENITENTIA.

Pœniteat vos erroris, ut deleantur peccata vestra.

Cor compungatur, os dicat, opúsque sequatur.

Item:

Fle pio peccatis, in cœlum scandere si vis.

Item:

Nemo dolet verè, causas fugiat nisi culpæ.

Item:

Nunc locus est flendi, nunc est peccata dolendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Nunc tempus est flendi, locus & peccata luendi:
Postea gaudebunt, qui nunc sua crimina flebunt.

Item:

Peccatum verè faciat te sæpè dolere.

Item:

Plange, dole, pia corde leva, veniámque precare?
Sic vult offensus te lachrymare Deus.

Item:

Post peccata pudor prodest, post balnea sudor.

Item:

Si malè feciſti, tunc respice vulnera Christi,
Flecte genu, plora, Christum sapienter adora.

Item:

Si vis delere peccatum, dic miserere:
Per miserere mei, tollitur ira Dei.

Pœnitentia seva. Vide Prudentia.

Quæ nimis est sera, non est confessio vera.

POSSIBILIA.

Forsan currit aqua, quò quondam currere visa.

PRÆSENTIA.

Domini oculus saginat equum.

Ex

Ex viſu domini ſit pulchritudo caballi.

Item:

Quæ tua ſunt cerne, pigris committere ſperne.

Item:

Viſus heri pulchrum facit ornatúmque caballum.

PRÆCATIO ET VOTUM.

Crede, quòd optantes ſunt divitias cumulantes.

Dominum Deum tuum adorabis, & illum ſolum coles.

A macula ſordis munda precor intima cordis.

Item:

Caſta Deus mens eſt, caſta vult mente vocari,
Et caſtas juſſit pondus habere preces.

Item:

Chriſtus rex regum, qui non dormitat in ævum,
Protegat hanc ædem, nec non ſine crimine plebem.

Item:

Dignus adorari non eſt Moyſes nec Helias.
Hæc ſalvatori gloria ſola datur.

Item:

Langueo amore tui, Jeſu, dulciſſime Jeſu,
Tu mihi cor recrea: langueo amore tui.

Item:

Mane precare Deum, quòd læta dies tibi plaudat:
Veſpere, quòd tutus tempora noctis agas.

Item:

Orandum eſt ut ſit mens ſana in corpore ſano:
Cætera pro patrio faxit amore Deus.

Item:

Qui priùs implorat Chriſtum, fœliciter orat.

Item:

Quiſque roget Chriſtum, veniens ut liberet ipſum.

Item:

Sancta

Sancta Columba ſuper requieſcis vertice Chriſti,
Sancta Columba etiam me requieſce ſuper.

Item:

Te precor omnipotens, ut me tua gratia gratum
Ad finem ducat, navigantem per mare latum.

Item:

Ut contra Stygium pugnemus fortiter hoſtem,
Suggere tu nobis pectus & arma Deus.

Non quidvis continget quod optavis:

Cœlos non penetrat oratio, quam canis orat.

Item:

Fert ut plebs fatur, ſaccus, quod quiſque precatur.

Item:

Tu petis, & rogito, ſaccus tamen eſt quaſi virgo.

Orabo ſpiritu, ſed orabo & mente.

Corde fluens humili, fidáque precatio mente,
Ardua perruptis nubibus aſtra ſubit.

Item:

Dum cor non orat, nequicquam lingua laborat.

Item:

Non vox, ſed votum: non muſica carmina, ſed cor:
Non clamor, ſed amor, pſallit in aure Dei.

Item:

Ut ſit grata Deo, penetrétque oratio cœlum,
Corde ſit ex puro, ſit brevis atque frequens.

Petitio juſta facilíſque eſſe debet.

Exige rem juſtam, ſi non cupis inde repulſam.

Item:

Illum nullus amat, qui ſemper, Da mihi clamat.

PRINCIPIUM.

Boni principii bonus finis,

Gratia principiis ſemper reſpondet honeſtis.

Principium, dimidium totius.

Di-

Dimidium facti, qui benè cœpit, habet.

Satius est initiis mederi, quam fini.

Principiis obsta, serò medicina paratur,
Cum mala per longas convaluêre moras.

PROCERES.

Est procerum verè, procerum corpus habere.

PROCRASTINATIO.

Bona procrastinanda non sunt.

Cras do, non hodie: sic nego quotidie.

Item:

Esse bonus propera, nunquam nimium properabis.
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Noli per cras cras, longas tibi ponere metas:
Qui non est hodie, cras minus aptus erit.

Item:

Per multum cras cras, semper dilabitur ætas.

Item:

Quando dies unus differtur, sæpè fit annus.

Item:

Tunc moritur mannus, dum gramina protrahit annus

PROFUSIO.

Cui largior est copia rei cujusdam, ea profusius licebit uti.

Copia cui piperis, hoc vescitur ipse polentis.

Facilius est prodigere, quam colligere.

Perditur exiguo, quæsitum tempore longo.

Item:

Res quæsita mora, parva consumitur hora.

Prodigalitatem sequitur indigentia.

Expendens plura, quàm lucri det sibi cura,
Non est delictum, si talis perdit amictum.

Item:

Parca

Parca manus, labor assiduus, designat habere.
Larga manus, labor insolitus, desistit habere.

Item:

Perdens cuncta bona, religatur brachia zona.

Item:

Prodiga res totum tollit cum semine saccum.

Item:

Qui nimis expendit, alienum postea rependit.

Item:

Qui plus expendit, quàm rerum summa rependit,
Non admiretur, si paupertate gravetur.

Item:

Qui sua demergit, mendicus ad ostia pergit.

Item:

Quisque coquens multum, solet hic consumere multũ.

PROMISSIO.

Charetis pollicitationes.

Bursa manet vacua, vox licet ampla tua.

Item:

Promissis dives quilibet esse potest.

Item:

Promittit largè, qui certo jam caret ære.

Promissis standum.

Bis non spondebis, quod mox præstare valebis.

Item:

Fas est implere promissa decentia verè.

Item:

Res mala, res stulta, dare nil, promittere multa.

Spondè, noxa adest.

Rem tibi promissam, nulli promiseris unquam.

PROPRIUM.

Dum me titillo, rideo quando volo.

Eis vicit, qui se vincit.

For-

Fortior eſt qui ſe,quàm qui fortiſſima vincit
Oppida:quique poteſt cor domuiſſe ſuum.

Item:

Linguam frænare,plus eſt,quàm caſtra domare.

Item:

Qui ſcit frænare linguam, ſenſúſque domare,
Fortior eſt illo qui frangit viribus urbes.

Item:

Vincere cor proprium,plus eſt,quàm vincere mundum

Conſilium malum conſultori peſſimum.

Inſontem ſontes conantur pendere:verùm,
Pœna retorquenda eſt in caput ipſa ſuum.

Item:

Sæpè ſuum proprium facit puer ipſe flagellum.

Propria domus omnium optima.

Eſt quaſi,qui proprius,aureus ipſe focus.

Propria vineta cædere.

Unus non alium,vetus annus non docet annum.

Qui ſibi malus, nemini bonus.

Eſt avis ingrata, quæ defœdat ſua ſtrata.

Item:

Non bonus eſt ulli,qui malus ipſe ſibi.

Item:

Si tibi non fueris,nec mihi rector eris.

Tunica pallio propior.

Nunquam privatis alienos anteferatis :
Nam privata ſedent,aliena caſibus hærent.

Turpe eſt doctori,cum culpa redarguit ipſum.

Caſtigans alios,te caſtiga prius ipſum,
Ut caſtigatus ſis caſtigare paratus.

Item:

Exemplum detis,alios quicunque docetis :
Si non ſervatis quæ præcipitis,taceatis.

Item:

Item:

Me malè castigat, proprio qui crimine sordet.

Item:

Nosce tuas maculas, si noscere vis aliorum.

Item:

Qui me deridet, non sua facta videt.

Item:

Qui vult alterius oculorum tergere labem,
De proprio citiùs eruat ipse trabem.

Item:

Si culpare velis, culpabilis esse cavebis.

Item:

Si quis damnavit, quod primitus esse probavit:
Talis laudator levitans habetur amator.

Item:

Tunc alios culpa, cum tu fueris sine culpa.

Tute hoc intrasti, omne tibi exedendum est.

Quæ fecit sibimet mala quisque, pati quoque debet.

PRUDENTIA, SOLERTIA.

Deliberandum ante opus.

Cum tibi sit cura, patrare negotia plura:
Tu primò cura, cujus mora plus nocitura.

Item:

Effundens escas, rarò benè colligit illas.

Item:

Est tardè nimium, post bombum claudere culum.

Item:

Fœmineus verè dolor est, post facta dolere.

Item:

Investigetur res quæ suspectà videtur.
Nam solet verè, res indiscussa nocere.

Item:

Nescit prodesse, qui nescit providus esse.

Item:

Item :

Nil citò mutabis, donec meliora videbis.

Item :

Non plus mactabis, quàm tu condire valebis.

Item:

Palmas prævisas habeas tu quando chorisas.

Item :

Prævigili cura, semper meditare futura.

Item :

Prævius in calle fiat, bene qui nequit ire.

Item:

Primò sternatur equus qui tardus habetur.

Item :

Quicquid agas, sapienter agas, & respice finem.

Item:

Res quæ sparguntur, totæ non sæpè leguntur.

Ingenium viris superat,

Magis consiliis, quàm armis, bella geruntur.
Illa quidem faciunt jussa, sed ista jubent.

Mus non uni fidit antro.

Mus miser est, antro qui tantùm clauditur uno.

Omnia probate, quod bonum est tenete.

Nidificans caveas vult passer visere multas.

Item :

Omne, licet charum, tibi quod fore putas amarum
Ejice, nec retine, ne sit tibi causa ruinæ.

Item:

Qui videt utilius, & simile deteriora,
Absit ei radius luminis absque mora.

Prudentia est, de iis quæ ad bene beatéque vivendum conducunt, bene consultare posse.

Corrige præteritum, præsens rege, cerne futurum,
Hoc enim sapiens vir tenuisse solet.

Item:

Item:

Doctor erit, ſemper qui vivere ſcit ſapienter.

Item:

Principium finémque ſimul ſolertia ſpectat.

Item:

Quis, quid, ubi, quando, cui, quantum, quomodo, quare,
Iſta notanda diu reſpice, quicquid agas.

Item:

Rem præcedentem videas, & cerne ſequentem.

Sapiens non eget.

Providus eſt plenus, improvidus extat egenus.

Tela præviſa nocent levius.

Improviſa magis vulnera ſæpe nocent.

Item:

Non de ponte cadit, qui cum ſapientia vadit.

Item:

Se minus afflictum ſentit, qui providet ictum.

Item:

Tela nocent levius, viſa volare prius.

PUDOR.

Ubi pudor, ibi honor.

Dum cernit quaſi flens, veniam petit ipſe rubeſcens.

Item:

Jure coronetur, quicunque pudore repletur.

Item:

Virtutum florem perdis, perdendo ruborem.

RARITAS.

Rarum charum.

Fit, quod contemptis, peto nigrum, panibus albis.

Item:

Omne boni precium nimio vileſcit in uſu.

Item:

Omne rarum charum, vileſcit quotidianum.

Item:

Item:

Qui pectit rarò, cum pectine pectit avaro.

Item:

Quod procul affertur, hoc dulcius esse refertur.

Item:

Quod sapit insipidum vitiosa frequentia reddit.

REQUIES.

Quod caret alterna requie durabile non est.

Ictibus assiduis fiet hebes quæque securis.

Item:

In matutinis quicunque cupit vigil esse,
Is cum gallinis habet ire cubare necesse.

Item:

Stare diu nescit, qui non aliquando quiescit.

RISUS.

Fatuus in risu exaltat vocem suam.

Hunc homo deridet, qui multum vel citò ridet.

Item:

Per risum multum, debes cognoscere stultum.

RUSTICI.

Rusticus rogatus intumescit.

Collum curvatur villano, quando rogatur.

Item:

Rusticus inflatur, nimium si sæpe rogatur.

Item:

Villicus elatus solet esse nimis rogitatus.

SANITAS.

Sanitatis tuendæ remedia quædam generalia.

Lote cale, sta pranse, vel I, frigesce minute.

Item:

Mingere cum bombis, est res saniſſima lumbis.

Item:

Si tibi deficiant medici, medici tibi fiant
Hæc tria: mens hilaris, requies, moderata diæta.

Item:

Si vis incolumem, si vis te reddere sanum,
Curas tolle graves, iraſci crede profanum,
Parce mero, cœnato parum, non ſit tibi vanum
Surgere poſt epulas, ſomnum fuge meridianum,
Ne mictum retine, nec comprime fortiter anum:
Hæc bene ſi ſerves, tu longo tempore vives.

Aër.

Ludicrus ac mundus ſit ritu habitabilis aër,
Infectus neque ſit, nec olens fœtore cloacæ.

Balnea.

Balnea corporibus proſunt, ſed viſibus obſunt.

Item:

Balnea ſunt grata, ſed potio ſit moderata,
Atque novellarum fuge potum cerviſiarum.

Item:

Poſt ferrum frigus, poſt balnea quære calorem,
Poſt ferrum vigila, poſt balnea quære ſoporem.

Item:

Quantumcunque potes, modicum poſt balnea potes.

Item:

Rheuma, dolor capitis, oculus, dens, vulnera febris,
Impletus venter, hæc ſeptem balnea vitent.

Cerebri confortatio.

Lumina mane, manus ſurgens gelida lavet unda;
Hàc illàc modicum purgat, modicum ſua membra
Extendat, crines pectat, dentes fricet, iſta
Confortant cerebrum, confortant cætera membra.

Edendi atque bibendi ratio.

Abſtineas pranſus potu: quoniam calefactus
Frigeſcit ſtomachus, ſi ſit potu madefactus.

A primis annis istud quicunque tenebit,
Non erit hydropicus, nec non mala multa cavebit.

Item:

Ex magna cœna, stomacho fit maxima pœna:
Ut sis nocte levis, sit tibi cœna brevis.

Item:

Inter prandendum, sit fæpe parúmque bibendum:
Ut minus ægrotes, non inter fercula potes:
Ut vites pœnam, de potibus incipe cœnam.

Item:

Omnibus assuetam jubeo servare diætam:
Approbo sic esse, ni sit mutare necesse:
Hippocrates testis, quoniam sequitur mala pestis.
Fortior hæc meta medicinæ est, certa diæta:
Quam si non curas, fatuè regis, & malè curas.

Item:

Quale, quid & quando, quantum, quoties, ubi, recta
Debent hæc medico in victus ratione notari,
Ne malè conveniens ingrediatur iter.

Item:

Quantumcunque potes, inter tua prandia potes.
Et non ægrotes, si mea dicta notes.

Item:

Salvia cum ruta faciunt tibi pocula tuta:
Adde rosæ florem, minuúntque potenter amorem.

Item:

Tu nunquam comedas, stomachum ni noveris esse
Purgatum, vacuúmque cibo quem sumpseris antè.
Ex desiderio id poteris cognoscere certò:
Hæc sint signa tibi subtilis in ore diæta.

Flatuum retentio.

Quatuor ex vento veniunt in ventre retento: (ipsa,
Spasmus, hydrops, colica, & vertigo, hoc res probat

Lotio manuum.

Lotio poſt menſam tibi confert munera bina,
Mundificat palmas,& lumina reddit acuta.

Item:

Si fore vis ſanus,ablue ſæpe manus.

Nauſea marina.

Nauſea non poterit quemquam vexare,marinam
Undam cum vino mixtam qui ſumpſerit antè.

Phlebotomia.

Denus ſeptenus vix phlebotomon petit annus,
Spiritus uberiórque exit per phlebotomiam.
Spiritus ex potu vini mox multiplicatur,
Humorúmque cibo damnum lentè reparatur.
Lumina clarificat, fincerat phlebotomia.
Mentes & cerebrum,calidas facit eſſe medullas,
Viſcera purgabit,ſtomachum ventrémque coërçet,
Puros dat ſenſus,dat ſomnum,tædia tollit,
Auditus,vocem,vires producit & auget.

Item:

Exhilarat triſtes,iratos placat,amantes,
Ne ſint amentes phlebotomia facit.

Item:

Ex ſalvatella tibi plurima dona minuta,
Splenem,hepar,pectus,vocem,præcordia purgat,
Innaturalem tollit de corde dolorem.

Item:

Fac plagam largam mediocriter,ut citò ſumus
Exeat uberiùs,liberiúſque cruor.

Item:

Frigida natura,& frigens regio,dolor ingens,
Balnea,poſt coitum,minor ætas atque ſenilis,
Morbus prolixus,repletio potus & eſcæ,
Si fragilis,vel ſubtilis ſenſus ſtomachi ſit,

Et

Et faſtiditi tibi non ſunt phlebotomandi.

Item:

Hæc facienda tibi, quando vis phlebotomari.
Vel quando minuis, fueris vel quando minutus,
Unctio, ſive lavacrum, & potus, faſcia, motus,
Debent non fragili tibi ſingula mente teneri.

Item:

In plena luna non tangatur tibi vena.

Item:

Martini, Blaſii, Philippi, Bartholomæi,
His feſtis minuas, ut longo tempore vivas:
Philip. Barth. dextras, Martin. Blaſiique ſiniſtras.

Item:

Omnia de lacte vitabi, ritè minutus.
Et vitet potum phlebotomatus homo,
Frigida vitabit, quia ſunt inimica minutis.
Interdictus eritque minutis nubibus aër,
Spiritus exultátque minutis luce per auras,
Omnibus apta quies, & motus ſæpè nocivus.

Item:

Principio minuas in acutis perper acutis,
Ætatis mediæ multum de ſanguine tolle.
Sit puer atque ſenex, tollet uterque parum.
Ver tollat duplum, reliquum tempus tibi ſimplum.

Item:

Qui ſcindunt venas, minuunt de corpore pœnas.

Item:

Sanguine ſubſtracto, ſex horis eſt vigilandum,
Ne ſomni fumus lædat tibi ſenſile corpus:
Ne nervum lædas, non ſit tibi plaga profunda,
Sanguine purgatus, ne carpas protinus eſcas.

Item:

Tres inſunt iſtis, Maius, September, Aprilis.

Et ſunt Lunares, ſunt velut Hydra dies:
Prima dies primi, poſtremáque poſteriorum,
Nec ſanguis minui, nec carnibus anſeris uti.
Sit ſenium atque juventa licet, ſi ſanguis abundat,
Omni menſe probè confert inciſio venæ.
Hi ſunt tres menſes, Maius, September, Aprilis.
In quibus eminuas, ut longo tempore vivas.

Item:

Ver, æſtas, dextras: autumnus hyémſque ſiniſtras.
Quatuor hæc membra, hepar, pes, copha, cor, vacuãda:
Æſtas hepar habet, ver, cor, ſicque ordo ſequetur.

Quatuor anni tempora.

Temporis æſtivi jejunia corpora ſiccant:
Quodlibet in menſe & confert, vomitus quoq; purgat,
Humores nocuos, ſtomachus quos continet intus.
Ver, autumnus, hyems, æſtas, dominantur in anno.
Tempore vernali calidúſque aër madidúſque,
Et nullum tempus melius eſt phlebotomiæ.
Uſus tunc homini Veneris confert moderatus.
Corporis & motus, ventríſque ſolutio, ſudor,
Balnea, purgentur tunc corpora per medicinas.
Æſtas more calet ſicca, & noſcatur in illa.
Tunc quoque præcipuè choleram rubram dominari.
Humida, frigida fercula dentur, ſit Venus extrà,
Balnea non proſunt, ſint raræ phlebotomiæ,
Utilis eſt requies, ſit cum moderamine potus.

Item:

Temporibus veris modicum prandere juberis,
Sed calor æſtatis dapibus nocet immoderatis,
Autumni fructus caveas ne ſint tibi luctus,
De menſa ſume quantum vis tempore brumæ.

Sem-

Somnus.

Sanat, ſanctificat, ditat te ſurgere manè.

Item:

Sit brevis aut nullus tibi ſomnus meridianus.
Febris, pigrities, capitis dolor, atque catarrhus,
Hæc tibi proveniunt ex ſomno meridiano.

Item:

Surgere manè citò, ſpatium peragraréque ſerò.
Hoc facier pulchros homines, ſanóſque, jocundos.

Suder.

Sub qua veſte ſudas, caveas hanc ferre frequenter.

Uſus recreatio.

Fœniculus, verbena, roſa & chelidonia, ruta,
Subveniunt oculis dira caligine preſſis:
Nam ex iſtis aqua fit, quæ lumina reddit acuta.

Item:

Fons, ſpeculum, gramen, hæc dant oculis relevamen,
Manè igitur montes, ſub ſerum inquirito fontes.

SAPORES.

Hi fervore vigent tres, ſalſus, amarus, acutus:
Alget acetoſus, ſic ſtipans, ponticus atque:
Unctus & inſipidus, dulcis, dant temperamentum.

SATIETAS.

Satietas ferociam parit.

Angulus erigitur in ſacco, quando repletur.

Item:

Cattus ſæpè ſatur, cum capto mure jocatur.

Item:

Dum ſatur eſt venter, gaudet caput inde libenter.

Item:

Luxurians aſinus ſaltando commiuuit crus.

Item:

Non vult ſcire ſatur, quod jejunus patiatur.

Item:

Repletus venter non vult ſudare libenter.

Item:

Tunc caput eſt lætum, dape corpus quando repletum.

Satietas nauſeam facit.

Mus ſatur inſipidam dijudicat eſſe farinam.

Item:

Stat equus & curat, cibus illum quando ſaturat.

SCRIPTURA SACRA.

Cœlum & terra tranſibunt, verba autem mea non tranſibunt.

Æquor, humus, cœlum, vacuas labentur in auras:
Vox autem Domini vivida ſemper erit.

Item:

Æquora, terra, polus, pariter reſoluta liqueſcent:
Syderei verbum durat at uſque patris.

Item:

Æther, campus, aquæ, recident diſcrimine eôdem:
Per ſeclum Domini verba perenne virent.

Item:

Arva, ſolum, ſtellæ, caſu ſolventur eodem:
Verba tamen ſtabunt tempus in omne Dei.

Item:

Aſtra, ſolum, pelagus fugiunt: divina per ævum
Perpetuum vivæ dicta ſalutis erunt.

Item:

Cum rebus tranſit mundi fugitiva figura:
Sed per cuncta Dei ſecula ſermo viget.

Item:

Omnia prætereunt in cœlis, æquore, terra:
Sed ſermo tempus vivit in omne Dei.

Item:

Omnia ſunt hominum ſubito fluitantia motu.

Tem-

Tempus in æternum vox viret una Dei.

Item:

Pontus, olympus, agri, simili ratione peribunt:
At Domini cunctis verba diebus erunt.

Item:

Rus, polus, oceanus, cladem patiuntur eandem:
Sed Domini semper viva statuta manent.

Item:

Terra, polus, pontus pereunt: cœlestia solùm,
Verba per æternos sunt benè firma dies.

Ex verbo Dei ratio vivendi petenda.

Vitam quærenti dat iter sacra lectio menti.

Evangelistæ quatuor.

Est Lucas vitulus, Joannis avis, leo Marcus,
Atque homo Matthæus, quatuor ista Deus.

Ordo librorum sacrorum.

Genesis, Exo. Levit. Numerorum, Deuteronomi,
Pòst Josue, Judicum, Ruth, Regum, Paralip. Esdræ,
Tobias, Judith, Hester, Job, Davidicúsque,
Verba dat Eccles. Cantat, Sapit, Ecclesiastic.
Esaias, Jeremi, Baruch, Ezech, Danielque.
Oze, Joël, Amos, Abdi, Jonas, Miche, Naum. Aba.
Sophon. Aggæus, Zacha, Malachias, Machabæus,
Matthæus, Marcus, Lucas, Postremò Joannes,
Roma, Corinth. Galat. Ephe. Philippen. Colossenses,
Thessal. Timotheus, Titus, Philemon, Hebræus,
Et Actus, Jacob, Petrus, Joan, & Judas, Apoc.

SECURITAS.

Dum manet in nemore lupus, est plebs absq; timore.

Securitas gignit lasciviam.

Bella gerunt mures, ubi cattum non habet ædes.

Item:

Dum vult dormire cattus, vult mus resilire.

Item:

Item:

Mus ſalit in ſtratum, cum ſcit abeſſe catum.

SENECTUS.

Ætate prudentiores reddimur.

Amplior in ſenibus eſt experientia ſenſus.

Item:

Prudens conſilio vetus eſt vir, tardus eundo.

Item:

Sunt tria quæ verè Salomoni diſplicuêre:
Os mendax, fatuúſque ſenex, paupérque ſuperbus.

Item:

Ut nequeas lædi, majori ſemper obedi.

Item:

Utere conſilio, vir amice, ſenum, tibi mando.

Antiquis debetur veneratio.

Ante ſenex juvenem meritò captabit honorem.

Item:

Vis ut honoreris? ſemper canos venereris.

Senectus ipſa morbus eſt.

Cornix ſæpè lupum non effugit inveteratum.

Item:

Cum ſe curat anus, retrò malè ſibilat anus.

Item:

Fortè manet juvenum quis, ſed nullus ſeniorum.

Item:

Indiget arvina ſæpè ſenex ocrea.

Item:

Optamus ſenium, dum venerit eſt malè ventum.
Hoc eſt gibboſum, ſurdum, cæcúmque moroſum.

Senectus loquax eſt.

Burſa vetus more veteri pater ac hiat ore.

Item:

Ex veteri more, vas eſt vetus abſque liquore.

Item:

Item:

Utribus antiquis noli committere vina,
Nec ſenibus ſenſum quem retinere velis.

Senes communiter avari ſunt.

Quando ſenex fueris, tibi plus amor imminet æris.

SERMO.

Dicere facilius quàm facere.

Diſce bona fari, bona ſi nequeas operari.

Item:

Omnibus eſt nomen, ſed non eſt omnibus omen.

Item:

Sermo datur cunctis, animi ſapientia paucis.

Eloquentiæ vis maxima.

Chriſtus vim verbis, vim gemmis, vim dedit herbis:
Verbis majorem, gemmis herbiſque minorem.

Item:

Excitat & nutrit facundia dulcis amorem.

Item:

Lingua facundi, ſectantes lubrica mundi,
Candida denigrant, & nigra loquendo dealbant:
Cum diſſolvuntur, nec nigra, nec alba loquuntur.

Item:

Litis lingua parens, os terit oſſe carens.

Item:

Stellis ac herbis vis eſt, ſed maxima verbis.

Grata brevitas.

Eſt Domino gratum, verbum verum breviatum.

Item:

Eſt ſermo tanto melior, brevior ſcio quanto.

Leviſſima res oratio.

Bis duo notavi, quæ non poſſunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Item:

Vox audita perit, ſed litera ſcripta manebit:
Et ſemel emiſſum non eſt revocabile verbum.

Qui moderatur labia ſua, prudentiſſimus eſt.

Nec nimium taceas, nec verba ſuperflua dicas,
Affectes medium, ſic tutus habeberis uſque.

Item:

Non ſis verboſus, nec in omni famine mutus:

Item:

Nunc eſt dicendum, nunc eſt ratione ſilendum.

Item:

Omnis homo, quacunque domo, qua ſede moratur,
Provideat quando taceat, vel quando loquatur.

Item:

Os unum natura, duas formavit & aures:
Ut plus audirer, quam loqueretur homo.

Item:

Pauca loqui, ſua verba coqui vult providus: ô qui
Talia conſueſcit, ſemper cum laude ſeneſcit.

Item:

Principium verbi, finem quoque reſpice verbi,
Ut melius poſſis præmeditata loqui.

Item:

Qui benè vult fari, benè debet præmeditari.

Item:

Scire loqui decus eſt, decus eſt & ſcire tacere:
Hæc duo ſi poteris ſcire, p ritus eris.

Item:

Si ſapiens fore vis. ſex ſerva quæ tibi mando,
Quid loqueris, & ubi, de quo, cur, quomodo, quando.

Sermo hominis index.

Ex verbis ſtultos, ex aure tenemus aſellos.

SER-

SERVITUS.

Dominis duobus servire nemo potest.

Deficit ambobus, qui vult servire duobus.

Item:

Non vult verna probus Dominis servire duobus.

Item:

Vix placet ambobus, qui vult servire duobus.

Mendacitas, superbia & pigritia in servis maximè detestanda.

Non habeas servum, mendacem sive superbum.

Item:

Non retine servum, quem noveris esse protervum.

Item:

Sæpe prophetizat servus quicunque pigrisat.

Item:

Servi plebani sunt omni tempore tardi:
Dum comedunt, sudant: frigescunt, quando laborant.

Servi Dominis pareant, idem ostendentes bonam.

Servi servite Dominis vestris sine lite,
Ne dicant ritè vobis, Nunc nunc procul ite.

Item:

Si fueris verna, probitate sis undique verna.

SIMILITUDO.

Æquè pars ligni curvi ac recti valet igni.

Æqualitas non parit bellum.

Æqualis nullum disrumpit sarcina collum.

Item:

Disparibus bobus rarò trahitur benè currus.

Item:

Dividit iniquè, nolens partem dare cuique.

Malo nodo malus cuneus.

Asperior sanat graviores potio morbos.

Nauta

Nauta vestis.

Dulcia pro dulci, pro turpi turpia reddi
Verba solent, odium lingua fidemque parit.

Item:

Durior immanem succendit sermo furorem.

Item:

Est mirum bellum, quòd asellus culpat asellum,
Pondera succorum nam portat quilibet horum.

Par præmium labori.

Pro cupreis cupreas nummis lege clerice missas.

Item:

Si modicum valet æs, missæ sunt pauca valentes.

Sævis inter se convenit ursis.

Quando lupum lupula vorat, esurit undique sylva.

Item:

Quando lupus est lupulum, nunquam prius est mihi visum.

Item:

Sunt benè concordes iterum, Pilatus, Herodes.

Simile simili gaudet.

Cœtus iniquorum gaudet super acta malorum.

Item:

Consonus esto lupis, cum quibus esse cupis.

Item:

Dum similis simili sociatur, pax datur illi.

Item:

Eligat æqualem prudens sibi quisque sodalem.

Item:

Gaudens gaudenti, stultus placet insipienti.

Item:

Ni mihi sis ut ego, non eris alter ego.

Item:

Prudens prudenti, stultus placet insipienti.

Ri-

Ridens ridenti, flens flenti, pauper egenti.

Item:

Quale forum fuerit, vectigal tale requirit.

Item:

Sæpius est hospes talis, qualis suus hospes.

Item:

Semper adest similis simili, licet undique vilis.

Item:

Se quærunt & amant similes, simul undique clamant.

Item:

Sic fuit, est, & erit: similis similem sibi quærit.

Vulpinari cum vulpe.

Difficile est vulpi, sociam decipere vulpem.

Item:

Fur malè furatur, si fur domui dominatur.

Item:

Hoc est difficile, vulpem comprendere vulpe.

Item:

In domibus furum furari sit tibi durum.

Item:

Res miranda, nova picæ fur abstulit ova.

SIMPLICITAS.

Estote prudentes veluti serpentes, & simplices sicuti columbæ.

Est bona simplicitas, est mala simplicitas.

Simplicibus facilè imponitur.

Est facilis falli mens falli nescia, falli
Simplicitas facili credulitate solet.

Item:

Fallitur ex facili, qui caret arte doli.

SIMULATIO, DISSIMULATIO.

Ficta citò recidunt in naturam suam.

Empta fides, radice carens, est nescia stare.

Sed

Sed perſtat verum, rumor & ipſe cadit.

Melle latus gladius

Mel potas ore: ſed fel latitat tibi corde.

Item:

Pelle ſub agnina latitat mens ſæpe lupina.

Item:

Simplex apparet, ſimplicitate caret.

Item:

Simplicitas extrà eſt, reſidet ſub pectore vulpes.

Non omnes qui habent citharam, ſunt citharœdi.

Auri natura non ſunt ſplendentia plura.

Item:

Fac tibi devites ſub falſo nomine mites,
Nec credas undam placidam non eſſe profundam.

Item:

Elos in pictura non eſt niſi ſola figura.

Item:

Naſo ſtertentes interdum ſunt vigilantes.

Item:

Non cocus ex cultro longo nec virgo probatur,
Dependente coma, non clericus ampla corona.

Item:

Non eſt in ſpeculo res quæ ſpeculatur in illo.

Item:

Non infirmatur, quiſquis væ, væ, tibi fatur.

Item:

Non omnes diſcunt, qui ſcholas undique quærunt,
Sed plures veniunt, ut videantur ibi.

Item:

Non omnes ſancti, qui calcant limina templi.

Item:

Non orat ſemper ſtans intra templa frequenter:
Sed quoque laſcivas interdum quærit amicas.

Item:

Item:

Non teneas aurum totum quod ſplendet ut aurum,
Nec pulchrum pomum quodlibet eſſe bonum.

Item:

Omne quod eſt rubeum, nomen non impetrat auri:
Omne quod eſt nitidum, non imitatur ebur.

Item:

Quiſque coronatus non presbyter eſt vocitatus.

Qui neſcit diſſimulare, neſcit imperare.

Neſcit regnare, qui neſcit diſſimulare.

SOLUTIO.

Dum malè computo, ſicque recedo, tunc bene ſolvo,
Solve libens vina, vel non dic, vina propina.

SOMNIUM.

Somnia diuturnas animi cogitationes quandoque referunt.

Ad tribulos aſinus, ſemper ſua ſomnia vertit.

Item:

Somnia de ſiliquis ſus cernit, quando quieſcit.

Somnia falſa, veris miſcent.

Deludunt multos nunc ſomnia, quod vetus eſt mos.

Item:

Interdum veram prætendunt ſomnia cauſam.

Item:

Somnia ne cures, nam fallunt plurima plures.

SOMNUS.

Somnus modum non excedat.

Eſt ſanum planè de lecto ſurgere manè.

Item:

Longa quies ſomni, vitio ſit fomes in omni.

Item:

Sanat, vivificat, ditat quoque ſurgere manè.

SPES.

Dominus adjutor & protector eſt ſperantium in ſe.

Cum

Cum paſcat corvos Deus, & non deſeret orbos.

Item:

In Domino dirum mortificabo virum.

Item:

In ſolo ſperare Deo, tutiſſima res eſt:
Spem fidam nunquam non jubet eſſe ratam.

Item:

Spes confiſa Deo, nunquam refuſa recedet:
Magnanimo interea pectore damna feram.

Dum ſpiro ſpero.

Impoſitis galeis tractantur fœdera pacis.

Item:

Manè ſub aurora res vertitur ad meliora,
Lumine participat, qui modò cæcus erat.

Item:

Multum delirat, non ſperans dummodo ſpirat.

Item:

Rebus in adverſis melius ſperare ſuperſis.

Spes pretio emenda non eſt.

Plus valet in manibus paſſer, quàm ſub dubio grus.

Spes ſervat afflictos, ſed & mutos decipit.

Cum ſpes fruſtratur, non ſpes, ſed pœna vocatur.

Item:

Eſt ſpes in dubiis ſemper comes optima rebus.

Item:

Qui furnum ſuperat hiando, diu puer hiſcet.

Item:

Spes reficit Dominum, fallit & ipſa ſuum.

Item:

Spes ſervare ſolet, ſublata ſorte ſecunda,
Spe ſola ſolor, ſpes ſupereſſe finit.

STULTITIA.

Ob res portandas aſini vocitantur ad aulas.

Duke

Dulce eſt desipere in loco.

Eſſe loco ſtultum, eſt ſæpius utile multum.

Insipientia eſt, quæ abundat in malo.

Linguam cum manibus nescit compeſcere ſtultus.

Item:

Fac male, dic multum, ſi te vis reddere ſtultum.

In ore fatuorum, cor illorum.

Inſipiens fatur ſubitò, quicquid meditatur.

Item:

Si ſecretarum ſeriem vis noſcere rerum,
Ebrius, inſipiens, pueri, dicunt tibi verum.

Item:

Stultus nil celat, quod habet ſub corde revelat.

Stultus neſcit ſui felicitate.

Cujus mens ſtulta, pro paucis vult dare multa.

Item:

Stultus habens plura, vorat hæc vivens ſine cura.

Stulto homine nihil intractabilius.

Argue conſultum, te diliget: argue ſtultum,
Avertet vultum, nec te dimittet inultum.

Item:

Cum fatuis, chari pueri, nolite jocari.

Item:

Cum forti fatuo certatim ludere nolo.

Item:

Mori morantur, quocunque ſub axe morantur.

Item:

Offendit multum, qui corrigit ad bona ſtultum.

Item:

Quo plus ſuperſtat fatuus, eo ſtultior extat.

Item:

Unus blax multos faciet per ſecula ſtultos.

Stulti facile lætantur & tristantur.

Lætatur ſtultus, dum ſermo datur ſibi cultus.

Item:

Lætificat ſtultum dives promiſſio multum.

Item:

Stultus quando videt, quòd pulchra puellula ridet,
Mox fatuus credit, ſe quòd amare velit.

Item:

Stultus ridere ſolet, & pro gramine flere.

Stulti improvidi ſunt.

Inſipiens curam male geſtat corde futuram.

Item:

Stultus les ſua mi calcaria viſcitur obli.

Stulti magis ex ſermone, quàm aſpectu cognoſcuntur.

Æſtimo quod multi ſunt irriſi, quaſi ſtulti.

Item:

Ex verbis fatuos, ex aure tenemus aſellos.

Item:

Irriſos multos invenimus undique ſtultos.

Item:

Multi ſunt aſini nunquam ſaccis onerati.

Item:

Sunt aſini multi, ſolùm bino pede fulti.

TACITURNITAS.

Non ſemper ſilendum, vide Sermo.

Qui tacet ut mutus, rarò fit munere tutus.

Qui tacet, annuere videtur.

Non contradicens, dicitur eſſe ſequens.

Silentii tutiſſimum præſidium.

Nil melius verè, quàm cum ratione tacere.

Item:

Sæpe carent multa reſponſis verbula ſtulta.

Item:

Ut mala vitentur, aliquando verba tacentur,

Ta-

Tacere qui nescit, nescit loqui.

Perdo silere bonum, dum loquor ipse malum.

Item:

Qui modicum fatur, sapiens hic esse probatur.

TARDITAS.

Sat citò, si sat bene.

Est multum factum, si sit bene quodque peractum.

Tarde venientes, male sedentes.

Pòst teneat sedem, qui post me construit ædem.

Item:

Qui tardus fuerit, & ferculà sumere quærit,
Aut malè prandebit, aut sedis honore carebit.

Item:

Sæpe domum propriam vir reperit undique clausam.

TEMPERANTIA. Vide Ebrietas.

Nos qui sumus Dei, sobrii sumus.

Non ut edas, vivas: sed edas, ut vivere possis.

Item:

Visne coronari, vis deliciis saturari?
Istud tibi præsto dictum breve: Sobrius esto.

Temperantia sanitatem tuetur.

Cui charus venter, cibat hunc tractátque decenter.

Item:

Esse cupis sanus? sit tibi parca manus.

Item:

Gulæ pone metas, ut sit tibi longior ætas.

Item:

Non tibi sit venter Dominus, sed vive decenter,
Ut medicus fatur, parcus de morte levatur.

Item:

Parcito sæpe cibis, & sic annosior ibis.

Item:

Parcus vescendo, parcissimus esto bibendo.

Item:

Pauca voluptati debentur, plura saluti.

Item:

Sanior esse potes, si cum moderamine potes.

Item:

Si vitare velis morbos, & vivere sanus,
Non bibe non sitiens, & non comedas satiatus.

Item:

Sume cibum modicè, modico natura fovetur:
Crapula vitetur, ne corpus mensque gravetur.

Item:

Vix erit intercus tibi, si scis mandere parcus.

TEMPUS.

Accomoda te tempori.

Et toga sit talis, si ventus sit borealis.

Item:

Simonis Judæ non debes currere nudè.

Item:

Tunc bonus est ignis, cum pendent stiria tignis.

Fugit irreparabile tempus.

Bis duo notavi, quæ non possunt revocari:
Virginitas, tempus, dictum verbúmque, juventus.

Item:

Damna fleo rerum, sed plus fleo damna dierum:
Quisque potest rebus succurrere, nemo diebus.

Item:

Ludis & indulges genio, sed labitur ætas:
Labitur, & nunquam, quæ fuit, illa redit.

Item:

Non stat per menses septem Maius redolentes.

Item:

Quàm brevis est hora, quæ labat absque mora!

Item:

Tem-

Tempora transibunt,& gaudia vana peribunt.

Item:

Transit ut unda fluens,tempus & hora ruens.

Omnia fert tempus.

Cum sunt matura,breviter pyra sunt ruitura.

Item:

Cuncta trahit secum vertitque volubile tempus,
Nec patitur certa currere quæque via.

Item:

Incipe spe,melius dedit,& dabit omnia tempus.

Item:

Ipsa etiam veniens consumit saxa vetustas,
Et nullum est quod non tempore cedat opus.

Item:

Mulcet longa dies sævum indomitúmque leonem.

Item:

Non sibi,sed rebus,peritura tempora currunt,
Quæ vel erant,vel erunt,vel sunt,vel origine surgunt,
Crescunt,aut pereunt,semper aguntur,agunt.

Item:

Tempore mitescunt,posita feritate,leones:
Tempore leniri tygris & ursa solet.

Item:

Tempore sanatur,quod ratione nequit.

Temporum notatio.

Clara dies Pauli,bona tempora denotat anni,
Si fuerint nebulæ,pereunt animalia quæque.
Si fuerint venti,nascuntur prælia genti:
Si nix aut pluvia,designat tempora cara.
Dat Clemens hyemem,dat Petrus ver cathedratus,
Æstuat Urbanus,autumnat Bartholomæus.

Item:

Ver Petro detur:æstas exinde sequetur.

Hanc dabit urbanus: autumnum Symphorianus:
Festum Clementis caput hyemis est venientis.
Longè clarescit, quòd hyems algore rigescit.
Luna crescente, tu carpere poma memento:
Nam dum decrescit si carpseris, inde putrescit.
Pocula Janus amat, sed Febrius Algeo clamat,
Martius arva fodit, sed Aprilis florida prodit.
Flos & fons nemorum sunt Maio fomes annorum,
Dat Junius fœna, Julio resecatur avena,
Augustus spicas, September colligit uvas,
Seminat October, spoliat virgulta November.
Quærit habere cibum, porcum mactando December.
Si pluit in festo processus Martiniani,
Quinquaginta solet continuare dies.

TERRA.

Terra mater est omnium.

Altivolans volucris, tamen escam quærit in imis.

TESTIMONIUM.

Non loquêris contra proximum tuum falsum testimonium.

Conditio, sexus, ætas, discretio, fama,
Et fortuna, fides, in testibus ista require.

Item:

Inveniet falsos testes, qui quæritat illos.

TIMOR.

Prona est timori semper in pejus fides.

Pessimus in dubia sorte propheta timor.

Quantum quisque timet, tantum fugit.

Sic adstat socio, sicut lepus ipse molosso.

Item:

Si timor in mente, curit vetus ipse repentè.

Res est imperiosa, timor.

Quatuor ista, timórque, odium, dilectio, census.

Sæpè

Sæpè ſolent boni rectos pervertere ſenſus.

Timidi nunquam ſtatuêre trophæum.

Ne ſe mutat, qui ſe mutari deſperat.

Item:

Non mare tranſiſſet, pavidus ſi nauta fuiſſet.

Item:

Non venit ad ſilvam, qui cuncta rubeta veretur.

Item:

Ramum quemque timens, malus eſt venator & amens.

Ubi timor, ibi pudor.

Debet adeſſe timor, vel perit omnis honor.

Item:

Quando puer creſcit, & non metuendo paveſcit.
Tunc ſibi decreſcit honor omnis, quando ſeneſcit.

VALETUDO.

Si non ægrotat, benè mingit qui benè potat.

VENATIO.

Dum canibus cervus capitur philomeláque niſo,
Dum volat accipiter, quaſi tunc ſumus in paradiſo.

VENUS. Vide Amor, & Meretrix.

Curis arctatur, ſi quis Veneri ſociatur.

VERITAS.

Loquimini veritatem unuſquiſque proximo ſuo.

Verbum laudatur, ſi factum tale ſequatur.

Veritas odium parit.

Diſplicet omni hero, qui vult intendere vero.

Item:

Hic offendit herum, qui vult nimis edere verum.

Item:

Oſtia clauſa ſera mihi ſunt, quia profero vera.

VESTITUS ET Ornatus.

Veſtes fœmineæ benè nocte tegunt, quia longæ.

Simia est simia, etiamsi aurea gestat insignia.

Cinge caput lauro, tege gemmis corpus & auro.
Si fueris pridem, remanebis asinus idem.

Item:

Est in persona pudor insipiente corona.

Vestis virum facit.

Hunc homines decorant, quem vestimenta decorant.

Item:

In vili veste, nemo tractatur honestè.

Item:

Si careas veste, nec sis vestitus honestè,
Nullius est laudis, quamvis sapis omne quod audis.

Item:

Si te non amicis, nunquam placebis amicis.

Item:

Vestes, non homines, omnis honorat homo.

Item:

Vir benè vestitus, in millibus esse peritus
Creditur, in mille quamvis idiota sit ille.

Veste decenti tegatur corpus.

In curta tunica, saltat miles quasi pica.

Item:

Invidiam nimio cultu vitare memento.

Item:

Non cures juvenis multum, qua veste tegaris:
In vestimentis non est sapientia mentis.

Item:

Qui nimium cultus amat, sit pauper adultus.

VEXATIO.

Est misero pejus derisio, quàm dolor ejus.

VICINITAS.

Proximus Ecclesiæ semper vult ultimus esse.
Qui se non noscat, vicini jurgia poscat.

Me-

Melior est vicinus juxta, quàm frater procul.

Non homines tribules, quos tu scis esse tribules,

Item:

Sit bene, sit ne malè, cum vicinis teneas te.

VIRTUS.

Deus operatur in vobis virtutes.

Virtutum munus præstare potest Deus unus.

In via virtuti nulla est via.

Ire bonus sanguis quò nescit, repit ut anguis.

Virtus auro nobilior est.

Collige thesaurum, qui gemmas vincit & aurum:
Nempe bonos mores, thesauros interiores,
Tollere quos fures nequeunt nec rodere mures.

Item:

Gazas congestas præcellit mentis honestas.

Item:

Hic bene se ditat, qui semper noxia vitat.

Item:

Vilius argentum est auro, virtutibus aurum.

Virtus fuga est vitii.

Est virtus verè, semper malefacta cavere.

Virtus gloriam parit.

Dedecus est natis, claros habuisse parentes,
Ni studeant illis moribus esse pares.

Item:

Disce bonos mores, sic te comitantur honores.

Item:

Filius ancillæ moratus plus valet ille:
Quam regis natus, qui non est morigeratus.

Item:

Illustrem gentem satis hic habet atque parentem,
Qui virtute suam nobilitat patriam.

Item:

Mal-

Malle pater tibi sit Thersites, dummodò tu sis,
Æacidæ similis, Vulcaniáque arma capessas,
Quàm te Thersitæ similem producat Achilles.

Item:

Miremur potius, quos munera mentis adornant,
Quàm qui corporeis enituêre bonis.

Item:

Nobilitas morum plus ornat, quàm genitorum.

Item:

Nobiliter vivens & agens, hæc nobilis est gens.

Item:

Non pater aut mater puero dant nobilitatem,
Moribus & vita nobilitatur homo.

Item:

Scire bonos mores, dat divitias & honores:
Donabit scire miseros cum regibus ire.

Item:

Virtus nobilitat hominem: virtute remota,
Migrat in exilium nobilitatis honor.

Virtus omnia in se habet bona.

Dilige virtutem, si vis retinere salutem.

Item:

Fac benè, dic parum, si te vis reddere charum.

Item:

Nulla valet vita, nisi sit virtute polita.

Item:

Vir bonus est pluris, quàm tota scientia juris.

Item:

Vir sine virtute, semper manet absque salute.

Virtus post nummos.

Ad lucrum mores multi sunt, non ad honores.

VITA.

Vita æterna. vide Judicium extremum.

Vita

Vita brevis ac miſera. vide Homo.

Eſt hæc vita brevis, lubrica, pœna, dolor.

Item:

Eſt hæc vita brevis, tranſit ut aura levis.

Item:

Eſt tua vita brevis, modò vivis, cras morieris.

Item:

Fallitur inſipiens vitæ præſentis amore:
Sed ſapiens benè ſcit, quantum ſit plena dolore.

Item:

Heu patimur multas pro vili corpore multas.

Item:

Itur quò, ſcitur: neſcitur quando reditur.

Item:

Non poteſt ſine væ nunc vivere filius Evæ.

Item:

Omnis in hoc mundo fragilis ſtat ſicut arundo.

Item:

Omnibus in terris dolor eſt, regionibus, aulis,
Vrbibus, in cunctis cura labórque locis.

Item:

Quid prodeſt homini, ſi vivat ſecula centum?
Cum moritur, vitam tranſiſſe putat quaſi ventum.

Item:

Vita brevis, velut umbra, levis, ſic annihilatur,
Sic vadit, ſubitóque cadit, dum ſtare putatur.

Item:

Vita quid eſt hominis, niſi res vallata ruinis.

Item:

Vita quid eſt? labor eſt, & habendi vana cupido,
Triſtis ad extremum ſollicitudo diem.

Vita magis in pretio eſt quàm quæque temporalia bona.

Ut vitam redimas, veſtes ac omnia vendas.

UNUS

UNUS.

Vir unus, nullus vir.

Nuſquam denarius auditur clangere ſolus.

Item:

Omni fine ſoli dominantur ibi duo ſoli.

Item:

Sermo ſolius eſt quaſi dimidius.

Item:

Solus quando datur, tunc nullus homo reputatur.

Item:

Unus homo veram nunquam facit eſſe choream.

Unicus oculus charissimus.

Solus tergendus oculus ſit & aſpiciendus.

VOLUNTAS.

Deus operatur & velle & perficere.

Non eſt velle bonum mihi vel tibi perpetuatum.

Volenti facile eſt imperare.

Quando libens graditur, crine vir attrahitur.

Volenti nihil eſt grave.

Hoc portat leviter, quod portat quiſque libenter.

Volentem bovem ducito.

Bos ad aquam ductus, non vult potare coactus.

Item:

Invitis canibus nil venator capit ullus.

Ut deſint vires, tamen eſt laudanda voluntas.

Exiguum munus cum dat tibi pauper amicus,
Accipito placidè, & plenè laudare memento.

Item:

Hoſpitis in menſa vultum, non fercula penſa.

Item:

Pauperis in menſa vires, non fercula penſa.

VOLUPTAS.

Deliciis ad aſtra non itur.

Aſper erit victus, aſper labor, aſper amictus,
Aſpera cuncta tibi, ſi vis ſuper æthera ſcribi.

Item:

Mentes corruptas excæcat blanda voluptas.

Item:

Sperne voluptatem, pulchram cole ſobrietatem:
Hæc quos poſtravit, virtutibus evacuavit:
Hæc quos ſubjecit, pecudes ſine robore fecit:
Hæc regit & munit, ſuperis conjungit & unit.

Item:

Spiritus inde perit, dum corpus dulcia quærit.

USUS.

Uſus facit artem.

Artem diſcamus, uſum verò teneamus.

Item:

Doctrinæ pater eſt uſus, doctrina ſcholaris:
Interciſa perit, continuata viget.

VULGUS.

Vulgo inſtabili ſatisfacere nemo poteſt.

Pravo ſervit hero, qui vulgo ſervit iniquo.

CONCLUSIO.

O homo devita peccatum, tótque pericla:
Nam ſi cœcus eris, nullóque dolore moveris,
Atque Deum ſpernes, animam cum corpore perdes.
Et niſi parebis, cœleſti ſede carebis.

Proverb. 20.

Luxuriosa res vinum, & tumultuosa ebrietas: quicunque his delectatur, non erit ſapiens.

Proverb. 31.

Noli regibus ô Lamuel, noli regibus dare vinum: quia nullum ſecretum eſt, ubi regnat ebrietas. Ne forte bibant & obliviſcantur judiciorum, & mutent cauſam filiorum pauperis.

Eſaiæ 5.

Esaiæ 5.

Væ qui consurgitis mane ad ebrietatem sectandam, & potandum usque ad vesperam, ut vino æstuetis.

Ibidem.

Væ qui potentes estis ad bibendum vinum, & viri fortes ad miscendam ebrietatem.

Esaiæ. 28.

Verùm hi quoque præ vino nescierunt, & præ ebrietate erraverunt. Sacerdos & propheta nescierunt præ ebrietate, absorpti sunt à vino, erraverunt in ebrietate, nescierunt videntem, ignoraverunt judicium. Omnes enim mensæ repletæ sunt vomitu sordibúmque, ita ut non esset ultrà locus. &c.

Oseæ 4.

Fornicatio & vinum, & ebrietas auferunt cor:

Habacuc. 2.

Væ qui potum dat amico suo, mittens fel suum, & inebrians, ut aspiciat nuditatem ejus. Repletus est ignominiæ pro gloria. Bibe tu quoque, & consopire, Circumdabit te calix dexteræ Domini, & vomitus ignominiæ super gloriam tuam, &c.

Ecclesiasticus 31.

Quàm sufficiens est homini erudito vinum exiguum, & in dormiendo non laborabis illo, & non senties dolorem. Vigilia & cholera & tortura viro infrunito, somnus sanitatem in homine parco.

Ibidem.

Diligentes in vino noli provocare, multos enim exterminavit vinum, &c.

Ibidem.

Vinum in jocunditatem creatum est, & non in ebrietatem ab initio. Exultatio animæ & corporis vinum moderatè potum. Sanitas est animæ & corporis, sobriè potus. Vinum mul-

multum potatum irritationem, & iram, & ruinas multas facit, &c.

Ecclesiasticus 37.

Propter crapulam multi abierunt: qui autem abstinens est adjicit vitam.

Mat. 17.

Hoc genus non ejicitur, nisi per orationem & jejunium.

Luc. 21.

Attendite vobis, ne forte graventur corda vestra in crapula & ebrietate.

Rom. 13.

Abjiciamus opera tenebrarum, & induamur arma lucis sicut in die honestè ambulemus: non in comessationibus & ebrietatibus.

1 Cor. 5.

Si is qui frater nominatur, ebriosus est, cum hujusmodi nec cibum sumite. Gal. 5.

Manifesta sunt opera carnis, quæ sunt ebrietates, comessationes & his similia, quæ prædico vobis, sicut prædixi, quoniam qui talia agunt, regnum Dei non consequentur.

Ephes. 5.

Nolite inebriari vino, in quo est luxuria.

1. Thes. 5.

Non sumus noctis neque tenebrarum. Igitur non dormiamus sicut & cæteri: sed vigilemus & sobrii simus. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, & qui ebrii sunt, nocte ebrii sunt. Nos autem qui diei sumus, sobrii simus.

Ad Tit. 2.

Loquere quæ decent sanam doctrinam, ut senes sobrii sint. 1 Pet. 4.

Sat est nobis, quòd anteacto vitæ tempore voluntatem gentium patraverimus, cum versaremur in lasciviis, concupiscentiis, vinolentiis, comessationibus, compotationibus, &c. Sitis igitur sobrii & vigilantes ad orandum. 1 Pet.

1. Pet. 5.

Sobrii estote, vigilate: quoniam adversarius vester diabolus tanquam leo rugiens obambulat, quærens quem devorat.

IN MENDACES OBTRECTATORES.

In detractores malè qui furantur honores,
Atque bonos fictis cupiunt traducere dictis,
Hæc ediscatur, & cantio sæpe canatur.
Laus tibi sit Christe, quoniam liber explicit iste:
Dextræ scriptoris bene dic precor omnibus horis.

FINIS.